

Nejasné hranice - příběh knihy

Bystří čtenáři Interkomu se sloní paměti si jistě pamatují, že recenze na knihu s krkolomným názvem Kchrat tady už jednou byla. Těm ostatním ráda připomenu, že to bylo v roce 2020 a to v červno-červencovém čísle. Úžasný text tehdy napsala paní Miroslava Dvořáková, které moje novela přirostla k srdci během porotcování Ceny Karla Čapka. Tehdy jsem se také snažila onu novelu, která se mezitím rozrostla na plnohodnotný román s názvem Ujasnit hranice, vydat. A to přes crowdfundingové nakladatelství Pointa, protože na pozadí událostí s covidem mi přišlo nemožné dostat se do jakéhokoliv jiného nakladatelství.

Že k vydání nakonec nedošlo, si mnozí z vás jistě také všimli. Zabránila tomu jedna zajímavá událost. V rámci propagace a shánění peněz jsem vstoupila do několika facebookových skupin, kde jsem narazila na čtenáře antologie Mlok a časopisu XB-1. Ukázalo se, že i oni si mého literárního snažení všimli, a začali mě usilovně přemlouvat, abych přes Pointu nevydávala a vytrvala v oslovování renomovaných nakladatelství. „Kchratovi by to nejvíc slušeno v Hostu,“ napsalo mi několik fanoušků.

A tak jsem se vrhla do obepisování nakladatelství fantastiky a usilovného soutěžení v naději, že si Kchrata všimne někdo z redaktorů a třeba... Přitom mi ten povídkový formát doslova přirostl k srdci a začal se pod kůži. K prvnímu dílu Kchrata se přidala druhá a pak i třetí... čtvrtý, pátý... a u všech ten povídkový styl pořád držím.

Po dvou letech, kdy jsem slyšela pořád dokola: „Kchrata

známe, ale je špatná doba, ediční plány se posouvají...“, jsem dospěla k závěru, že skvělou knihu by nikdo neodmítl ani při covidu, takže chyba může být trochu jinde. A tak jsem se pustila do úprav. Přitom jsem vytáhla z šuplíku fantasy Sivou krev, aby se na mě během přepisování nezapomnělo. A světe div se! Host odpověděl po dvou měsících, že knihu vydají, a rovnou se ujišťovali, jestli je volný i Kchrat.

A tak tady je. *Nejasné hranice*, první díl z cyklu Kchrat. Přepisování jsem dotáhla do konce a kniha dostala trochu jiný název, než měla při pokusu s Pointou. Slovesa prý nejsou dostatečně názvově líbivá. Ale význam je pořád stejný. A pořád uvnitř najdete patnáct povídek, které na sebe těsně navazují, jedna odkazuje na druhou, vrstvy se odkrývají a souvislosti prohlubují. Postavy lžou a manipulují nejen mezi sebou, ale i se čtenářovým názorem. A některé vám asi polezou dost na nervy. Naproti tomu upřímně věřím, že Kchrata, šachranského vojáka šestnácté generace, černé monstrum s vražedně os-
trou špicí na konci mrštného ocasu, budete milovat.

Změnilo se několik scén, přibyla jedna celá kapitola. Kdo si pamatuje těch pět kapitol v Mlokově, bude se divit. A hlavně jsem odstranila hromadu logických nesrovnalostí, za které by mi fanoušci sci-fi vyprášili kožich.

Slovy mé betačtenářky Lenky Rutteové: „Space opera postavená na předsudcích z *kuturních pindů* (jak se dočtete v knize), na dějovém spádu, zvratech a na možnostech popřemýšlet, jak byste asi reagovali vy, pokračování na str. 2



OBSAH

Nejasná hranice - příběh knihy	1	Kvark Františkovi Novotnému	1	O Encyklopedii hororového filmu	16
Čtenářův průvodce po Interkomu	2	Hvězdné hry	2	O zlomené noze	17
Předplatné i doplatné na 2024	2	Knihy Františka Novotného	3	Jakub o své mámě Evě	18
Hvězdný bulvár	3	Robinson Jeffers: Narozineniny	3	Vzpomínky na Václava Vlka ml.	19
Lem a umělá inteligence	8	Ondřej Šeřík: Před zraky Kolosu	4	Časem s vědou - březen	20
Metro - postapo trilogie	9	Hal Draper: Rkp nlnz v knhvn	8	Věda pro zábavu a poučení	21
Cesta do hlubin protiputinovské duše	10	Druhý oceán Solarisu	10	Časem s vědou - duben	22
Leoš Kyša: Sudetenland	11	Atraktor Lem	12	Věda pro odříkání	23
Zdeněk Burian	12	Pohled na současný režim	13	Jarní porada SFK (program)	24

Čtenářův průvodce po Interkomu

K obsahu tohoto čísla

Opět tu máme dvojčíslo, ale snad si v něm odbudeme smutné vzpomínání na Evu Hauserovou a Vaška Vlka mladšího, vzpomínky na ně najdete na stranách 8 a 9, a v dubnu se sejdem nad něčím veselejším.

Ostatně ani v tomto Interkomu není jen smutně, podstatná část tohoto čísla je věnována Františku Novotnému, který 15. března oslaví osmdesátiny.

Honza Vaněk jr., tento Mefistofeles překladu české science fiction, „duch, jenž stále popírá“ a „té síly díl, jež, chtíc vždy páchat zlo, vždy dobro vykoná“ tím, jak malé duše sráží do bezvýznamnosti a velké vyzdvihuje, se ujal bloku v obnoveném formátu Kvarku věnovanému jubileu Františka Novotného. A hlavně díky jeho práci a energii, vedle nepominutelné pomoci, kterou nám poskytl Franta Houdek, jsme to v šibeničním termínu zvládli. Významnou pomocí nám byla i databáze česky a slovensky vydané SF Jirky Doležala.

Zlatým hřebem celého podniku je pak povídka Ondřeje Šefčíka *Před zraky Kolo-su* napsaná tak trochu ve Frantově stylu a duchu.

Vzpomínkou na Frantův příspěvek vydávání Stanislava Lema u nás přispěl Ondřej Müller a Františku-mořeplavci je věnována také dubnová vědecká glosa, která se týká lodí s kovovým trupem.

Někdy příště přineseme studii o jednom z nejoblíbenějších Frantových děl bratří Strugackých, o románu *Je těžké být bohem*. Richard Klíčnick pro nás naslouchal a zhodnotil Gluchovského postapokalyptickou trilogii *Metro* a Ivo Fencel zrecenzoval Encyklopedii hororového filmu.

Zdeněk Rampas

Předplatné i doplatné na 2024

Dvojčísla vycházejí trochu i proto, že ještě ne všichni postřehli (zatím tak polovina), že tu máme nový rok a tím pádem i další ročník, a z těch, kteří si všimli, ne všichni znamenali zvýšení předplatného. Jak jsem psal minule, ani Interkomu se nevyhnula zdražovací spirála a musíme proto zvednout předplatné do ČR na **500 Kč**. Platit lze přes konto u Fio banky, které má tu výhodu, že bez poplatků umožňuje poslat peníze i slovenským předplatitelům. Takže pro platbu z ČR použijte číslo konta: **2700397108/2010** a pro platbu ze SR IBAN: **SK89 8330 0000 0027 0039 7108** (platbu zadejte jako vnitrostátní převod v Eurech). Tedy **500 Kč** (respektive kvůli zvyklosti pohrobků Československé pošty **33 Euro**, podle momentálního kurzu), pokud si nejste jisti, jak na tom jste s platbou za minulé ročníky, napište mi.

Rovněž se ozvěte, pokud vám stačí odebírat Interkom elektronicky, v ČR jej dostanete o několik dnů dříve než poštou, v SR i o několik týdnů. Další možností, kterou uvítají hlavně sběratelé, je nechávat si Interkom odkládat v redakci s předáním třeba na Draconu. Samozřejmě se současným zasíláním PDF verze. **ZR**

Nejasná hranice – příběh knihy (pokračování ze str. 1)

kdybyste ve vesmíru narazili na děsivé monstrum z hororu. Jak byste se cítili v kultuře, která je postavená na rodině, a kde stát vám nepomůže vůbec v ničem, protože jedinou povinností královny je střežit vesmírné hranice. Jestli je možné zneužít moci plynoucí z pokročilých dovedností a nejen z nich. Za mě: skvělý počín!“

Knihy vyjde na konci března a pokud nechcete jenom knihu, ale i záložku, placku, hrneček s logem šachranů nebo dokonce prsten z yakrinu, (což je mimozemská slitina černo-modré barvy), určitě navštivte moje stránky <https://kchtr.cz>, kde právě probíhá předprodej.

Mimochodem druhý díl, bez které by ten první nebyl pořádně uzavřený, vyjde hned na podzim. A další na sebe nenechají dlouho čekat.

Marie Domská

interkom

INFORMAČNÍ SERVIS ČESKOSLOVENSKÉHO FANDOMU

číslo 3-4/2024 (371)

Adresa redakce

INTERKOM

Letecká 6, 161 00 Praha 6, ČR

e-mail: zrampas@gmail.com

<http://interkom.vecnost.cz>

Šéfredaktor

Zdeněk Rampas, MCL

Grafická redaktorka

Kristýna Benediktová

Redakční kruh

Franta Houdek, Jan Vaněk jr.
a Michaela

Autoři tohoto čísla

Marie Domská, Hal Draper,
Ivo Fencel, Jakub Hauser,
František Houdek, Robinson Jeffers,
Richard Klíčnick, Daniela Kovářová,
Pavel Mikuláščík, Ondřej Müller,
Ondřej Neff, Robert Němec,
František Novotný, Zdeněk Rampas,
Petr Svoreň, jr., Ondřej Šefčík

Fotografie

Petr Králik, Michaela Rampasová

Sponzoři tohoto čísla

Jiří Doležal, Jiří Grunt, Václav Vlk,
Jan Haberle, Pavel Kavánek,
Daniela Kovářová, nakl. Epoque

Vychází nepravidelně.

Uzávěrka tohoto čísla
byla dne 28. 2. 2024

ISSN 1212-9089

Všechny články a recenze

© INTERKOM

interkom 3-4/2024

Hvězdný bulvár

Odposlechnuto

Hádat se s ženou je jako číst licenční smlouvu na software. Nakonec to všechno ignorujete a kliknete na „Souhlasím“.

CHROCHTADLO

Můj kamarád říká, že má tělo řeckého boha. Musel jsem mu vysvětlit, že Buddha nebyl Řek.

CHROCHTADLO

Facebook je druhé nejpůlárnější anglické slovo začínající na „F“ a končící na „K“.

JYRKA

Říkám mladičké prodavačce, že chci pět centimetrů tlačanky. Ukrojila mi stěží tři. Její kluk musí být hroznej vejtaha.

Grob

Synovi generálního ředitele meteocentra zítra bude 32–35 let, ve skutečnosti 27, pocitově 23. Místy dceři.

JYRKA

◆ ◆ ◆

● **22. ledna** během snídani poslouchám Johanu Nejedlovou, a potvrzuje se mi, že tyhle humanitně vzdělané bytosti, ať už s dělohou či bez ní, jsou obvykle dost na štíru s matematikou, viz Woke matematika na straně 20.

Odpoledne se zastavila sympatická Bára Smolková, která studuje v Olomouci dálkově NMgr. obor Ediční a nakladatelské praxe. Ve své diplomové práci by se ráda zabývala průběhem vydávání českých překladů díla J. R. R. Tolkiena. Věděla o samizdatovém vydání *Pána prstenů* z konce 80. Let, tak jsem jí něco pověděl o anabázi s vydáváním *Silmarillionu*, o disidentské buňce ve VÚMSu, Věře Kůrkové a jejím manželovi, který pod hlavičkou Vědeckotechnické společnosti vydával Zdeňka Neubauera, Staše Pošustové a Andreji Stankovičovi, ale mám dojem, že nepobrala, že tohle jí už nikdo jiný neřekne, moc poznámek si neudělala...

● **23. ledna** v podvečer k nám dorazili Čápovi, Dalibor vlek obrovskou bednu. Ukázalo se, že je zrovna Zdeňka a že v bedně je veledar: model Enterprise chráněný před prachem velkým akváriem, vše z pozůstalosti Marcela Grúna. A sešlo se to tak vzácně, že mi mohl předat i jubilejní šestisté číslo Světelných roků.

● **24. ledna** se toho sešlo nějak hodně, dopoledne schůzka Magnesie Litery, večer Klub Julese Vernea s přednáškou Roberta Rameše o knize *Nový hrabě Monte Christo*, v Božské lahvičce pořádá Argo křest knihy Jaroslava Konáše *Město v mlze* a v Městské knihovně vystoupení orchestru Ondřeje Havelky. Mé preference naznačuje pořadí, v jakém akce uvádím, Míšiny jsou ale takřka opačné, takže se večer budeme koukat na stepujícího staříka zhruba mého věku ☺



Takže jsme večer zašli do Městské knihovny na Ondřeje Havelku a jeho *Melody Makers*. Po dlouhé době jsem kvůli tomu absentoval v KJV. Nu co, někdy se to tak stane.

● **25. ledna** jsem strávil pár příjemných chviliek na gastrokopii, prospal jsem je jako Havelku, takže všechno dobře dopadlo :-). Leč nestačilo to a prospal jsem i zbytek dne.

● **26. ledna** běsní na ČRo Plus Apolena Rychlíková nad tím, že v Senátu neprošla Istanbulská úmluva. Jejím odpůrcům (mimo mnoho jiného) vyčítá, že nejsou schopni porozumět psanému textu. To je moc pěkné slyšet od člověka, který v předchozí větě použil sousloví, že „společnost [cosi] vnímá více citlivěji“. Potom co názorně předvedly neschopnost používat matematiku (více na straně 20), se zdá, že tyto woke humanistky moc nevládnou ani mateřštinou.

Zajímavé, že obvykle se její bublina točí na tom, že **ne** znamená vždycky **ne**, ale když jde o Istanbulskou úmluvu, asi platí nějaká výjimka.

Synek mi postavil nový počítač, starý už byl moc zaprášený a byly na něm Windows 7. Obávám se, že vše ostatní bude jen horší. V nejhorším případě se připravte na to, že Interkom bude vycházet v trochu jiné podobě.

Večer sezval Martin Jiroušek, znalec hororu, který se vymezuje proti jeho označení brakem, do Knihovny Václava Havla debatu nad spolkem Hrobka, který je spojený s Olgou Havlovou, ale měl by být spojovaný spíše s Olgou Stankovičovou. Byla řeč o literárním s prominutím braku a jeho místě v disidentských kruzích, pamětníci se přidávali se vzpomínkami.

Svépomocnou lidovou knihovnu Hrobka založila Olga Havlová v osmdesátých letech na protest proti oficiální kultuře a také pod vlivem svérázné vášně k takzvané úpadkové kultuře braku. V Hrobce se za čilé podpory kolegů umělců a intelektuálů, mj. Olinky a Andreje Stankovičových, Petrušky Šustrové, Vratislava Brabence či Zbyňka Benyška, začaly množit samizdaty a útočiště zde našla řada zakázaných autorů, kteří nesměli oficiálně publikovat.

Mezitím mně a Honzovi Vaňkovi jr. poslal Ondřej Šefčík povídku napsanou na počest Franty Novotného, vizte stranu 3 Kvarku.

● **27. ledna** popoháním Ivana Adamoviče, aby pozval Petra Koubského ke Kosatíkovým na debatu o umělé inteligenci. Martin Vondráček dočetl Palahniukův *Den přizpůsobení* a slíbil napsat pár čtenářských postřehů.

● **28. ledna** zapracoval Honza Křeček můj příspěvek do ankety Kniha roku Sardenu.

● **29. ledna** poslal Honza Vaněk jr. svůj text o Evě Hauserové, vizte minulý Interkom, já posílám do LA sazbu knihu o československých konzulátech na západním pobřeží a Jarda Olša odpovídá: *Jsem u Mormonů v Utahu. Ozvu se po návratu*. Prima, bude pár dní klid.

● **30. ledna** píše Ivan Adamovič, že si Petr Koubský zlomil nohu a bude pro podobné věci k dispozici až od března. Zkusí pří-



vést Patricka Zandla. Ani já to nemám jednoduché, zase jdu na poněkud nepřijemné vyšetření.

● **31. ledna** rozesílám pozvánky na Lema, činím tak obvykle šest dní předem, aby obvyklí popletové nepřišli o týden dříve. Vpodvečer jdeme na knižní vernisáž do Muzea literatury, představovala se další oblíbená kniha kreseb Zdeňka Buriana. Zsvěceně o ní promluvil Ondřej Müller a další spoluautoři. Pořad moderoval Ivan Adamovič, který také četl předpojaté recenze Burianova díla z pera Ondřeje Sekory a Stanislava Neumannna (třetího), které si nelenil vyhledat v dobovém tisku padesátých let. Navíc si k tomu geniálně nacvičil dikci prokurátora Urválka. Součástí pořadu byla i malá výstava Burianových originálů z obrovského archivu Památníku národního písemnictví a jeho korespondence, kde si na zmíněné výtečníky stěžoval. Ze známých jsme tuším potkali jen Jana Vaňka jr., což byla docela škoda, jinak tam přijeli fanoušci až ze Štramberka; kdy už pořadatelé těchto akcí pochopí, že ne všichni jsou na Facebooku.

● **1. února** začal na Břežance Suchý únor. V hlavním sále k němu natáčela ČT, tak se k nám do salonku přišel schovat chlapec, který nechtěl vystupovat s púllitrem jako ilustrační obrázek v TV. Ukázalo se, že to je právník a několikrát se setkal s Vaškem Vlkiem ml., o jehož smrti jsme mluvili.

Obvyklá banda brzy zmizela, ale zase se objevil Jarda Houdek, takže jsme s ním a Frantou Novotným setrvali déle než obvykle. Dokonce tak dlouho, že jsem za nějaké bídáky musel doplatit hranolky a pivo. (Nakonec to na sebe vzal Vlád'a Kejval, který si ale dal něco úplně jiného.)

Večer píše děti Ivana Kmínka a děkuji Radkovi Dojivovi za autorské výtisky *Bradbury's Shadow*.

● **2. února** se já a Miša scházíme s Františkou Vrbenskou a Honzy Křečkem a Vaňkem jr. v Dílně Městské knihovny nad knižním nadělením Magnesie Litery. U vedlejšího stolu bádá nad kategorií dětská literatura Luděk Korběl, tak jsme si popovídali o fantasy pro děti a mladé dospívající. Škoda že Honza Křeček musel brzy zpět do Brna, takže jsme toho moc nestihli. Oba Honzové toho letos mají nějak hodně, takže Kniha roku Sardenu letos nebude mít veřejné vyhlášení.

● **5. února** přišla Vilma se skvělým nápadem narychlo v pátek uspořádat večírek pod záminkou návštěvy Aleny Kastnerové

v Praze. Rozesílám pozvánky, myslím, že nejsem sám, kdo už má večírkový abstrák.

Pavel Kosatik je nějak zničený ze závěrečného finišu nad knihou o Bedřichu Smetanovi a potřebuje pomoci s přípravou večera. Přijdeme k němu s Michaelou o hodinu dříve a prvo-návštěvníci budou muset trefit sami.

Týdeník *Respekt* formou překladu článku Adrienne LaFrance z *The Atlantic* objevil něco, o čem naše rubrika Britská konzerva referovala už v prosincovém čísle loni: *Despotové ze Silicon Valley*. Technologičtí giganti mají svou vlastní politickou ideologii. Je načase nazvat ji pravým jménem. Porovnejte třeba zde: www.respekt.cz/tydenik/2024/7/despotove-ze-silicon-valley?gift=jv5hrpig1s

● **6. února** kookám, že se mi na levé ruce, do které jsem před týdnem dostal oblbovací injekci, objevily nějaké zelenofialové modřiny. V pátek jdu na sono, ach jo.

● **7. února** jdeme na pohřeb advokáta Vaška Vlka ml., před krematoriem jsme se potkali s Pavlíkovými, Robertem Ramešem, Šamanem a Danielou Kovářovou a chvíli si povídali. Ta chvílka se protáhla, obřad začal později. Myslel jsem, že jde o obvyklé zpoždění, ale pak mi došlo, že bylo třeba aranžovat na dvě desítky věnců od lidí i organizací.

Několik stovek lidí pak zaplnilo obřadní síň a vyslechlo si řečníky a hudbu, od varhanního Bacha po Rammsteiny. Nejzajímavější mi přišla řeč předsedy České advokátní komory Roberta Němce, a tak ji najdete na straně 19. O Vaškovi nám napsala i Daniela Kovářová, tamtéž.

Po hodinovém obřadu jsem ještě zaskočil do Časlavské pro tam deponované *Interkomy* a pak jsme se na chvíli zastavili doma pro knihy a pochutiny a vydali se ke Kosatíkovým.

Lem & AI

Přes spoustu osudových ran (moje ruka, Koubského noha a Pavlova záda, dalších čtyřech vás ušetřím) se večer nakonec uskutečnil, i když hlavní řečník Ondřej Müller se musel tuším s Honzou Vaňkem jr. dopravovat nějak alternativně přes Hradčanskou, protože havárie dvaadvacítky znemožnila obvyklé způsoby, dvojka Pavlovský-Kopřiva přijela taxíkem a spousta dalších se prošla víc, než plánovala.

Ondřej Müller nás seznámil s historií vydávání Lema u nás a o spolupráci s Pavlem Weiglem. Já pak navázal o Lemovi a umělé inteligenci (vizte stranu 8) a následovala беседа Ivana Adamoviče a Patricka Zandla. Ten mluvil velmi široce od religionistiky po psaní domácích úkolů pomocí AI a o jejím využití ve výchově puberťačky.

Mám za to, že to byl jeden z nejpovednějších večerů (na kterém jsem byl).

● **8. února** jedeme do dalekého Toulcova dvora na rozloučení s Evou Hauserovou, které její synové či Cyril nazvali Poslední Evin večírek. Na Skalce jsme měli sraz s Danielou Kovářovou, a když s jistým zpožděním přijel předchozí autobus, udělali jsme tu chybu, že jsme se do něj vmáčkli. Z opačné (opatovické) strany totiž do Toulcova dvora jela Jiřina Vorlová, které jsem slíbil doprovod, a obával jsem se, že další bus bude opožděn podobně. Když jsme totálně narvaným přibližovadlem dorazili na místo, začalo drobně pršet, takže jsme se rozdělili, Miša s Danielou šly do velmi pěkného sousálí ekologického centra a já čekal na Jiřku, než dorazila. V tu dobu přijel prakticky prázdný náš původně plánovaný autobus. Všichni prostě jeli tím předchozím, ale neodstoupli jsme to, takže dobrý.

Když jsme s Jiřinou dorazili, uvnitř už byli Vilma, Martin, Sanča, Franta Mašek z KZG, Petr a Inka, Hana Blažková, Ivan Adamovič a několik desítek dalších Eviných přátel a samozřejmě její synové Jakub a Jan s rodinami a Cyril.

Jakub Hauser nám poslal program, který se celkem dodržoval, jen hudba začala už před začátkem.

Po Jakobově úvodním slovu, moc pěkně napsaném, asi jen málo našich dětí bude schopno a ochotno o nás mluvit takhle pěkně v obou smyslech toho slova, jsem já přečetl text o Evě z minulého Interkomu. Ještě předtím se se mnou na prvočinitelce rozložila skládací (vlastně tedy rozkládací) židle, ale nikomu se nic nestalo.

Pak Noemi Jonsson přednesla Evinu esej „Hodná holka 1970 a kousek“, deprese pozdního socialismu, vystižená takřka dokonale, nám připomenula, jak tu dobu vnímali citliví jedinci; o vlastní formě vyjádření tuším kdysi Pavel Kosatík napsal, že jde o kultivovanou hysterii.

Pak na feministickou notečku nesmírně dlouho mluvila Eva Kalivodová, a když už jsme z toho byli skoro hotoví, začala ještě čist špatně zkrácenou Evinu povídku *Tajemství dělohy*.

Tedy i Honza Vaněk jr. připustil, že večeru trochu spadl řetěz (jako u bicyklu, nebo řekl „řemen“ jako u cirkulárky?).

Naštěstí to postřehl i Jakub Hauser a po krátkém promítání fotografií z Eviná života vyhlásil přestávku na velkorysé (pravda, z větší části vegetariánské 😊) občerstvení, kde si po mnoha letech navzájem promluvila spousta lidí nějak s Evou spojených.

My jsme pak ještě vyslechli něco z repertoáru Malých zubů, prohlédli si výstavu Eviných kreseb (jedna na ochutnání



zde) a vydali se domů ještě před vzpomínáním na její práci v permakulturním hnutí.

● **9. února** v pátek se chystáme do Vinoře na křest knihy *Ostrov mýtů*, kterou jsem pomohl vydat Kláře Löwensteinové, a po něm na večírek k Vilmě. Když mi sono-doktor vysvětlil, že nemám zánět, ale trombózu, zjednodušili jsme program jen na večírek. Sešlo se nás k patnácti, Bára s Davidem, Milena s oběma dětmi, Sargo bylo lépe, tak přijela, ale bez Járy, Honza Vaněk jr., Viktor Janiš bez dětí (Hanička s nimi byla v Římě, ale za to na něj dopadla starost o psíky), Sanča odpočívala po včerejšku, takže nedorazila. Hlavní host večírku Alena vlastně také ne, sklátil ji brněnský covid.

Vrcholem večera pro mě byla četba povídky Ondřeje Šefčíka napsaná k osmdesátinám Franty Novotného. Honza si dal záležet a v dialozích výstižně charakterizoval mluvčí.

Martin pak měl k povídce pár připomínek a postřehů, které do ní autor možná ještě vtělí.

Pochlubil jsem se Martinovi s řešením jeho matematické hádanky pro zvláštní případ dvou vězňů. Řekl mi, že on našel partikulární řešení pro tři a čtyři vězňe, ale žádné se nedalo zobecnit pro libovolný počet. Beru to jako laskavou nápovědu.

Bidlo změnil po překonání choroby pracovní pozici, a tak nás musel podrobně seznámit s taji skladovacího hospodářství v japonské firmě a s problémy nového nakládání s obalovou technikou tamtéž.

● **10. února** večer na dálku s Jardou Olšou vylepšujeme knihu *Ve stínu Hollywoodu* o historii českých konzulátů na západním pobřeží USA.

● **11. února** mám kolem poledne nejprve sraz s Honzou Vaňkem jr. a pak v jednu na Hlavním nádraží s Milanem Krejčím. Ve Fantově kavárně pak přes hodinu usrkáváme juice a povídáme si o ilustrátorech. Milan mi do archivu přinesl starožitné interview s Rayem Bradburym. Brzy jej přetiskneme.

Při odchodu jsme si všimli obrovského modelu Hlavního nádraží z lega, s jeho pomocí si šlo snadno představit, jak to tam bude vypadat, až polovinu nádraží strhnou a nahradí pergolou.

Milan mi později pro Jardu Olšu poslal svůj článek o ukrajinsko-českém ilustrátorovi Mariquitovi.

● **13. února** volají Ondřej Šefčík kvůli cestě do Prahy a Pavel Poláček kvůli dopravě fotoknihy o Bilconech.

● **14. února** mi Peťo Pavelko připomenul termín nominací na Ceny ESFS. Čekal jsem na nějaké další návrhy z ČS fandomu, ale už je třeba to uzavřít.

Určitě se někdo ozve podobně jako Randal, který se svými kandidáty na Mloka a Ludvíka přispěchal asi týden potom, co šel Interkom s jejich seznamem do tisku.

Opoledne vyrážíme na výstavu *Lachland* do vily Pellé. Míšiny postřehy zde: Výstava je super, pobíhala jsem tam k „radosti“ doprovodu přes dvě hodiny. A protože fantazie podněcuje fantazii, zde jsou moje asociace: Samozřejmě *Mycelium*



ale přišla řeč i na špatný stav dětské populace po covidu. Ten lockdown, který jsem si docela užíval (pamětníci si vzpomenu, že tehdy *Interkom* vycházel měsíc co měsíc a prakticky k prvnímu), hodně nezletilých tak rozvrátil a znejistil, že se dodnes nevzpamatovali a mají to za dobrou záminku k depresím a sebepoškozování.

Pak jsme ve skladu vyzvedli recenzní výtisky, vedle Strugackých v překladu Kosti Šindeláře hlavně druhé díly sérií *Oči prázdnoty* od Tchaikovského a *Trojzubec* od Tomlinsona. Pak jsme šestnáctkou dojeli skoro až před MAT, kde jsme si dali pozdní oběd a kde nás také vyhledali Ondřej Šefčík a Honza Vaněk jr., se kterými jsme se vydali na křest knihy Františka Novotného *Čínská hra o dvou tazích*.

V Krakatitu už čekal houf Frantových fanoušků, mile mě překvapil Franta Moravec, který přivedl oba své zeťáky. Vašek Gruber z Plzně převzal pro Ivo Fencla recenzní výtisk, Šaman fotil a na celý křest dohlížel Jirka Pavlovský.

Přivítání knihy zahájil šťastný nakladatel Leonid Křížek, který pak předal slovo Frantovi. Ten místo o knize nejprve proslavil geopolitickou přednášku o reálné politice velmocí (asi z toho nemá velkou radost, ale už roky varoval před situací, ve které se dnes nachází západní svět) a pak přečetl tři velmi dobře vybrané úryvky románu. Nikdo by mu při tom nehádal osmdesát, které mu budou za tři neděle.

Před půl sedmou jsme se vypravili do nedaleké restaurace „U Balbínů“. Tu nemohu než vynachválit, ačkoli nás postupně přišlo více než dvojnásobek (Leonid rezervoval šest míst), nebyl problém posadit se jinam a pak přidat další stůl. Vedle už

při pohledu na krajinu s krásnými třpyticími se fialovými houkami ze hry *Samorost 3*. Při pohledu na rozfázované pohyby kamzíka z téže hry se mi vybavil Koník z foukaného skla Jaroslava Brychty – i ta barva je podobná. *Zdřevnatění F-22* okamžitě evokovalo trilogii Robina Hobba *Živé lodě*. *Industriální cosi* – roh s čímsi – mi připomněl kravský dutý roh, který nosili sekáči na opasku a měli v něm vodu, do které namáčeli brousek na kosu. Asi pracovní návrh výseků oranžové planety na černém pozadí z *Machinaria* mi připomněl Václava Houfa a jeho úžasně plakáty k Parconu 1984 a 1985 – snad že byly také 4. Fakt se tam jděte podívat, výstava trvá do 24. 3. 2024.

● **16. února** se u nás zastavili Inka a Petr Hanušovi pro Inčinu knihu *Do druhého dne*. Bohužel Inka přišla rovnou od zubaře, takže se jen dívala, jak se cpeme. Ale jinak se večer povedl. Probrali jsme události posledních dní a zavzpomínali na Evu.

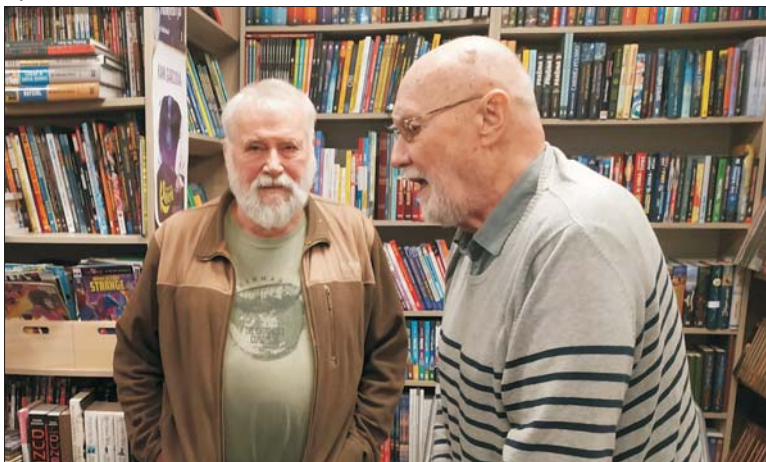
● **18. února** se chystáme na demonstraci na podporu Ukrajiny, ale podařilo se nám splést si hodinu začátku s akcí 24. února na Staroměstském. Takže nic. Mysleli jsme to dobře, ale dopadlo...

Franta píše, že se s Leonidem domluvil, že po autogramiádě půjdeme do restaurace *U Balbínů* v Jungmannce. Dal to vědět i Daniele Kovářové. Připojí se i Ondřej Šefčík, který přijede z Brna, ale v devět mu jede vlak nazpět.

● **19. února** jsem opravil *Venturu*, takže nový *Interkom* nejspíše nejen vyjde, ale snad se ani tolik nezmění.

● **20. února** jsme si přivstali, abychom na poledne dorazili do Tritonu na kus řeči se Stasem Juhaňákem. Docela mě zarazilo, když jsem se dověděl, že knihy pro nejmenší se musí tisknout větším fontem a s maximálně deseti řádky na stránku, protože víc dnešní děcka nezvládnou. Po jedné jsme se přesunuli na podstatně delší popovídání s redaktorkami Lenkou a Monikou. Nejdříve jsme vzpomínali na Evu, v Tritonu vydala tři díly Encyklopedie soběstačnosti, na čtvrtém pracovala, ale v nemocnici už na to neměla dost sil.

Chvilku jsme se navzájem utvrzovali v pesimistických výhledech, já se třeba chlubil vydáním třetího dílu *Deníku 2038*,



zmiňovaných si pohostinství a ticha (představte si, že tam nehraje rádio a všichni u stolu se navzájem slyší) s námi užíval Viktor Janiš, Mirek Houška s manželkou a synem a jako poslední na chvíli dorazila Daniela Kovářová, která se chystala do TV na nějakou besedu, mimo jiné o dopadech covidu a neexistenci nějaké analýzy pandemie pro případ, až se bude něco podobného opakovat. Tak jsme dali k lepšímu a zužitkovali čerstvé poznatky z Tritonu.

Viktor se s námi podělil o svou zkušenost překladatele divadelních her, Franta doplnil svou přednášku, to hlavně potom

když jsme v hospodě zůstali jen s ním, Leonidem a Houškovými.

Doma jsme si po půlnoci poslechli rozhovor s premiérem (*Dvacet minut Radiožurnálu*), nejdříve jsem ho nepoznal a myslel jsem si, že je to někdo z agrární komory, jak rozumně mluvil o dotační politice a přebujelé byrokracii. Jsem zvědav, zda to bude mít alespoň takový ohlas jako Rakušan v mostecké harendě.

● **21. února** vyrazíme na Spořilov nebo do Roztyl, nikdy v tom nemám jasno, na večer s redakcí *Světelných roků*. Cestou k restauraci Eureka nás překvapil autobus pojízdné knihovny zaparkovaný kousek od knihobudky ☺. Uvnitř restaurace už čekal Slávek Švachouček, za chvíli dorazili Čáповi, pak Standa Čermák a Žižňavští a nakonec Libor z Plzně. Já udal pár kousků třetího dílu *Deníku 2038*, Standa Čermák distribuoval 601. číslo *Světelných roků* a našel i pár minulých, z nichž určitě některé můj archiv postrádá.

Docela mě překvapilo, jak si Daniny vnučky zvykají na češtinu. Linda, která strávila první čtyři roky života v anglicko-jazyčném prostředí Nového Zélandu, odmítá mluvit anglicky, i když asi dobře rozumí (filmům v původním znění) a naopak si užívá hrani s novými českými slovy, která se vyskytují třeba v *Deníku kocoura Modroočka*, ale v praktickém životě na druhém konci světa se moc neobjevovala. A na dotaz, zda by se chtěla vrátit do Aucklandu, rezolutně odpovídá, že ne. Dle mého známka nadprůměrné inteligence.

Doporučil jsem Daně, až mrňata přestane bavit Modroočko, aby jim zkusila číst *Křídločky*.

● **22. února** vyrazíme do Slovenského domu na 97. literární večer *Slova mají křídla*, poslechnout si Ivanu Čornejovou, odbornici na jezuitský řád, a Jiřího Kamena, který představil svůj román o jedné pozoruhodné postavě naší historie: *Splín arcibiskupa Kohna*.

Docentka Čornejová potom, co se vypořádala s otázkami na soužití se slavnějším manželem, zajímavě podala údajně kontroverzní období českých dějin a působení jezuitů v něm, jak to popsala ve své nové knize *Temno*. Pro mnohé byla objevná i „etymologie“ stejnojmenného Jiráskova opusu, který dal nejen školou povinné mládeži název pro celou epochu. V jedné epizodě Jiráskovy knihy je do luteránského exilu odváženo děvče, u kterého hrozí, že by se spustilo s katolíkem, ještě vidí světla svého bývalého domova, ale před ní je již TEMNO. Zdeněk Nejedlý asi četl dost nepozorně a ten výraz si vysvětlil úplně špatně ☹

Po hudebním předělu plzeňského folkového písničkáře se slovenskými kořeny Vladimíra Babniče následovalo povídání o knize *Splín arcibiskupa Kohna* a jejím autorovi. Špatně zvolené pořadí otázek v kombinaci s tím, že Kamen, ač rozhlasák, nedokázal mluvit do mikrofonu, vedlo k tomu, že dlouho nebylo jasné, o čem je řeč, jen snad že autor, Franc-Josef II., Masaryk a moderátoři Lubor Falteisek a Dušan Spáčil mají něco společného s Olomoucí. Pozorný posluchač (s dobrým sluchem) si ale postupně z těch střipků mohl složit historický příběh arcibiskupa zajímavého nejen tím, že si ponechal jméno svých židovských předků.

Večer po návratu domů poslouchám *Pro a proti*, myslím, že stand-up komik Luděk Staněk docela utřel (a to stran humoru i po odborné stránce) Kamila Filu, filmového recenzenta, kritika a pedagoga. Ten, aby měl alespoň jednu argumentačně navrch a nemusel souhlasit se spoludiskutujícím, Staňka opravil, že v roce 2024 se už neříká transsexuálové, ale transgender lidé. Bože, to je vůl jak anděl.

● **23. února** potvrzují objednávku pohoštění na oslavu narozenin Julese Vernea příští týden v MATu a pak otročíme na dalším Interkomu (a knize Jardy Olši, jr.).

● **24. února** vyrazíme na Staroměstské náměstí připomenout si druhý rok ukrajinské tragédie. Jsem zvědavý, kdo všechno si tentokrát přijde přihlívat polívčičku.

Shromáždění nakonec proběhlo celkem důstojně, přišlo opravdu hodně lidí, odhadem polovina Staroměstského náměstí, aby sledovali, jak si na pódiu většinu času Češi a Ukrajinci navzájem děkují. Zatleskal jsem vystoupení spolku Mini-Mimi UA, který pomáhá těhotným Ukrajinkám (neměl bych po vzoru některých řečníků napsat Ukrajinkám a Ukrajincům?). Celkem nepřekvapivě s jedinou konkrétní věcí přišla na konci manifestace dvojka primitivních antikomunistů (TM A2Iarm) bratří Kroupových z Paměti národa, kteří ve svém (trochu těžkopádném) manifestu žádali, aby se evropští lídři zavázali:

- 1) K urychlené dlouhodobé finanční a materiální pomoci Ukrajině
- 2) Ke zrušení byrokratických překážek zbrojnímu průmyslu
- 3) K cíli obnovy územní celistvosti Ukrajiny.

Škoda, že s něčím podobným nepřišel bojovník za euro a Istanbulskou úmluvu prezident Petr Pavel, který hovořil jako první. Takže je to na vás, a můžete se spolupodepsat zde:

<https://european-appeal-for-ukraine.com/>

● **25. února** čekáme Sargo a Jarmíka, ale nějaké nachlazení do toho hodilo vidle. Tak jsme se přejedli sami.

● **27. února** se dovídáme, že včera zemřel Karel „Netopejř“ Petřík, nakladatel, fanoušek hororů a komiksu. Velký svéráz, se kterým nebylo lehké vyjít, ale bez něhož bude náš svět chudší.

Smřták se letos činí, Karel odchází v zástupu s Howardem Waldropem, Brianem Stablefordem a Terryem Bissonem.

● **28. února** slavíme v KJV narozeniny Julese Vernea. Chyběl náš předseda, jako každý únor je v Indii, a omluvil se i klubový právník Mirek Houška, ale i tak se nás sešlo k patnácti. Zvláště musím jmenovat manžele Pavlíkovy, protože Honza se ujal březnové přednášky, Hanku, Boženku a Filipa, ten Miše donesl nové vydání Vinnetoua s Burianovými ilustracemi a knihu *Kdyby houby měly klouby*. Leonid podnítl vybírání členského na letošní rok a sám šel s placením příkladem. Tím strhl řadu ostatních, já s sebou neměl účetní knihu, tak jsem si vše psal jen na papírek, který mi jako vždy spolu s tužkou opatřila Miša. Doma jsem pak zjistil, že jsem zhruba polovinu ochotných plátců zkasíroval už na vánoční schůzce. V březnu se zeptám, zda to chtějí vrátit či brát jako předplatné na rok 2025.

Program byl volný, František podepisoval svou novou knihu, vyslechli jsme spousty heroických (šermířských a jachtařských) historek z druhé poloviny minulého století, zvláště pro podstatně mladší i poučných a zábavných, ale nikdo takový tam nebyl. :-)

Zdeněk Rampas

Lem a umělá inteligence (v jeho *Summě technologie*)

Nepřipravil jsem si žádnou přednášku, půjde jen o pár postřehů, také ode mne nečekejte odpovědi, ale na konci snad naznačím, jaké by bylo dobré klást otázky.

Nejprve dlouhá vysvětlující omluva a pak trocha o té AI.

Číst Lemovu *Summu technologie* je alespoň pro mě stejně obtížné, jako bylo pro učence na středověkých univerzitách nesehnání pochopit a interpretovat starověké antické filosofy, jejichž díla se k nim dostávala v překladech přes arabštinu. Mnohé pojmy neznali, jiné nabyly novým křesťanským obsahem a něco do textu vnesl fakt překladu.

Na podobné obtíže narazíme i dnes. V roce 1964, v době vzniku *Summy*, pro mnohé Lemovy ideje ještě neexistovaly adekvátní pojmy; například pro to, čemu dnes říkáme *virtuální realita*, zavedl název *fantomatika*, virtuální realitu, ke které nepotřebujete brýle (třeba půlkilové Vision Pro) a sluchátka (asi s nějakým Muskovým čipem), pojmenoval *cerebromatika*. Přenos vědomí na dálku nazval *teletaxe* a *fantoplikace*, k tomu máme naštěstí ještě daleko, v rudimentální formě snad jen u dálkového řízení dronů. Stav dnešní společnosti, když ještě ne u nás, tak v Číně, by asi ztotožnil se svou *elektrokrací* atd.

Srozumitelnosti textu, vedle určité mnohomluvnosti a stylu díla, kterým promlouvá samo absolutno, nepřispívá ani to, že se tehdy kybernetika, alespoň u nás na Východě, teprve oddělovala od filosofie. Navíc ani tak velký duch nedokázal prohlédnout to, že bipolární rozdělení světa na „kapitalismus“ a „socialismus“ není konstanta lidských dějin, ale jen doba maskované a mnohdy neuvědomělé pokračování rusko-carského imperialismu. Ale největší překážkou pro bezproblémové a hlavně rychlé pochopení je samozřejmě to, jak se náš svět i naše myšlení za šedesát let od vzniku *Summy* změnila a nejvíce těchto změn přinesl současný internetový věk.

Naštěstí ale Lema čtou i chytrější a vzdělanější lidé, než jsem já, v roce 2021 proběhla v Brně konference ke stému výročí Mistrova narození (upozornil mě na ni zde přítomný Štěpán Kopřiva).

Tam bylo mimo jiné zmíněno, že v německé encyklopedii z roku 2016 s krásným názvem *Philosophie – Die Werke aus drei Jahrtausenden* je Stanisław Lem zařazen (abecedně hned za Leibnize) mezi autory klíčových filozofických děl posledních tří tisíciletí, a to hlavně kvůli jeho *Summě technologie*.

Tolik o Lemovi a mém potýkání se s ním a teď k naší současnosti a aktuálnímu cvrkotu kolem umělé inteligence.

V *Summě* se Lem mezi jiným zabývá tzv. *pěstováním informace*. Dlouho jsem si pod tím neuměl nic bližšího představit, dokud jsem se trochu neseznámil s teorií velkých jazykových modelů (zkráceně a anglicky LLM – large language models) a GPT (generativní předtrénovaný transformátor). Krátká citace Mistra:

Spousta kybernetiků se dnes zabývá problémem „automatizace tvorby hypotéz“. „Teorie“, vytvořená ve stroji, je infor-

mační strukturou, která účinně kóduje omezený soubor informací, důležitých vůči určité třídě okolních jevů. Tento soubor může být účinně použit k formulování spolehlivých předpovědí pro tuto třídu. Strojová teorie třídy představuje v jazyku stroje určitou konstantní vlastnost, společnou všem prvkům této třídy. Stroj získává informace z okolí a vytváří určité „konstrukce“ čili hypotézy, které spolu soupeří během této „evoluce“, tohoto „poznávacího procesu“ až do zániku nebo stabilizace.

Povšimněte si, že autor hovoří o hypotézách, a ačkoli si pod tím můžeme představit velmi širokou škálu výpovědí, vnucuje nám to dojem, že je řeč o hypotézách vědeckých. Ani Lem stejně jako všichni ostatní, ať už futurologové či autoři SF, neanticiipoval revoluci, kterou způsobí „demokratizace“ IT (pro lidi, kteří neznají seriál *Ajťáci*, vysvětlím, že jde o zkratu *Informační technologie*, někdy se rozšiřuje na *Informační a komunikační technologie*).

Od PC do každé domácnosti už byl zkrátka jen krok k Internetu do každého mobilu a tím i každé rodiny a nyní jsme ve fázi, kdy se součástí života každého jednotlivce stává „umělá inteligence“. Což vede také ke zcela novému čtení Lema. Pokud jste *Summu* díky Pavlu Weiglovi a Magnet-Pressu četli poprvé jako já v roce 1995, mohli jste si myslet, že pěstované hypotézy se budou týkat možnosti syntézy nových molekul nebo prvních tří vteřin po velkém třesku, dnes vám Chat GPT navrhne nejkratší cestu do hospody.

Oním substrátem či kompostem, na kterém se informace pěstují, se stal celý internet a následkem toho se o sobě můžeme dovědět věci, ze kterých nemusíme mít radost. Nicméně i s eventualitou, že ne všechny výstupy budou stejně vhodné, Mistr počítal. Ne sice proto, aby výstup z Chatu někoho neurazil či nezpůsobil mu psychickou bolest, ale kvůli homeostázi daného systému.

Rovněž dospěl k problému, který nastane v situaci, kdy nebudeme schopni porozumět či zpětně rekonstruovat, jak daná umělá inteligence došla k aktuálnímu výsledku či rozhodnutí. To je důležité třeba u samořídících automobilů, proč třeba někoho přejel. O tomto Lem napsal:

Proces odcizení, vylučování znalostí o zařízeních ze společenského vědomí, však pokračuje. Kybernetika tento proces zachovává a přenáší jej na vyšší úroveň – v principu je totiž možný vznik takových jejich výtvorů, jejichž strukturu nebude nikdo znát.

Čímž naráží nejen na výše uvedený problém zjišťovat, co GPT přeletělo přes nos, ale i na naši závislost na zařízeních, o jejichž fungování víme jen to, že je třeba je pravidelně dobíjet.

Otázky zajímavé pro scifisty, zda je umělá inteligence skutečně inteligentní, případně zda si může uvědomit sama sebe, a jestli budeme mít možnost poznat, že už k tomu došlo, necháme na příště, už jsem mluvil dost dlouho.

Děkuji za pozornost.

Zdeněk Rampas

Metro - postapo trilogie o současném Rusku zraje jako víno

Trilogie *Metro 2033 – 2035* spisovatele Dmitrije Gluchovského. První kniha z roku 2002, která svému autorovi přinesla světové uznání, je jedním z titulů světové sci-fi, jež jsou dnes mnohem aktuálnější než v době svého vzniku. Autor rozpracoval postapokalyptické motivy známé z ostatních literatur pro zemi, ve které je možné všechno – pro Rusko. Největší z národů zde živoří v systému moskevského metra. Padesát tisíc duší, které jako jediné přežily třetí světovou válku. Silný národ, jenž přečká vše. Venku se nedá pohybovat kvůli radioaktivitě a zmutovaným zrůdám, a tak zbytek lidí musí obývat jednotlivé stanice metra.

První díl trilogie, který autor začal psát už v osmnácti letech, můžeme i přes poměrně nečekaný a originální konec označit za ryze schematické dílko. Arťom, hlavní hrdina, sirotek, jenž se sice narodil na povrchu, ale většinu života prožil v podzemí, se musí vypravit sítí metra pro pomoc proti temným démonům, mutantům ovládajícím telepatii. Ti se derou do metra, kam je podle věho v chlapeckém věku poprvé vpustil sám hlavní hrdina.

Arťom musí projít až do vznešeného souboru stanic označovaných jako Polis, aby zde našel pomoc. Autor jej žene systémem nebezpečných chodeb a celá kniha připomíná katalog pekelných kruhů. Každá ze stanic je si svým vlastním peklem, některé ovládají Rudí, další jsou v moci nacistické Říše, existuje tu Hanza, již zajímá pouze obchod. Další stanice ovládají sektáři, kteří se snaží prokopat do opravdového pekla... Arťom pochopitelně zažívá děsivé okamžiky, což po nějaké době začne působit poněkud samoučelně, ale oproti *Nabarvenému ptáčetí* Jerzyho Kosińskiego se budete nudit jen trochu. Nacisté ho málem oběsí, kultisté obětují, ale Arťom jde za svým cílem. Potřebuje získat pomoc pro svou stanici VDNCH.

Čím se oproti dalším dvěma kniha vymyká, jsou popisy nehmhatelného hororového tajemna v tunelech mezi stanicemi. Sídlí tu zlo, jež brání lidem procházet koridory, takže žijí na platformách, na nichž uvízli. Krom přeživší byrokracie jim tak v pohybu brání i tajemné cosi, co dokáže pohltnout lidskou duši během pár okamžiků. V tunelech číhá smrt. Nikoli v popisech obskurních stanic, ale v tunelech mezi nimi se nachází to nejzajímavější z celé knihy!

Po dosažení Polis je Arťom vyslán na povrch do knihovny, aby našel svazek, jenž má spasit lidstvo. Epizoda mezi neko-nečnými regály je pro čtenáře znalého fantasy literatury nepoměrně zábavnější než pro ostatní – obývají ji obávaní knihovníci, což jsou bizarní lidoopi. Oook. Arťom se podruhé v životě ocitá na povrchu a střetne se i s dalšími novými formami života, které ovlády Moskvu. V pokračováních je už povrch nepochopitelně pustý, i když se knihy odehrávají v rozpětí pouhých tří let. V dalších pokračováních se i chodbami prochází prakticky bez obtíží, čímž autor sice v ději dosáhl větší dynamiky, ale přišel o zásadní atmosférický prvek.

Ve druhé knize se autor snaží zejména odlišit od knihy první. Hlavní hrdinové jsou dva – Homér, bývalý pracovník metra, který se rozhodl napsat knihu, aby dal lidstvu hrdiny, a Saša. Saša je nezletilá dívka, již právě zemřel otec, bývalý velitel stanice, kterého poslali jeho dřívější druhové do vyhnanství. Saša touží najít Smaragdové město, bájnou část metra, ve které přežila civilizace i kultura. Dmitrij Gluchovskij se zde poměrně na sílu snaží pracovat s mytickými motivy, aby bylo metro uvěřitelnější. Třetím hrdinou je Hunter, jehož čtenáři znají již z prvního dílu, ale až zde se o něm dozvídáme více.

Hunter je členem Řádu sídlícího v Polis. Jde o vojáky, kteří se zapřísáhli chránit metro proti všem objevivším se hrozbám. A že jich je! Tou hlavní je protentokrát nebezpečná nákaza, která se hrozí rozlít do celého metra. Hunter musí použít krajní prostředky a zlikvidovat všechno živé na nakažených stanicích. Pochopitelně se zde hraje o lidství, nebo alespoň o to, co z něj po dvaceti letech živoření v podzemí zbylo. V závěru knihy se mihne i Arťom v epizodní roli vojáka Řádu. Saša zmizí – její tělo nikdy nenašli, tak znějí poslední slova Homérových knihy.

Vrcholem celé trilogie je ale bezesporu poslední díl, který sice mnohem více čerpá z myšlenek George Orwella než předchozí knihy, ale je bez diskuse nejpropracovanější. Arťom odešel z řádu s dcerou jeho velitele Melnika Aňou. Vrátil se domů na VDNCH, periferní stanici, na které chovají vepře a pěstují houby. Na stanici vládne puch a blahobyt. Jenže Arťom má jedinou touhu – zachytit vysílačku na povrchu důkaz, že Moskva nepřežila jako jediná...

Vztah s Aňou nefunguje a z povrchu se vrací s jediným výsledkem – vyšším a vyšším stupněm ozáření. Najednou se ale na VDNCH objeví Homér z předchozího dílu, který Arťomovi poví, že na jedné ze stanic potkal člověka, který se vysílačkou údajně spojil s městem Poljarnyje Zori, kde lidstvo přežilo na povrchu (toto mytické město je zmíněno již v předchozím dílu). Arťom neváhá, záminka opustit nudnou VDNCH se mu hodí. Pouští se do dřívě děsivých tunelů jako ostřílený mazák, bez předpokladů a strachu, za svou chimérou. A protože je to Arťom, začnou se na něj nabalovat podivné události, během nichž Gluchovskij představuje nastávající krizi. V metru něco není v pořádku a zavedený řád se začíná bortit.

Oproti předchozím dílům autor představuje novou stanici rozkoše plnou prostitutek, mezi nimiž Arťom zcela náhodou narazí na Sašu. Víř událostí jej ale oddělí od ní i od Homéra, tudíž stařík si musí ještě na shledání počkat. Třetí díl je nejdějovější, kde si autor v minulých dílech pomáhal atmosférickými popisy lidského marasmu, dostává prostor překotný děj. Arťom se stává prostředkem v mocenských hrách druhých, vyjasňuje se i postavení samotného Řádu a jeho velitele Melnika.

Autor odhalí i podstatu Smaragdového města, které není ani tak legendou, ale pokroucenou lží. A právě lži jsou hlavním



tématem třetí knihy. Je jich tolik, že jejich rozplétání málem stojí Arfoma život. Nakonec se vydává na povrch, protože kdesi nedaleko Moskvy má ležet vysílací stanice, kde by mohl zachytit vysílání ze zbytku světa. Arfom základnu najde SPOILER ALERT, ovšem ukáže se, že ve skutečnosti jde o obří rušičku, která znemožňuje signálům z celého zbytku přeživšího světa proniknout do Moskvy. Někdo si nepřeje, aby Moskvané věděli, že nejsou na světě sami...

A to je teprve polovina knihy. Následuje jedno odhalení za druhým – ukazuje se, že kdosi zachází s „velkým národem“ přesně jako s houbami, které v tunelech pěstují – je hezky po tmě a zasypaný exkrementy. Arfom zjišťuje, jak nesmírně naivní byl – a že obyvatelé metra jsou na tom ještě daleko hůř. Už dvacet let tu tahá kdosi za provázky podle pravidla „rozděl a panuj“. Rudí, Říše, Hanza... To všechno jsou jen prostředky k ovládnutí lidí. Rusové potřebují nepřítel, musí si přece jít po krku. Ale oni to vydrží. Vydrželi vždycky všechno.

Svět venku nějak přežil. Jak? Nevíme. Ale je tam a Arfom se z umanutého pomatence stává pro okolí zvěstovatelem pravdy, a tudíž představuje krajní nebezpečí. Autor čtenářům připravil vskutku chutný propletenec událostí, k jejichž rozuzlení použije připravené rekvizity. Samozřejmě že klíčovou roli sehraje znovuobjevená Saša, která ozářeného a mírajícího Arfoma dokáže dostat na jediné místo, kde mu dokážou pomoci – do tajemného bunkru „neviditelných pozorovatelů“, loutkářů metra. V metru zatím dochází ke kataklysmu, neznámá plíseň napadla sadby hub a hladomor dovede obyvatele podzemí k razantnímu vzvednutí, které vede jen a pouze k nezřízenému masakru.

Arfom, možná poslední člověk z celého metra toužící po životě na povrchu, všemu přihlíží a dává si dvě a dvě dohromady. Lži a habaďůra, velký bratr, který se zde zmenšil na poměrně obsažitelnou velikost, ale o to odporněji se chová, apatie a strach Moskvánů... Zkrátka oznámit metru, že venku existuje život, se nakonec podaří – a propaganda informaci hned využije k ukutí nového společného, vnějšího nepřítel. Válka neskončila! Válka trvá a zlý Západ jde Rusům stále po krku. Válka je mír. Moskva musí zůstat skrytá za rušičkami za každou cenu. A v metru přece není tak zle. Arfom prchá s Aňou (která se k němu v mezičase připojila a jejíž láska zůstává jednou z posledních pravdivých věcí, které hlavnímu hrdinovi zbydou) na VDNCH, kde následuje epilog s vepří v hlavní roli.

Čtenáře zarazí, proč věnuje autor po zběsilé jízdě takový prostor popisu zabíjačky, chování prasat a přípravě hostiny. Takové ritardando zcela vybočuje z temporytmu knihy. Jde o chytrý tah s odpornou třeskutou pointou, která dokáže přehlušit všechny dosavadní popisované hrůzy. Příšerně konkrétní a zároveň alegorický výjev vystihující postapokalyptické metro – a bohužel Rusko dnešních dní. Arfom za sebou zavře dveře do metra a společně s Aňou odjíždějí, jako jediní, vstříc světu. Aňa chce vidět moře.

Čtenářsky skutečně zajímavý je až třetí díl trilogie, který už psal vyzrálý autor (román vyšel v roce 2015). Celou řadu motivů za ta léta rozpracoval, promyslel, jiné – jak píšeme výše – ke škodě čtenářského prožitku opustil. První kniha je výrazně ovlivněna Stalkerem, druhý díl je jakousi bizarní postapokaly-

tickou poctou ruskému romantismu a ten třetí je nabašený akční thriller na steroidech destilovaných z Orwellovy mrtvolky. Jen tak na okraj – bylo by zajímavé vědět, jestli Gluchovskij četl *Cestu* Cormaca McCarthyho, která vyšla dva roky před druhým dílem Metra a jež by se úplně klidně mohla odehrávat v úplně stejném světě, jen na druhé polokouli.

Bohužel není možné užít si plně třetí a nejlepší díl bez znalosti celé trilogie. První díl je příliš schematický, autor provádí hrdinu stanicemi, jen aby mohl čtenářům servírovat další a další mikrosvětvy. Druhý postrádá hrdinu, se kterým by se dalo ztotožnit. A pak je tu třetí díl, na který Gluchovskij sbíral dlouhá léta síly. A vyplatil se. I když nepřináší žádné nové převratné myšlenky, dokáže ve vlastním atraktivním světě prodat všechny skvělé nápady svých předchůdců a namíchat tak (ne)chutný koktejl, jenž by se klidně mohl jmenovat „Radioaktivní nepoučitelost lidstva“ – se speciálním přihlédnutím k povaze ruského národa. Dozajista k tématu existují v žánru postapo i lepší knihy, ale díky komplexnosti by se asi Gluchovskij do pomyslného TOP10 mohl těsně vejít. Nu, pokud jste *Metro* nečetli, zkuste posoudit sami.

Závěrem douška k audiozpracování. *Metro* patří k raným projektům vydavatelství OneHotBook. A bohužel je to na něm dost znát. Filip Čapka jako první Arfom je dost neposlouchatelný. Tu a tam nad smyslem textu vítězí neschopnost přečíst patřičná písmenka. Druhou knihu načelil Alexej Pyško a Eva Josefíková. Toho prvního máme zavedeného jako Bruce Willise a *Metro* patří k nemnohým audioprojektům, na nichž se podílel. A je to dobře, protože jako narátor nefunguje ani trochu dobře. Eva Josefíková má zářezů poměrně víc a její melodramatičnost se sem poměrně hodí*. Naštěstí napotřetí se to konečně povedlo a Michal Zelenka je konečně tím Arfomem, kterého si zapamatujete.

Ricarderon

* daleko víc než do role princezny v nejpřečeňovanější fantasy sérii posledních třiceti let (tedy vlastně až po *Harry Potterovi*) *Písní krve* Anthonyho Ryana. To je audiokniha, která se nejen díky ní dá poslouchat pouze ironicky.

Cesta do hlubin

Často dokáže umělecké dílo vzniklé v určitém společenském prostředí přiblížit atmosféru lépe než sociologický průzkum. Nebo přesněji řečeno dokáže ji přiblížit jinak. Ruský spisovatel Ivan Filippov patří k Putinovým odpůrcům. Jeho telegramový kanál Na Zzápadní frontě klid se věnuje popisu a odhalování tzv. Z kanálů, jinými slovy nejtvrdší propagandy Putina režimu. Řeč ale bude o jeho právě vydané knize *Myš*.

Filippov použil žánr zombie apokalypsy, která se odehrává v současné Moskvě. Způsobil jí virus, který se náhodně dostal ven z utajené laboratoře, kde se pracuje na elixíru dlouhověkosti, který si objednal Vladimir Putin. Virus je mimořádně nakažlivý, takže většina obyvatel Moskvy se v krátkém čase promění ve vraždící zombie, které v ulicích číhají na nenakažené lidi a na místě je žerou zaživa.

Autor popisuje strastiplná dobrodružství několika nenakažených, kteří nejdříve překonávají nástrahy ruského hlavního měs-

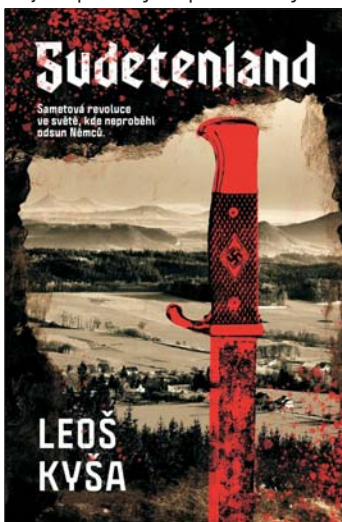
Leoš Kyša: Sudetenland

Franta Kotleta se nám přerodil, ale vlastně jen vrátil do formy Leoše Kyši. Se změnou nakladatele a autorské značky se trochu změnila i vypravěčská linka, jeho hrdina se jako za starých časů u Epoque občas připlétá do nějakých rvaček, ale nyní z nich zpravidla odchází jako ten s největším počtem boulí a zhmoždění, a na první souloži si také musíte počkat cca do poloviny knihy.

Další novinkou je změna subžánru, *Sudetenland* se odehrává v alternativním světě, kde prezident Beneš zemřel o nějaký rok dříve a poválečné vysídlení Němců proběhlo jen z poloviny.

V Bruntálu a dalších sudetských župách tak zůstalo přes milion Němců, a bylo by jich ještě výrazněji více, kdyby v roce 1968 po sovětské okupaci značná část neuprchla do západního Německa. V ostatním se zdá historie příliš nezměněna.

Pak přišel listopadový převrat a máme tu začátek roku 1990 prakticky stejný, jak jej ještě mnozí pamatujeme. Všichni žijí blízcími se volbami, mnozí se obávají, že by se komunisté mohli ještě vrátit, Němci, do nedávna občané druhé kategorie, se hlásí o svá práva, někdo na jejich shromáždění, tedy spíše proti nim, autobusy sváží skiny z širokého okolí, Havel posílá do rozjité oblasti Sašu Vondru a ostravská redakce Mladé fronty našeho hrdinu, věčně tlučeného Daniela Lichkeho. Ten se, po seznámení s místním předákem OF a šéfem místních komunistů (jde o dva různé), jen chodí do stejné hospody, ocitne mezi skiny a Němci a dostane svou první nakládačku. Díky tomu se seznámí se dvěma spolubydlicími servírkami, které ho ošetří a ubytují u sebe, s Klárou Bittmanovou a cikánkou Janou (v knize Romkou, ačkoli, co si pamatuju, v roce 1990 tohle slovo nikdo nepoužíval, ale jsme v alternativním vesmíru, že).



Ráno se dozvědí, že Janin bratr Tibor byl zatčen pro podezření z vraždy německého důchodce Schneidera. (Jeho mikropříběh je celkem ilustrativní, v lednu 1945 dostal kancelářskou práci u Gestapa a za půl roku nato dvacet let vězení. Tam se stal spolupracovníkem StB, takže jej nenáviděli jak Češi, tak Němci.) Daniel vedle snahy pomoci Janě tuší zajímavou reportáž, navíc má po dědečkovi, absolventovi německého koncentráku a pak policajtovi v nejdřsnějších padesátých letech, nějaké konexe u ostravské kriminálky, a tak se s Klárou pustí do pátrání. Brzy se dozví, že vražda a další podivné události, které

se jim začnou přiházet, nějak souvisí s rozvětvenou Klářinou rodinou Bittmanů. Tady bych podotkl, že pokud si hned nezačnete kreslit genealogický strom, velmi brzy se v tom chumlu německých jmen ztratíte. Já to po pár stránkách vzdal a rozhodl se autorovi bezmezně věřit ve všem, co nám o tom příbuzenském propletení prozradil...

Daniel se chová a přemýšlí trochu jako detektiv drsné školy, Klára má až na své encyklopedické znalosti Bruntálska celkem uvěřitelný charakter mladého člověka, který se zatím ubránil cynismu, a snad i kvůli tomu, aby se odlišil od zbytku své rodiny, chce zapomenout na staré křivdy a začít znovu (a pravda, nejlépe někde jinde).

Co ještě dodat, abych vám nepokazil detektivní linku: každá kapitola je uvozena úryvkem z denního tisku, dle autora z velké části autentického, jen na pár místech upraveného. Autor projevuje sympatie k bruntálským (a nejspíše i ostatním) Romům a má pochopení pro jejich způsob života. To mi ale nepřijde nijak účelové nebo progresivisticky pokrytecké, spíše navázal na linku své prvotiny *Poutník z Mohameda*.

ZR

Vendeta (DOBRŮVSKÝ s.r.o.), 2023, 288 str., 399 Kč

protiputinovské duše

ta v malých skupinkách a v závěru se spojí. Finále této knihy je totiž cosi jako happy end. Jelikož všichni ruští vládcí v Kremlu zemřeli, záchranu státu a světa zajišťuje jistý gubernátor, který nechá Moskvu vybombardovat a srovnat se zemí. Pak se Rusko jako mávnutím kouzelného proutku začíná měnit k lepšímu.

Text podle mého přesvědčení prozrazuje duševní pochody těch Rusů, kteří Putina rozhodně nechťejí, ale zároveň žijí v zajetí snů o skvělé budoucnosti dosažené mimo jiné násilím vůči svým krajanům. Autor s chutí virtuálně vraždí nejnevhodnější celebrity putinovského Ruska. Zvláště kruté nechává zahynout propagandistu Vladimira Solovjova a patriarchu Kirilla.

Současně má pochopení pro čirý darwinismus, kterým se řídí jeho kladné postavy, aby vůbec přežily. Krve, zabíjení a mrtvolného puchu je v knize víc než dost. Ale není to podle mého názoru to hlavní.

Autor nejdříve nechá bez zvláštní lítosti zemřít dvanáct mi-

lionů lidí a pak najednou přepne do utopie. Gubernátor, kterému volá Joe Biden, je zachránce, autor k němu podle svých slov „cítí velkou něhu“. Dočasnou hlavou státu se stává Jevgenij Rojzman, což je reálný politik, bývalý primátor Jekatěrinburgu. Rojzman mimo jiné připravuje prezidentské volby, v nichž bude kandidovat Alexej Navalnyj.

Média v utopickém finále obsadili novináři, kteří ve skutečnosti žijí v Rusku a za jeho hranicemi. Obyvatelé, kteří i jinak jsou mimo Moskvu nesmírně laskaví, obětaví a všechno chápu, jsou pod vlivem takto dobře vysílajících a piščích médií připraveni společně budovat překrásné Rusko budoucnosti.

Celý svět včetně Ukrajiny a Izraele (pozor, válka proti Ukrajině trvá!) novému Rusku pomáhá. Rojzman prohlašuje, že stáhne vojska z okupovaných území a zruší pohotovost ruských jaderných zbraní.

Tahle cesta do hlubin protiputinovské duše naznačuje, co se děje v hlavách lidí, kterým se sice nelíbí současný režim, ale chovají naději na zázrak..

Alexandr Mitrofanov

Zdeněk Burian nechyběl pod stromkem ani letos aneb paleomeme do každé rodiny

Další, již pátá opulentní publikace zaměřená na Burianovo dílo je na světě. *Pravěký svět Zdeňka Buriana, kniha 2. – monstra třetihor a čtvrtohor*. Minule jsme sfoukli dinosaury, teď nás čeká všechno po nich až po vývoj člověka, končí se australopitékem. Ale zase je to neuvěřitelný zážitek a čirá radost z maniakálně důkladné práce celého týmu.

Textově kniha sice navazuje na díl první, ale přece jen se liší v celkové koncepci. V první knize se autoři věnovali samotnému Burianovi a snaže o popis jeho tvůrčí metody, což samo o sobě bylo čtení nadmíru zajímavé, ba místy přímo napínavé. To se pochopitelně ve druhém dílu zopakovat nedá. Jistě, pomůže třeba úvodní slovo amerického malíře Williama Stouta (pracoval třeba i na filmovém Conanovi s Arnoldem Schwarzeneggerem), ale následující výklad o dějinách paleoartu a Burianových předchůdcích – byť je zajímavý a přínosný – nedokáže udělat reprodukcím Burianových děl vyhovujícího předskokana.

Tak nám zrušili třetihory

Ale to nevádí, hned potom se čtenář dozví, že třetihory byly zrušeny. Jistě, jsou sice v titulu knihy a autoři termín používají, ale ozřejmují, že zasedla komise a termín před dvaceti lety zrušila! Tak. A jak se s tím máme teď srovnat? Za další zásadní přínos knihy se dá považovat sdělení autorů, že existuje i cosi jako paleomeme. Schválně nevyzradíme, oč jde, to si přečtete sami, ale je dost dobře možné, že představivost dalece předčí skutečnost. Zajímavá je i nevyjasněná záhada s Godzillou! A v samém závěru se také dočtete o cenotvorbě samotného malíře – obrazy prodával jednoduše podle odvedených člověko-hodin.

Stejně jako v minulé knize pak autoři předkládají nové poznatky z paleontologie, o kterých Zdeněk Burian nevěděl, a uvádějí na pravou míru tehdejší omyly. Půvabný je ten, kdy Burian nakreslil jeskynního lva jako puntikátého podle nástěnné jeskynní malby kdesi ve Francii. O pár let později se zjistilo, že tečky vznikly při rituálech, kdy po obrazu naši předkové há-

Odposlechnuto: Jak napsat hudební recenzi

Možná dnes ještě někde přežívá pojetí hudebních publicistů a publicistek coby těch, kteří dokážou napsat o koncertu nebo vyslechnutém albu něco vzrušujícího a trefného. Ale to je už jen dozvuk odcházejícího světa. Publicistiku zasáhla, tak jako kupu dalších oborů, nebyvalá demokratizace. Dnes jde o to, aby recenzi mohl sepsat každý. Těm alespoň trochu obeznámeným je jasné, jak na to. Pro ostatní je tu stručný rychlokurz.

Aby bylo psaní o hudbě skutečně současné, musí se zmínit o několika předurčených kritériích. Žádný strach, není jich mnoho. Začneme emocemi. O hudbě píšeme výhradně jako o

zeli ohořelá kopí. Většinou po nových zjištěních autor obrazy přemaloval a opravil – ale puntikátého lva máme dodnes a není se čemu divit. Má prostě svoje tečkové kouzlo.

Mastodonti, mamuti a nosorožci

Celkově druhá kniha obsahuje větší podíl textů odborných v poměru k textům o autorovu tvůrčím procesu, ale o rozborů nejzásadnějších obrazů a upozornění na zajímavé okolnosti vzniku také nepřijdete. A hlavně budete žasnout nad množstvím dohledaného a vůbec dochovaného materiálu. Studie, náčrty, varianty perokreseb, oleje...

Zkrátka kdyby se autorský tým dal na lovení Pokémonů, patřil by dozajista ke světové špičce. Zajisté, nepochytali je všechny (myšleno Burianovy originály), ale ještě nikdy se nikomu nepodařilo dohledat a zreprodukovat tak zásadní a ucelené množství prací v jediném knižním projektu. Uvážíme-li, že od Burianovy smrti uplynulo již 42 let, nezbyvá než poděkovat

za tu vášeň, kterou Ondřej Müller a Rostislav Walica celému projektu věnují.

Burian do každé rodiny

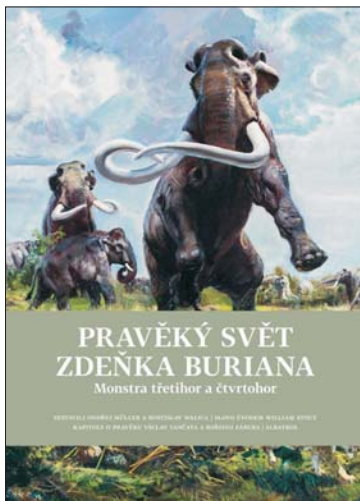
Závěrem podotkneme, že první kniha celého projektu je dávno ta tam a prodává se dnes za dvojnásobek původní ceny. Druhý díl (*Podivuhodný svět Z. Buriana*) právě mizí. Pořízení téhle řady proto vážně neodkládejte. Tohle doma prostě potřebujete – nejen že se pokocháte, ale ještě se takřka proti svojí vůli vzděláte (snad jen ten vývoj člověka, resp. jeho předchůdců je i přes ty krásné obrázky pořád stejná nuda jako na základce).

Takže si v připojené galerii užijte čerstvě neexistující třetihory a čtvrtohory a už nyní se můžete začít těšit na třetí knihu, která slibuje paleoarty Zdeňka Buriana k neoborné literatuře – aneb Lovci mamutů konečně zreprodukování, jak si zaslouží!

Richard Klíčník

smutné nebo veselé. V životě možná pocítujeme i jiné emoce, fajn, ale současnou hudební publicistiku by to zbytečně komplikovalo. Smutek: zde je to jednoduché, pochází z kapitalismu. Pokud se někdo rozešel s holkou nebo nemá na nájem, může to mít různé důvody, ale v interpretaci písničkář může jít rovnou k jádru věci: způsobil to kapitalismus. Pokud jde o posmutnělou přírodní lyriku, jde o environmentální žal, ten však také pochází z kapitalismu. Dříve srážka se systémem ústila i v pocity absurdity, odcizení, obvinění, vzteku, rebelství, energie sbírané k odvetě: možná si to dokonce pamatuješ, ale nechceš-li se lišit, pro publicistiku postačí smutek a trauma.

Pavel Klusák www.h7o.cz



Františkovi Novotnému namísto festschriftu

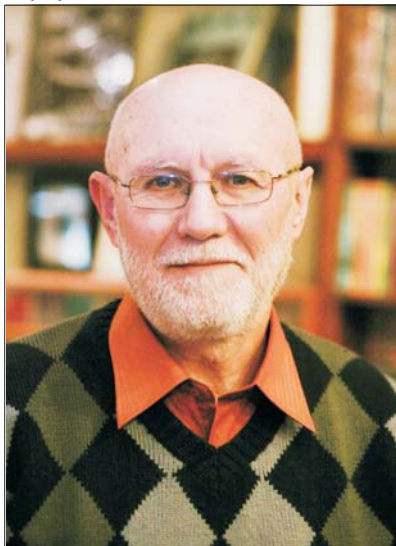
V pátek 15. března oslaví *významné životní jubileum* inženýr-kybernetik, námořní jachtař, publicista, překladatel, plastický modelář, fan a především přední československý spisovatel SF – v neutuchajícím tvůrčím rozmachu, plný aktivit a elánu, jež mu kolegové a kamarádi i o generace mladší mohou jen závidět.

V lepších kulturách, ba i fandomech bývá zvykem při takové (respektive už podstatně dřívější) příležitosti sestavit takzvaný *festschrift*. Jak je prý potřeba vysvětlovat i v *Interkomu*, festschrift vzdor etymologické souvislosti je něco jiného než *laudatio*: V češtině se objevuje spojení „slavnostní“, „jubilejní“ nebo „pamětní“ spis (právě tuto podobu, jak se připomíná v záhlaví, nalézáme v díle oslavencově). Je to sborník textů od jubilantových kolegů, přátel a třeba i žáků nebo následovníků na náměty, které jsou dotyčnému blízké a (předpokládá se mlčky) mohly by ho zaujmout a snad i potěšit. Bývají to často tlusté svazky s důmyslnými až zaumnými názvy (to byla jedna z prvních částí plánu, kterou jsme nakonec museli opustit).

Tolik šedá teorie nebo spíš zárný ideál. My ovšem žijeme v padlém světě, který kdovíjestli kdy vůbec byl *ještě v pořádku*; česká fantastika má svůj zlatý i stříbrné věky dávno za sebou; neměli jsme k dispozici než sami sebe, pár *kluků, co spolu mluvíme* (a abych parafrázoval klasika, *dinosauři vymírají a mně už taky není moc dobře*). Takže není divu, že *polučilos kak vseгда*, pár stránek v *Interkomu* – ale snad, říká se, je lepší vyčítat si, co člověk zpackal, než co vůbec neudělal; zapálit aspoň malou svičku, než si zvykat na houstnoucí soumrak. (*Rage, rage against the dying of the light!*)

Některé festschrifty mohou obsahovat i životopis (pojednaný v příslušně slavnostním duchu), ale není to nutné pravidlo. Díky tomu se teď nemusím trápit snahou vzpomenout si a vypsat, jak silně, zásadně, nezapomenutelně, *formativně* na mě působilo, když jsem se v onom zlatém období osmdesátých a devadesátých let, doslova od dětství, postupně zas a znovu setkával s povídkami Františka Novotného... a pak i novelami, a knížkami a pak články a nakonec i s ním osobně. Třeba to ještě napíšu někdy jindy někam jina, nebo jen odvyprávím.

Protože každý ze čtenářů tohoto listu ví, kdo František je, snadno si může připomenout, co všechno napsal, a jistě by si dokázal i dosadit vlastní podobné zážitky (nechám tu na ně volné místo):



U antologií ovšem bývá třeba opatřit obsah aspoň stručným vysvětlením. Nuže:

V první řadě společný vzácný přítel Ondřej Šefčík napsal povídku, která... tady by byla chyba cokoli prozrazovat předem. Kdyby celý tenhle projekt neměl jiný smysl, než že ho přesvědčil přenést ten příběh a svět z hlavy na papír, pokládal bych ho za úspěch.

Za druhé jsme si dovolili přetisknout Františkovu první esej o *Solaris*. Může působit trochu divně přinášet mezi dary autorovi jeho vlastní dílo. Nicméně byl to

jeden z těch zásadních textů, které se mi nesmazatelně zapsaly do paměti; ústřední interpretace zůstává podnětná a nosná dnes stejně jako před bezmála třiceti lety; a na rozdíl od Františkových článků v IK (výhledově snad i těch pár v jiných fanzinech), které jsou dostupné online, od souborného svazku povídek, a koneckonců i od doslovů k posledním vydáním *Lema* v Albatrosu hrozilo, že tento zapadne prachem ve starých ročnících *Magazínu F&SF*. Co víc: v žádném, byť sebeskromnějším sborní(č)ku pro muže, který už dávno v *Kdo je kdo* pojmenoval své kořeny „obliba: S. Lem, Bible“, nemůže tento velký středoevropský spisovatel a prognostik chybět – a není hanba přiznat, že na nic, co by se s Františkovým uchopením tématu dalo měřit, jsme se nezmohli.

Naštěstí ale další společný vzácný přítel Ondřej Müller poskytl vzpomínkový text podrobněji vysvětlující vznik poslední (doufejme, že ne nadlouho) lemovské edice u nás, zmíněné v předchozím odstavci (a uvádějící do výborné společnosti v tomto *Kvarku* prvního českého lemologa Pavla Weigela, jehož jméno v posledních letech nepřipomínáme tak často, jak by si zaloužil, ani my, kdo ho ještě chováme v živé paměti).

Nějak už se přihodilo, že nic, o čem píšu, žádná aktivita, již se věnuji, se neobejde bez překládání. A nějak se přihodilo, že tady bude zrovna víc než třiašedesát let stará povídka. Kdo chce, může to brát spíš jako shodu náhod (jejichž detaily tu nebudu zdržovat). Ale vstřícně naladěný čtenář v ní najde předzvěst lemovského tématu informační exploze, viz zejména Profesor Dounda. (Zvláště komparatisticky založený si pak vzpomene na „...a stromy jako jezdci na koních...“ Georgije Šacha a *Melancholy Elephants* Spidera Robinsona – ti ovšem, zjišťuji na poslední chvíli, nikdy česky nevyšli ani tak okrajově, jak jsem se domníval. No, tak zas možná příště.) Tohle není poprvé, co jsem posthumně redakčně-překladatelsky spolupracoval s Jiřím Markusem – o němž bychom si také měli někdy povědět víc; zatím odkazuji na vzpomínku Zdeňka Rampase v IK 1/2000 – i když teprve teď výsledek vychází tiskem. Na tomto místě musím poděkovat za konzultace Radovanu Zítkovi a zároveň se omluvit, že jsem jich většinu ignoroval: Snažil jsem se tentokrát překonat své obvyklé puzení k maximální věrnosti a všude, kde by to nešlo jednoznačně na úkor autorova záměru, zachovat co nejvíce z překladatelského výrazného, snad i svěráčného stylu, který se i v takto krátkém textu dá rozeznat – jakkoli se svým současníkem bychom se bavili přísněji. Nejde tu jen o povídku samotnou, ale i dokument doby.

Když jsem v tom děkování: je samozřejmé, že nebyť Zdeňka Rampase, jeho pilné práce a také bohatých archivů, trpělivosti a tolerance k mým nedostatkům, selháním a zpožděním, tohle byste v téhle podobě nečetli a já bych býval mohl v nejlepším případě předat Františkovi mašličku ovázaných pár papírů z laserovky. Děkuji tedy i všem předplatitelům *Interkomu*, že nic netušíce financovali vydání.

Na poslední chvíli jsem doplnil ještě jeden překlad, poetický. Párkrát jsem už ho ke klatinám použil – ale sázím se, že většinu čtenářů bude novinkou, a že budou souhlasit, že právě pro skutečného mořeplavce a pro *takovouto* osobnost se hodí výborně.

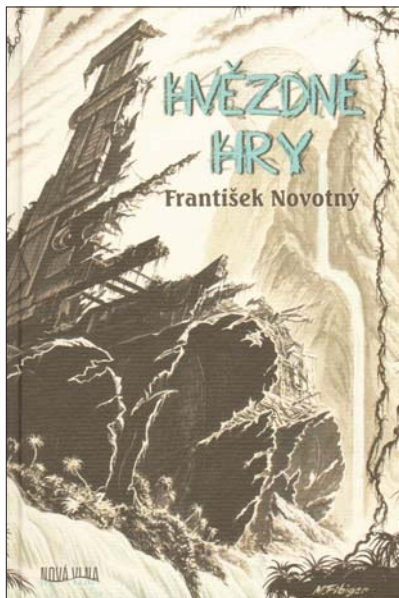
A... ano, i já jsem plánoval, slíbil, mám už v hrubých rysech hotovou stať o *Solaris*, jejím obsahu, podtextu a (jak jinak!) překladech. Jenže, jak už to chodí, práce související se zbytkem *festschriftu* se ukázaly náročnější, než jsem čekal, mé schopnosti ještě chabější; a k tomu... abych se příliš nevymlouval a nerozpítlval okolnosti, na které není nikdo zvědavý, raději věnuji ten prostor popularizaci mého oblíbeného citátu starého přes 362 let: „*Pan Komenský je neustále rozptylován různými kontraverzemi, jež ho odvádějí od hlavní práce pansofické.*“

Uzávěrka už nepočká ani jedinou noc. Ovšem zkušenost mě naučila improvizaci, nebo aspoň slibům: Slavnostně tu přisáhám (klidně mi dejte pár facek!), že můj příspěvek vyjde jako dodatek hned v příštím *Interkomu*, potažmo Kvarku. A kdoví? Třeba se za dvě čísla dočkáme dalšího, už existujícího, historicky cenného a dokonale tematicky vhodného materiálu, který jsme marně dobývali (Ivane...!), ale teď úsilí obnovíme. A třeba celý tenhle projekt *ex post* osloví i další čtenáře, příspěvatele IK a autory, které jsme nezvládli oslovit včas my, a třeba taky něco příhodného taky ještě pošlou: mohl by tak vzniknout celý jubilejní novotnovsko-octogenerační rok, ročník, seriál, rubrika. Asi nepůjde na konci roku vyjmout a svázat zvlášť, ale byl by to *festschrift aere perennius*.

Jak zakončit? Při takovéto příležitosti se každá gratulace, přání čehokoli sebelepšího zdají nesnesitelně formální a bezobsažné. Jako už tolikrát a stále častěji tedy obracím nostalgicky pohled do minulosti, k těm osmi (nebo v případě nás ostatních plus či minus čtyřem) dekadám.

Milý Františku! Z celého srdce ti děkujeme za všechno, co jsi nám dal, čím jsi nás provedl, co jsi nám ukázal, co jsi před námi a s námi promyslel, čím nám jsi. Kéž ti těchto skromných pár stránek oplátí aspoň zlomeček z toho *pacitu úžasu*, který tvé mnohonásobně větší dílo poskytlo nám.

(za ostatní spiklence) Jan Vaněk jr.



Hvězdné hry

Milí čtenáři! Jestli jste to z kdovíjakého důvodu ještě neudělali, koukejte si koupit *Hvězdné hry*: upřímně vám závidím zážitek, který vás čeká. Anebo si kupte druhé: na chatu, pro kamaráda, do místní knihovny... Vážně.

Vzdor Františkově nemalé románové produkci jsem přesvědčen, že těžiště jeho díla je právě v této knize povídek, že právě ona nejlépe prokazuje, že linii moderní české SF vytyčenou jmény Nesvadba a Neff (opět primárně povídkáři!) uzavírá právě toto třetí N. Je třeba připomínat, že sbírka vedle autorových komentářů obsahuje také studii doc. Šefčíka a podrobnou bibliografii?

Hvězdné hry jsou vlastně tři knihy v jedné, jde o *Pád na nebesa*, *Královnou Šumavy* a *Ramax*. V té první se nejsilněji projevuje Lemovská linka Františkovy tvorby, v druhé zejména účtuje s dějinnou aberací komunismu a ve třetí se věnuje vizi člověka – dobyvatele kosmu. Toto rozdělení je samozřejmě jen orientační, v každé části, ba i v každé povídce jsou obsaženy všechny uvedené a ještě několik nezmíněných rovin, o které se s námi autor, filosof a skutečný chlap dělí.

Koupí *Hvězdných her* dáte ten nejlepší dárek Františkovi, nejlepší dárek Zdeňkovi, nejlepší dárek do každé rodiny! (Ale *Čínskou hru* o *dvou tazích* si samozřejmě kupte taky, obálku a info najdete na poslední straně *Interkomu*.)

Robinson Jeffers: Narozeniny (Birthday)

Time to grow old;
Not to take in sail and be safe and temperate,
But drive the hull harder, drive the bows under.

Time to grow hard
And solitary: to a man past fifty the hot-eyed
Girls are still beautiful, but he is not.

Time to grow passionate.
Girls that take off their clothes and the naked truth
Have a quality in common: both are accessible.

Time to despise
Peace: that's under the prow: peace is an ocean
To conquer and traverse, and at last drown in.

Time who half wasted
The summer trade-wind should whistle for winter tempest,
And the tall blind cliffs of Terra Incognita.

Čas zestárnout;
ne skasat plachtu, být v bezpečí a umírněný,
ale namáhat trup silněji, vrážet příď do vln hloub.

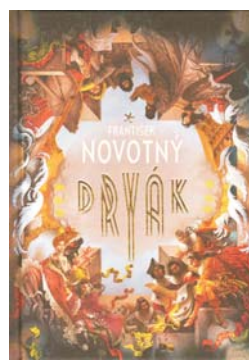
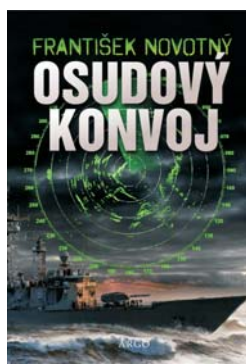
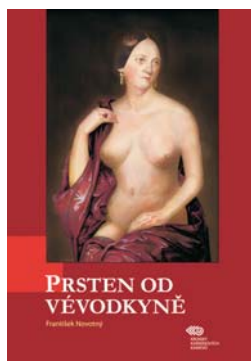
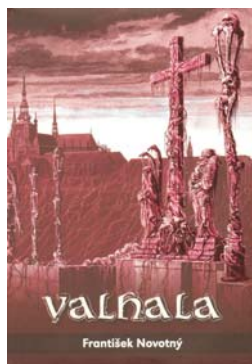
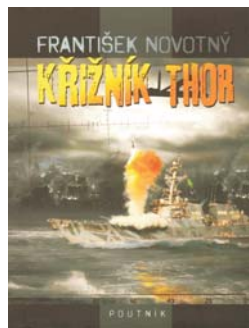
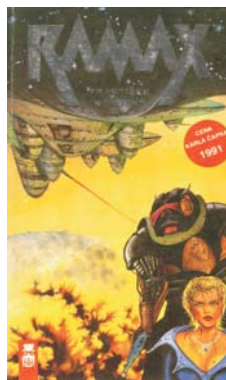
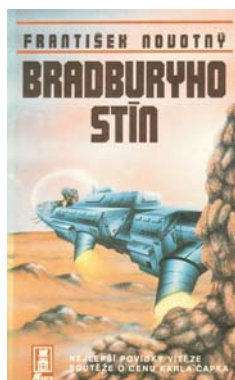
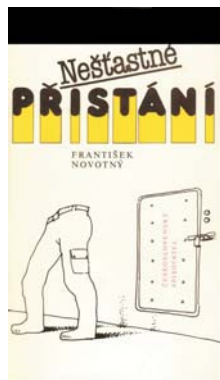
Čas zatvrdit se
a být samotářem: pro muže po padesátce jsou zhavooké
dívký stále krásné, ale on ne.

Čas zvášnivět.
Dívky, jež si svlékají šaty, a holá pravda
mají společnou vlastnost: obě jsou přístupné.

Čas pohrdat
smírem: to je pod příď: smír je oceán,
jež je ti dobývat a křižovat, a nakonec v něm utonout.

Čas, kdy kdo zpola promarnil
výhodný pasát léta, má hvízdnout na zimní bouři
a vysoké slepé útesy Terry Incognity.

Knihy Františka Novotného



Valhala vyšla ve třech vydáních, zde uvádíme obálku jednosvazkové bibliofilie pro sběratele s kresbou Milana Fibigera z roku 2014, na straně 5 tohoto Kvarku je použita obálka téhož vydání pro běžné čtenáře.

Redakce děkuje Jirkovi Doležalovi za využití jeho databáze.

Ondřej Šefčík: Před zraky Kolosu

And on the pedestal these words appear:

„My name is Ozymandias, king of kings:

Look on my works, ye Mighty, and despair!“

Shelley: *Ozymandias*

1.

Když Lída přicházela, či se spíše vznášela směrem ke mně, s pečlivě předstíranou nedbalostí jsem se uráčil zvednout z lavičky a udělat směrem k ní dva kroky, člověk nemůže víc, nebo si dotyčná začne o sobě něco myslet. A Lída si o sobě mohla myslet cokoli, protože se nesla jako lvice a úžasně jí to slušelo a byl jsem hrdý, že je to moje holka, jako by byl každý.

„Ahoj,“ řekl jsem stejně pečlivě nedbale, jak se na pětadvacetiletého mladého muže po vojné a s řádným zaměstnáním sluší, a mé rty se dotkly její nastavené tváře, neměla totiž ráda líbání na rty na veřejnosti. Čímž neříkám, že neměla ráda líbání a už vůbec že by se jí nelíbilo moje líbání.

„Stouni přijedou do Prahy,“ řekla místo pozdravu, „psali to v novinách.“

„Nic takového jsem v nich neviděl,“ opáčil jsem a ze zadní kapsy kalhot vytáhl pomačkanou *Práci*, kterou jsem dostával v poledne k obědu v kreslárně jako nechtěný bonus k povinně placeným odborářským příspěvkům.

„Tsss,“ utrousila s pečlivě dávkovaným opovržením, rozhlédla se kolem a z velké kabelky s korálkovými uchy vytáhla srolované noviny. „Tady to píšou... v opravdových novinách,“ ušklíbala se.

Bylo mi jasné, proč se rozhlédla, protože to byly přes řeku propašované *Lidovky* z předchozího dne. Mít u sebe západní noviny sice nebylo výslovně proti socialistické zákonitosti, ale ta se vždy dívala jen tam, kam ukazovala strana. Pravda byla, že studentka filosofické fakulty z dobře prokádané rodiny se k tisku zpoza vody dostala snáze než kreslič.

Sedli jsme si zase na lavičku a Lída opatrně noviny složila na klíně tak, aby nepřitahovaly pozornost. Mou pozornost tedy nepřitáhly, protože jsem šilhal do jejího výstřihu: ani po pěti měsících mne to nepřestalo bavit.

„Tady,“ zabořila prst do vybrané stránky, „tady to je.“ Přelétl jsem rychle očima titulky:

APOLLO 10 SE ÚSPĚŠNĚ VRÁTILO OD MĚSÍCE

PAT V PAŘÍŽSKÝCH JEDNÁNÍCH - KDY SKONČÍ VIETNAMSKÁ VÁLKA?

JAN MASARYK JIŽ NEBUDE KANDIDOVAT NA ČSL. PREZIDENTA

a konečně se na fotografii zubil vlasatý Mick s takovou hřivou vlasů, že by rozrušila každého příslušníka pomocné stráže, a titulke: ROLLING STONES ZAČNOU PODZIMNÍ TURNÉ V PRAZE. Článek říkal, že Rolling Stones jsou rozhodnutí zahrát koncert v takřka čtvrt století rozdělené Praze a ukázat, že ROCK'N'ROLL SPOJÍ NA CHVÍLI I OBA BLOKY. Pod čarou stál Peroutkův komentář, který *záměr hodnotil jako úžasný, byť lehce naivní, jak už to bývá u západních umělců, kteří nemají o povaze komunistického režimu ponětí...* (vlastně, napadlo mne, Peroutka sídlící bezpečně za vodou nemá o komunistech pořádné ponětí ta-

ky... a určitě teprve ne o tom, čemu se na levém břehu a ve zbytku světa říkalo rock'n'roll a u nás bigbít).

„No jo,“ řekl jsem, „poněkud smutné je, že je to na západním břehu, bez šance dostat propustku a pak ještě si koupit lístek, i kdybychom včas vyvekslovali západní koruny.“

„Jsi naprosto příšerný pesimista,“ povzddechla si. „Ale všiml sis snad, kde to bude?“

„Letná,“ řekl jsem, protože jsem dával při čtení pozor.

„Letná,“ zopakovala významně. „Myslím, že shora od Kolosu se to přes Čechův most pěkně ponese.“

„To nepochybně ponese,“ řekl jsem a políbil ji na tentokrát přece jen nastavené rty.

„Tady ne,“ řekla, schovala *Lidovky* do kabelky a zvedla se.

„Naši odjeli k tetě do Pardubic a bratr zůstává v Brně sloužit vlasti bez šance na opuštěk.“

Z toho se mi podlomila kolena víc než z *Lidovek* a *Rolling Stones*. Vyskočil jsem a šli jsme. *Lidovky* bezpečně zpět v kabele a všechno, co ta zpráva přinesla, šlo neviděné s námi.

2.

Další sobotu po práci jsme se setkali na Národní a vyrazili ke Křížovnickému náměstí. Z Karlova mostu se couraly desítky turistů, půlka Západáci přes řeku na krátkou propustku, půlka cizinci, zahlédl jsem i pár Japonců, vybavených každý třemi fotoaparáty. Ti, co zase chtěli na druhou stranu, se řadili do fronty, která se táhla od Křížovnické kolem pomníku k Mostecké věži, kde stálo asi deset celníků a deset pohraničnicků se škorpióny přes rameno. Řekl bych, že nejméně další stovka pohraničnicků se flákala v křížovnickém klášteře, kde měli kasárna. Chytili jsme tramvaj, přeplněnou jako vždy v tuto dobu (je snad v Praze doba, kdy by nebyly přeplněné?), a sjeli jsme kousek po proudu. Jediná výhoda tak plně tramvaje byla, že se Lída ke mně musela tisknout co nejvíc, leda by se chtěla tisknout k někomu jinému. Občas mne překvapuje, o kolik je menší, takže když sebou tramvaj u právnické fakulty smýkla doleva, přes její drdol (a špinavé okno) jsem dobře viděl nábrežní plot, šedou Vltavu, na ní bíle natřený člun pohraničnicků a na protějším břehu strmé stoupající svah a na něm se tyčící Kolos. Vystoupili jsme u Čechova mostu, přepaženého zátarasy a závorami a zprava i zleva zošklivěného strážními věžemi. Plocha dříve Janského, dnes Gagarinova náměstí, kam patřilo vlastně i rumiště po náletu, halabala předělané na park, kde se mělo každou příští pětiletku začít stavět něco úžasného, byla zanedbaná a málokdy uklizená, s už oprýskanou betonovou raketou uprostřed, také budova právnické fakulty byla sklesle ošumělá, jak se jí nedotkla ruka údržby od té doby, kdy z ní utekli před rusáckými tanky esesáci, aby se na druhém břehu nechali zajmout Pattonovými Američany. Nábrežní komunikace byla z nezbytí využívána tramvajemi i auty, ale chodníky byly na straně k Vltavě a třímetrovému plotu vysoko nad náplavkou odstraněny a ti, kteří šli po vnitřním chodníku, byli občas perlustrováni, zejména když se moc okatě dívali na obří světelné noviny se zprávami ze svobodného světa. Poodešli jsme do parku a chvíli si koukali do očí.

„Tak místa na poslech je tu dost,“ řekl jsem, „jen aby neměli námitky támhle ti,“ nachýlil jsem hlavu směrem k zeleným uniformám deseti viditelných pohraničnicků postávajících u předmostní bariéry. Zpravidla to byli odvedenci z východního Slovenska, co v Praze neznali živou duši a pražský turnus pro ně byl toužebným vrcholem prezenční služby, kterou v prvním roce trávili někde dole nebo nahoře na řece, co nejdál od civilizace, aby si jí pak vážili. Všechno to byli vzorní svazáci a zpravidla i kandidáti KSČ a uniforma jim dodávala ještě více sebedůvěry.

„Tihle?“ ušklíbala se Lída. „Co můžou namítat, když budeme pěkný kousek od břehu poslouchat.“ Pravdu měla, má Lída, ale

stejně jsem měl nepříjemný pocit v žaludku, jako když vás někdo pozoruje. Pozorovalo nás asi více očí, ale nade všemi to byly bronzové oči kolosálního Masarykova pomníku, tyčícího se přímo v ose mostu nahoře na Letné, vroubeného z obou stran záplavou československých vlajek, těch bez rudé hvězdy, každá dlouhá jako pracovní týden. Dvacetimetrový velkán zvedal obočí nad komunistickou realitou východní Prahy, škoda, že mu do přísného zraku nevložili ještě zařízení na metání blesků. Říkalo se, že celé náměstí chtěli komunisté zastavět mrakodrapem ve stalinském stylu, aby kolos zastínil, ale prý tomu bránilo měkké podloží a potřeba dopravní obslužnosti. Zřejmě se jednalo o vzácné vítězství reality nad centrálním plánováním.

„Stejně se divím, že to povolili konat zrovna Tatičkovi skoro za zády,“ poznamenal jsem, „čekal bych, že hrát bigbit je neúcta k prezidentu-osvoboditeli.“

„Doba se od padesátých let změnila i tam,“ usoudila Lída, „lehce tak ukáží svobodomyšlnost. To Gottwaldovi na Žižkově by za mauzoleem zpívat takový Gott nemohl,“ doslova se pomazlila s oběma užitími německého slova pro Boha.

Usoudili jsme, že je na čase popojít, než si pohledů k řece všimne nějaký z tajných na lavičkách a přijde nás legitimovat.

„Prý tam taky vystoupí zrovna i Goťák,“ řekla Lída.

„Ten, jo? Myslel jsem, že už se specializuje jen na sladké serenády pro paničky, ideálně v NSR a za marky,“ ušklíbl jsem se.

„Dost možná,“ opáčila, „ale řekla bych, že i takový šlágr-machr si radši jednou zazpívá na stejném podiu s Jaggerem, paničky zvládne kdykoliv jindy. Té slávy... vždyť to bude první koncert Stounů v Praze a možná poslední, jak dlouho ještě tak mohou hrát? Pět let? Za třicet let už na turné jezdit nebudou! Představ si je na pódiu jako čtyřicetileté dědky, byli by smešní i sami sobě.“

„Arcit,“ řekl jsem po jiráskovsku, „pravdu díš, dobrá žena. I v tom, že slyšet tu něco být může, byt' vidět nic. A pokud to těmto nebude vadit,“ pokývl jsem k postávajícím ozbrojeným zeleným postavičkám pekoucím se na červnovém slunci. Ale přiznávám se, líto mi jich nebylo.

3.

To, že se bude na konci srpna konat koncert, se rozneslo i po hlavním městě Československé *socialistické* republiky, neboť navzdory uzavřeným mostům a kontrolované poště se pořád přes řeku dostaly nakonec i noviny a časopisy a rušení rozhlasu a televize nebylo možné kvůli mezinárodním dohodám.

Kupodivu se to doneslo i sousedovi *soudruhu* Čížkovi, bydlícímu na konci naší pavlače, kovanému bolševikovi a věrnému lidovému milicionáři. Imperialisté a dekadentní živly mu leželi zvláště v žaludku, už že jeho dcera trávila většinu večerů buď vsedě na barové židli či vleže v posteli jednoho z hotelů obsluhujících výlučně zahraniční klientelu.

Jednoho dne mne zastavil na schodech a bez pozdravu mne píchl prstem do tvrdového saka, které jsem nosil do práce. „Tebe, mladej, taky zajímají ty máničky?“

„I vám hezkej den, pane Čížek,“ řekl jsem tou nejvybranější západočeštinou pochybcenou z vysílání západního rozhlasu a televize, věda, že to jen přileje oleje do Čížkova revolučního ohně.

Na pozdrav také neodpověděl, zato vyštěkl: „Prej se budete stahovat na břeh řeky jako mouchy na hovno!“ Pochopil jsem, že jsem definitivně zařazen mezi máničky, vzdor tomu, že do práce jsem musel chodit ostříhaný na slušňáka, a opáčil jsem se stejným přízvukem: „Já toho tolik vo hovnech a mouchách nevím, pane Čížek.“

A šel jsem, zatímco za mnou vztekle brblal.

To jsem ještě nevěděl, jak osudové toto setkání bude.

Pravda byla, že přes léto se, aspoň v kruzích mládeže, nelo jakési radostné očekávání. Stouni sice hráli na druhém břehu, sotva v doslechu, ale už to, že rock'n'roll přijede na samotný okraj našeho dráty vymezeného vězení, bylo osvěžující. V kreslirně se přece jen taky daly předat poskládané noviny a časopisy a kdokoliv, komu ještě nebylo třicet, tímto tématem žil, i kdyby spíš než Rolling Stones fandil The Silver Beetles nebo dokonce Presley Brothers. Do stínu Rolling Stones zapadlo i přistání Američanů na Měsíci, neboť zraky byly od hvězd na nebi obráceny k hvězdám hudebním.

Brzo bylo potvrzeno, že předskokanem opravdu bude Karel Gott (nad čímž opravdu ortodoxní máničky vrtěly hlavami, až jim hára lítala přes oči), a jak nás ujistil západní tisk, německým fanouškům Stounů, kterých se na koncert chystaly tisíce, snad desetitisíce, zapěje českou i německou verzi *Paint It Black*, kterou si snad na konci střihne v duetu se samotným Jaggerem.

Co víc, *Mick and his English boys* se dozvěděli, jak jsem četl ve velké reportáži Jiřího Černého v Pop Music Expressu, o dojemném zájmu východočeskoslovenských fanoušků a rozhodli se, jen pro ně, nechat ozvučit i svah pod kotníky gigantického Masaryka (povoleno řádně holešovickou radnicí, magistrátem západní Prahy a patrně i zamini a vnitrem, ovšem), aby i přesřičním fanouškům v komunistické zemi, shromážděným na nábřeží, umožnili alespoň slyšet, když ne vidět, celou *show*. Sotva něco mohlo elektrizovat publikum ještě víc. Napomáha-



lo tomu i, že to byl jediný koncert v Evropě za celou sezónu, speciálně pro Prahu, s plakáty (pašovanými a pokoutně kopírovanými, i u nás v práci) s obřím Masarykem seniorem na žlutém pozadí a se zkříženými kytarami propletenými květy spolu s nápisem *Rolling Stones* v záhlaví a *Prague 1969* pod Masarykovými podešvemi. Musím říci, že jsem se až styděl, že mé nadšení nebylo tak veliké jako to Lídino a desetitisíců dalších.

4.

A přišel 21. srpen, ten DEN, kdy rock'n'roll sestoupí na Letnou a elektrické kytary rozvlíní Vltavu.

Hned ráno mi to připomenul zase soused Čížek. Vyrážel jsem do práce dřív, ve volné barevné košili s velkými knoflíky, upnutých kalhotách a botách s useknutou špičkou, abych odpoledne vyzvedl Lídu a pak hurá k Čechovu mostu. Čížka jsem potkal na pavlači, navlečeného do šedivé milionářské uniformy. Chodíval tak, když měli cvičení.

„Na ty vaše páskovské provokace jsme nachystaný, umíme odpovědět rázně a po dělnicku!“ ucedil, když mne míjel. Dost mne tím zaskočil, protože mě do té chvíle vůbec nenapadlo, že v uniformě jde do práce kvůli koncertu za řekou, který měl přitom „spojit obě půlky rozděleného světa“, jak psali v západním tisku, zvláště když i *Rudé právo* hodnotilo pozitivní gesto smíru „tak potřebné v napjaté době silického imperialistického tlaku“.

Celé dopoledne jsem strávil v kreslárně a perem obtahoval rysy. Už dávno jsem zjistil, že to dokážu dělat dost mechanicky, abych si mohl mozek vyčlenit na jiné účely. Tedy na Lídu, ovšem. Když jsem zhltl oběd v závodní jídelně (nad tím se přemýšlelo ještě lépe, pomohlo to do sebe ta kolínka vůbec nacpat) a přešel přes vrátnici za markýrování píchnutí (ve skutečnosti za dvě hodiny odpíchne kolega), spěchal jsem za Lídou, k jejíž činžáku stejně oprýskanému jako ten náš.

Zavzvonil jsem a otevřela mi ovšem její matka, která mne měla ráda asi tak, jak se každá matka dívá na kresliče ve strojírenském podniku, který chodí s dceruškou studující na univerzitě: sice uznává, že ctitel je slušný hoch, nicméně někde je ještě i lepší nápadník, kterému *tento* zabírá místo.

Lída byla nachystaná, v hříšně azurových krátkých šatech, bělostných botách na podpatcích, vlasy vyčesané a s úžasnými náušnicemi a výrazným náhrdelníkem. Jen vzala kabelku a už jsme (po lehkém polibku, protože růž!) sbíhali za klapání podpatků po schodech.

Už v tramvaji bylo plno mladých lidí, na zastávce se prakticky vyprázdnila a všichni jsme mířili jedním směrem, k zavřenému mostu.

Bylo dobře hodinu před začátkem vystoupení formace Karel Gott & Olympic, dvě a půl hodiny před Stouny. Plocha se zaplňovala rychle, hloučky rostly a zase se rozptylovaly, aby houstly znovu a více.

Pohraničníci se nezdáli být nějak rozrušení, ani neměli posílené služby, nestálo jich u mostu víc, tramvaje ještě po nábřeží projížděly bez omezení, občas některá zacinkala na mladíky, co se nevešli na chodník a šli po silnici, ale toho večera je nikdo nezastavoval a nekontroloval.

Jediné problematické chvíli zažívali ti, kteří si potřebovali

zajít na toalety na právnické fakultě. Rafající vrátný se pokoušel kontrolovat, kdo má index studenta, ale po půlhodině hádek se uchýlil do své kóje a rostoucího proudu a protiproudu návštěvníků si nevšímal.

Když začal zpívat Gott, s velkým nadšením davů se to netekalo, většina z nich si zjevně o Gottovi myslela totéž jako já, že je to prvoplánový kýčar, který se ke koncertu přilepil bůhvíjak jen pro tu slávu. Zvuk ale byl dosti čistý a jeho jásavá vysoká C trylkovala s mimořádným vypětím. A skutečně zazpíval svou poněkud klopytávdou českou verzi *Paint it Black* („Černou, černou, černou tu mám rá-á-ád!“) a plynule přešel do německé *Rot und schwarz*, jsa doprovázen masovým skandováním německých fanoušků, kterým zjevně padl do noty. Inu, přece jen Gott byl ein Schlagermacher, to jsem přes veškerou nechuť k jeho tvorbě musel uznat.

Vlevo za obří Masarykovou postavou se slunce klonilo k západu, když konečně začaly ty pravé hvězdy, a to s *Jumpin' Jack Flash*, na což už velký dav reagoval nadšeně, pak zahráli *Carol* a při *Sympathy for the Devil* elektrizace davu vystoupila vrcholu, zvláště když Jagger do mikrofonu zakřičel: „Ahoj, Praho!“

Atmosféra zasáhla i Lídu a mne, v pauzách mezi písněmi se ke mně tiskla a líbala jako nikdy předtím... byl jsem asi nejšťastnější v životě.

Hustota lidí kolem nás už byla enormní, často tělo na tělo jako v tramvaji ve špičce, lidé skandovali, někteří se pokoušeli tančit s rukama ve vzduchu, tleskali a volali, jako by jejich hlasy mohly být slyšet až nahoře na Letné.

Myslím, že někdy tehdy museli dorazit esenbáci; uzavřeli nejdřív z obou stran nábřeží, to jsem ale neviděl, jako jsem nemohl vidět, jak v Pařížské a v okolních ulicích zastavují nákladáky s pupkatými milionáři v šedých uniformách se samopaly, to vím z pozdějších zpráv.

Neviděl jsem nic z toho, co se říkalo či psalo v tisku tady či za vodou. Rozhodně nemyslím, že by byla pravda, že se „party výstrojí a poživačů omamných prostředků“ pokusily ztéci bariéru před mostem a dostat se na druhou stranu, ač nevyuluji, že k nějaké osobní konfrontaci mezi nervózními pohraničníky a někým z davu dojít mohlo, byl jsem příliš daleko a navíc, čelo davu bylo pozdějšími událostmi dotčeno vlastně nejméně.

Psalo se, že se velitel vpředu rozhodl prostě odříznout dalším kordonem dav od bariér, což prostě nešlo pro ohromnou masu lidí, a tak začaly pracovat pendreky. Všiml jsem si narůstajícího hněvivého křiku a toho, jak se dav stahoval od řeky, lidé se na nás začali tlačit a za zvuků *Satisfaction* jsme tlaku museli ustupovat.

Pokusili jsme se s Lídou protáhnout více dozadu, nevědouce, že ulice jsou už přehrazené milionáři. Držel jsem ji za ruku arazil jsem si cestu davem a táhl ji za sebou, s občasnou omluvou, pak už hlavně jsem lidí zkoušel odstrčit, několikrát jsem Lídu ztratil a musel jsem ji znovu chopit za ruku. Směřovali jsme k Pařížské, ale lidé se začali tlačit proti nám, to už i tam milionáři tloukli lidi pažbami a tlačili je proti vlně prchající od mostu.

Někteří šťastlivci se prý dostali dovnitř domů na jihovýchodním rohu náměstí, daleko více se jich snad ukrylo do právnické fakulty, kde se vrátný dávno zamkl na vrátnici, to byli ti šťastní.

Ti, kteří byli šťastní o něco méně, schytali jen pár ran pažbami nebo kopanců, a pokud se davu na několika místech podařilo prorazit řadu přece jen nepřipravených a amatérských milicionářů, dostali se ze všeho nanejvýš s pár ranami a zmizeli někde v ulicích daleko od Pařížské. Ale tyto násilné úniky v milicionářích, dávno ztrativších soudržnost i soudnost, vybudily paniku a ta vedla k tomu, co se stalo pak.

Lída patřila mezi ty nejméně šťastné a já vlastně také.

Tlak rostl a řev dávno přebil hudbu. Jen s obtížemi jsme unikli povolení na zem a ušlapání, jako se to stalo desítkám lidí... Lída zakopla asi třikrát, shodila boty na podpatku a šla bosá, to už jsem ji spíše podpíral.

Myslím, že střelbu začal nějaký zpanikařivší milicionář, který si zteč vyděšeného davu a proražení kordonu vyložil jako útok. Faktem je, že u mostu se asi ani nestřílelo, tam bylo jen pár lidí a už prchali a bylo tam pak i pár lidí, včetně dvou esenbáků a tří pohraničnicků zraněných střelami odraženými od budov a dlažby.

První výstřely jsem neslyšel, nevím ani, kolik salv bylo vypáleno... panika už nemohla být větší, s Lídou jsme se jen snažili udržet se pohromadě a neupadnout.

Výstřely jsem zaslechl až ke konci palby, kdy se dav před námi rozptýlil do vyděšených skupinek a těl ležících na zemi.

Lída pustila mou ruku, ohlédl jsem se. Klesala k zemi. Nejdřív jsem myslel, že zakopla, ale padla na záda a hlavou se udeřila o zem. Sklonil jsem se k ní.

„Lido, co ti je?“ Nic chytřejšího mne nenapadlo. Ležela a zvláště se usmívala s přimhouřenýma očima, jako by viděla něco mírně legračního.

Na azuru šatů měla červený mák. Viděl jsem to ve filmu mockrát, ale nikdy takto v detailu, nikdy v dlouhém záběru, kdy se květ rozvíjel strašidelně rychle. Pustil jsem její ruku, z kapsy vytrhl kapesník a držel jsem jej na ráně, mluvil jsem na ni, volal ji a plakal.

Když bylo po všem, jako by vše ztichlo, ač jsem si pořád uvědomoval pláč a sténání, štěkot povelů a dupot nohou v těžkých botách.

Od Lídy mne odtrhli, párkrát jsem se ohnal, kopancem pod koleno a ranami mne srazili na kolena a odvedli do houfu zadržovaných.

Až tehdy jsem si zase začal vnímat zvuky z pozadí... Gott s Jaggerem zpívali nadšeně *Paint It Black*. Dodalo to všemu snový podkres, mysl věděla, že Lída je mrtvá, srdce tomu věřit nechtělo a vše bylo natřeno černou, která jen houstla.

Naložili nás pak do antonů a odvezli na různé stanice k výslechu.

5.

Pustili mne až v sobotu navečer, ale čas jsem skoro nevnímal. Myslím, že jsem šel k Lídiny rodičům, ale u nich doma byla tma a nikdo neotevíral.

Zbaběle jsem byl rád, že jim nemusím nic říkat, a se srdcem mrtvým jsem odešel domů k rodičům, se zameškanou směnou v pátek a v sobotu jsem si starosti opravdu nedělal. Celou neděli jsem ležel na gauči v kuchyni a nevnímal snad ani, co jím a co se

kolem mne děje, otcovy dotazy a matčino chápavé mlčení se nijak nelišily ve své komáři bezvýznamnosti a otravnosti.

Žal se ve mně mísil s rostoucí nenávisť, ta žal stravovala a rostla z něj a postupně pohltila celou mou duši.

Už v neděli večer jsem byl rozhodnut a v pondělí ráno jsem to udělal.

Počkal jsem si na pavlači na Čížka a bez vysvětlení jsem mu vrazil pěst do bolševického obličejce. Chvilí kladl odpor, ale mému hněvu a mládí nedokázal čelit, bil jsem jej, dokud nezustal bezvládně ležet, a ještě jsem jej několikrát nakopl.

Ano, sebrali mne do půl hodiny, tentokrát okamžitá vazba.

Advokát pak zkoušel zmírnit obvinění na těžké ublížení zdraví z pominutí mysli, prokurátor trval na pokusu o vraždu s přitěžujícími politickými okolnostmi. Čížek přežil, ale následky si nesl po zbytek života, jak mě informoval prokurátor a pak i těch pár návštěv, které mi povolili.

Můj případ se ztratil v pobouření nad masakrem. Naše sdělovací prostředky skromně referovaly o potlačeném pokusu zmanipulované mládeže o ztečení hranice, o zraněných esenbácích a pohraničnících, aniž by zmínily, že zranění byli střelbou milicionářů, politovaly několika málo ušlapaných pomýlených mladých, o palbě do lidí ani slovo. Šeptanda naopak mluvila hlavně o tom, stejně jako západní média, rozhořčená nad zběsilostí komunistické soldatesky.

Rolling Stones vyjádřili ústy svého manažera nejvyšší rozhořčení a lítost a vyrazili na americké turné. Do Prahy se vrátili až za dvacet let, ale to už byl jiný svět.

Odseděl jsem si kousek přes deset let na Pankráci, vyšel jsem v třiceti pěti, díky amnestii k moskevské olympiádě udělené předsedou státní rady soudruhem Štrougačem, bez šance na práci jinou než s lopatou na stavbách.

Lídin hrob na krčském hřbitově jsem navštívil hned po propuštění a pak jsem tam chodil každý rok. Hrob byl opuštěný, prostý květin a svíček a pokrytý prachem, její rodina se prý odštěhovala k příbuzným na Moravu, nikdy se mi nepodařilo je kontaktovat. S mou rodinou jsem už nedokázal navázat vztah, byli zlomení mým vězněním více než já a v jejich zestárlých tvářích jsem viděl setrvalý smutek. Odešel jsem od nich a trávil další roky po ubytovnách a maringotkách, nakonec u železničních staveb. Postupně ve mně uzrálo další rozhodnutí, položil jsem Lídě na hrob poslední karafiát a po pěti letech jsem využil šanci z nasazení na vlakovém koridoru, kde vlaky jezdily krokem, a vyskočil jsem na nákladní vagon s pískem. Podařilo se mi tak dostat se do Východního Rakouska (přímo na západ by se to nepovedlo, ale spřátelená cizina byla přece jen méně hlídána), pak dobrodružně obvyklým způsobem přes neutrální mezinárodní zónu ve Vídni na západočeskoslovenské vyslanectví a pak do druhé vlasti na protější straně Vltavy. Můj život na Západě už je ale jiný příběh.



NB: Rád bych poděkoval za cenné věcné i stylistické připomínky Janu Vaňkovi jr. a Zdeňku Rampasovi. Každá zůstavší nedokonalost padá na moji hlavu.

Hal Draper: Rkp nlnz v knhvn

Výňatek ze: Zpráva velitele,
Sedmá expediční skupina,
Andromedská paleoantropologická mise

... Naše výzkumné týmy nejmíc udivilo, s jakou rychlostí se dotyčná multigalaktická civilizace dvojnžců zhroutila a vrátila se zpátky k barbarství. Zřejmé důvody jako válka, přírodní katastrofa, mor anebo invaze byly brzo vyloučeny. Teď se začíná rýsovat skutečnost a dost mne zneklidňuje.

Jejich historie začíná stejně jako naše, dá-li se věřit našim paleohistorikům.

Na mateřské planetě existují rané stopy *knih*. Toto slovo označuje praliterární záznamy informací, konkrétní a makroskopické. Ty ovšem rychle vymizely, snad před 175 000 yukaly, když jich začalo přibývat, až vznikla hrozba, že na povrchu planety nezůstane místo pro nic dalšího.

Zpočátku byly zmenšeny na *mikro* a pak na *supermikro*, které se četly pomocí neohranbaných elektronických mikroskopů. Ale během dalšího yukalu se problém vynořil znovu vinou kolonizace většiny planet místní sluneční soustavy, z nichž každá chrtila *knihy* proudem. Asi v té době také byla jejich nemotorná abeceda omezena převážně na souhláskovou složku (tako: *bl jich nmtrn bcd mzn přvžn n shlskv slžk*), ale to bylo provedeno v zájmu rychlejšího čtení a jen náhodou to také zmenšilo množství KŇH (nový zápis) o plnou třetinu. V poháru o kapku méně.

Dalším krokem bylo zrušení množství oddělených depozitářů KŇH, jež nahradila jediná budova pro celou civilizaci. Každé obydlí na každé osídlené planetě bylo vybaveno mixomatickým difuzérem, který se dal vyladit na jakoukoli zvolenou KŇH. Tím se množství snížilo jedním rázem asi na milióntinu a mudrci si gratulovali k vyřešení problému.

Uvedená budova, 40 krát 40 kilometrů v základech a tři kilometry vysoká, byla ponořena v oceánu, aby se ušetřil povrch pevniny pro parkovací místa, a náš etymologický tým si je skoro jistý, že archaický termín „bibliobtéka“ pochází z tohoto období. Stačilo 22 yukalů, kdy přibývalo poschodí za poschodím, až se budova tyčila na sto padesát kilometrů do stratosféry. Na té úrovni už kosmické záření demixomatizovalo vysílací difuzéry a obyvatelé pochopili, že dospěli k další hranici možností. Bylo navrhováno bibliobtéku rozšiřovat v půdorysu, ale výpočty ukázaly, že po třech yukalech takové expanze by vody oceánu stouply o tři metry a zaplavily pobřežní města. Byl vypracován další plán, prokopávat se hlouběji do mořského dna, až by se nakonec bibliobtéka vynořila na druhé straně planety jako rožeň ze šašliku (provinční plutonská lahůdka), jenže včas si uvědomili, že to by byla jen krátkodobá pomoc.

Zásadní pokrok, přinejmenším v principu, nastal, když byly konkrétní záznamy úplně nahrazeny děrnými *supermikro*, ve kterých supermikroskopickými prvky byly samy dírky. Tím začala éra zhuštěných záznamů – ZZ, abych používal soudobý termín.

Velký průlom nastal, když Mgcldy vynalezl masově vyráběné *děrné molekuly* (z libovolné hmoty). Masa ZZ se místo narůstání začala scvrkávat. Pak Gldbg dokázal, co už se nějaký čas tu-

šilo: vědění není nekonečné a civilizace se asymptoticky přibližovala k jeho limitám; povodeň se zastavovala.

Problém skladování ZZ utrpěl další vražednou ránu o dvě generace později, kdy Kwlsk užil Mgcldyho principu k vývoji *drážkovaného elektronu*, jehož užití umožnily nové retinogravitační snímače. V následujících deseti yukalech se zdálo, že série vítězných objevů potřela problém na hlavu:

1) Shmt pronikl pod hmotnou úroveň a začal drážkovat kvanta (rozšíření práce Kwlskho, jež bylo nasnadě), ale shledal to nepraktickým, načež ve světlé chvílce vynašel *ementalkvantum* s astronomickým počtem otvorů v každém z nich. Celé kultuře stačila na ZZ jediná budova.

2) Shmtův žák Qjt ještě před smrtí svého učitele shledal děrování zbytečným. Z jeho práce, jíž zdatně napomohli Drnt a Lccn, vzešla *lisovaná kvanta*, lidově tak nazývaná proto, že trvalý zápis byl v každém kvantu vytvořen prostým vektorovým tlakem a nezabíral žádný podprostor na pseudopovrchu. Celé pojednání se tak dalo vlisovat na pár kvant a poprvé bylo možno celá odvětví vědy zavřít do oříšku. Pro ZZ už stačila jediná místnost v budově.

3) Konečně – ale to trvalo další yukal a celá civilizace se zároveň s tím rozšířila do mezigalaktických rozměrů – Fx a Sng shledali, že kvanta v hyperbolických tensorových systémech lze, správně naladěná, umístit ve stejných časových a prostorových souřadnicích. V krátké době vznikla kvantová ladička a bylo možné *lisovaná kvanta* stlačit do širokých prostor mezi elektronovou slupkou a jádrem atomu, které tak zůstalo k dispozici pro tabulky, ilustrace, grafy atd.

Všechny ZZ, které kdo kdy pořídil, teď bylo možné poskládat do jediného šuplíku, a zbyla v něm ještě spousta místa pro doplňování. Šuplík ZZ byl obřadně a s velkou slávou uložen na čestné místo a v květnatých proslovech se zdůrazňovalo, že moc vědy zase jednou překonala pesimistický pokřik o konci světa. I přesto se však dva řečníci nemohli zdržet zmínek o jistých výhradách...

Abychom pochopili povahu těch výhrad, musíme teď sledovat směr vývoje, který jsme až dosud pro zjednodušení výkladu ignorovali, ale který ve skutečnosti šel ruku v ruce se scvrkáváním ZZ.

Za prvé, jak všichni dobře víme, ZZ nových knihovních systémů bylo možno najít jen tak, že se lisovaná nebo naladěná kvanta aktivovala pomocí kódových čísel, uspořádaných jako index ZZ. Přirozeně index sám musel zůstat konkrétní a makroskopický, jinak by bylo zapotřebí mít kódové číslo, které by aktivovalo *jej*. To si aspoň tehdy mysleli.

Za druhé se projevil proces, který vytušili už jejich prapředci. Podle ústního podání, které zaznamenal Kchv mezi starci v dalekém močálu Los Angeles, celá věc začala, když jeden dávný mudřec napsal jednu z praliterárních KŇH, nazvanou *Index indexů* (čili IX IX), což se zapisovalo ve tvaru I². Za časů supermikro existovalo několik Indexů indexů indexů (I³), a začaly práce na I⁴.

To ještě byly ty rajské časy, než se problém vyhroutil. Později byly série Indexů pořádaný do Souborů a Soubory do Katalogů – takže například K³S⁹¹⁴ by znamenalo, že si přejete ten Index indexů indexů indexů, který je k nalezení v jistém Souboru souborů

souborů souborů souborů, jenž je zase obsažen v Katalogu katalogů katalogů. Skutečná čísla byla přirozeně mnohem větší. Celá ta struktura exponenciálně narůstala. Vzdělávací proces sestával jediné ze studia, jak v případě potřeby najít a aktivovat hledaný ZZ, abyste si přečetli, co potřebujete vědět. Situaci dobře vystihl Jzbl ve své slavné řeči k odchovancům Středosaturnské univerzity, když řekl, že je nesmírně pyšný na to, že ač dneska prakticky nikdo nic neví, každému je naopak jasné, jak cokoli najít.

Bok po boku s K-S-I řadami IX rozkvétal jiný typ Indexu, Bibliografie. Tyto řady B byly dílem vědecké smetánky, která se věnovala výlučně Bibliografiím bibliografií biblio... inu, v období, o které nám jde, dosáhly řady B⁴³⁷. Mimoto se na každé mocnině úrovní našel nějaký ambiciózní učenec, který se pustil do díla na Historii Bibliografií té úrovně. Vznik první Historie Bibliografie (H¹) se ztrácí v mlhách zapomnění, ale existuje raný záznam o Historii Bibliografií bibliografií bibliografií (H³), a přirozeně v době, kdy byla ukončena B⁴³⁷, byl už pořízen první záznam do H⁴³⁶.

Naopak první Historie historií bibliografií je mnohem pozdější a tato řada H s čárkou (H') vždycky zaostávala daleko za ostatními. Je samozřejmé, že řady B-H-H' (stejně jako řady K-S-I) musejí mít své vlastní indexy, které se normální cestou rozrostly na řady K-S-I paralelní s původními, ale vázané na řady B-H-H'. Některé další podobné, ale méně významné směry vývoje tu vyneseme.

Všechny tyto IX záznamy byly konkrétní; i když občas se ozvaly návrhy nacpat celý ten krám do laděných kvant, odpůrci tohoto osudného kroku měli dlouho převahu, takže když se už ZZ scvrkly do jediné místnosti, IX naopak narostly tak, že zabraly mnohem víc prostoru, než se ušetřilo. Stará bibliotéka praskala ve švech. Kvůli jejímu rozšíření byl přebudován jeden z asteroidů na takzvanou Asteroidní skladovací stanici. Během třinácti yukalů byly zaplněny všechny ASS v původní Sluneční soustavě. Jiné soustavy sobecky odmítly jakoukoli výpomoc.

Tlak nutnosti nakonec zlomil všechny odpor k abstrahování a pomocí tehdy nového postupu laděných kvant byla celá spousta IX slisována do zásuvky právě tak malé, jako ta s původními ZZ.

Zmíněná zásuvka (Z¹) se sama musela aktivovat kódovým číslem zapsaným v nějakém indexu. Víc a víc vědců se vzdávalo výzkumu v užších a užších oblastech objevitelných vědomostí a pouštěli se do křížku s daleko závažnějším problémem: jak najít cestu od IX do ZZ. Tato specializace vedla ke vzniku celého nového odvětví vědy známého jako ariadnologie. Přirozeně, jak ariadnologie rozšiřovala své ZZ, tloustly utěšeně její IX, až se stalo nezbytným zřídit zvláštní podobor, který by se zabýval spojením mezi IX a ZZ ariadnologie samotné...

Ten (ariadnologie ariadnologie) byl označován jako A² a v době kolapsu se právě začala rozvíjet oblast A⁵ včetně příslušných IX a samozřejmě nepostradatelných řad B-H-H.

Za pár yukalů došlo k tomu, co bylo nevyhnutelné: IX druhého kódového stupně začaly zaplňovat právě ty ASS, které se už jednou podařilo tak radostně vymést, takže brzo nezbylo než je komprimovat do druhé zásuvky, Z².

Načež to byla stará známá historie, bibliotéka plná, ASS napané. Asi před 10 000 yukaly byla proto vytvořena první umělá planeta, aby na ni šlo ukládat přibývající zásuvky IX. Asi před

8 000 yukaly bylo v zájmu pohodlí několik umělých planet uspořádáno do falešné soustavy. V yukalu 2738 našeho letopočtu (protože už se dostáváme do novověku) bylo v plánu umělé systémy sloučit do falešné galaxie plné šuplat, když – udeřila katastrofa...

Díky úsilí našich výzkumníků můžeme tu tragickou historii vyprávět i s podrobnostmi.

Začalo to něčím, co vypadalo jako obyčejné přerušení jedné z přístupových cest od Z^{57x103} ke Z^{42x107}. Knihovní mechanik se pokusil jako obvykle spojení obnovit. Nedokázal to. Uvědomil si, že ariadnolog, který pracoval na poslední falešné soustavě, se určitě spletl při klasifikaci. Když procházel špatně vyladěná kvanta, kterých se to týkalo, došel k odkazu: „Viz K¹¹S⁷³I⁵⁴“.

Po namáhavém hledání objevil zprávu: „Tato třída IX byla nahrazena K³²S⁷I¹⁰ pro brachygravitické endo-ranganathany a K²²S⁶⁴I³ pro ailuofenoltaleinové exo-ranganathany.“

A když vystopoval ty, zjistil, že vedou zpátky k původní K¹¹S⁷³I⁵¹!

V té fázi se obrátil na oblastního knihovního technika a ten zdůraznil, že správné přečíslování špatně vyladěné sekvence je možné jen podle původních ZZ. Prostřednictvím sektorového knihovního inženýra se k samému generálnímu řediteli, Mlvi Dwy Smthovi, dostalo hlášení o mimořádné události.

Jeho Knihovnická Excelence bez váhání stiskl hlavní tlačítko na stole a dotázal se systému IX na „Vědění, obecné – zásuvka všech ZZ, umístění“.

Až oněměl úzase, když dostal odpověď: „Viz rovněž K¹¹S⁷³I¹⁵“.

Horečně nastavoval ciferníky, ladil kvanta atd., ale zbytečně. Někde v galaktické potopě zásuvek IX byla ta jedna jediná zásuvka ZZ, která kdysi byla s takovou pompou založena. Byla někde mezi Indexy, Bibliografiemi, Bibliografiemi bibliografií, Historiemi bibliografie, Historiemi historií bibliografií atd.

Začalo zoufalé fyzické hledání, jenže nedošlo nijak daleko, protože se především ukázalo, že není možná žádná komunikace bez informací, uskladněných mezi hledanými ZZ. Všechny knihovní personál pomáhal při hledání, a tak se přerušení v přístupových cestách mezitím násobila a křížila, až byly vyřazeny celé sektory, což další postup hledání blokovalo čím dál víc. Struktura civilizace dvojnóžců se začala rozpadat.

Konečný výsledek už znáte z mojí první zprávy. Zítra pošlu návrhy na sanaci.

Váš

Yrlh Vvg
velitel

(*Ručně psaná poznámka*): Tato zpráva doručena k datu L-43-102. Založte pod M⁴²A⁸E³⁹. – T. G.

(*Ručně psané sdělení*): To je určitě omyl: M⁴²A⁸E³⁹ neexistuje. Nahrazeno *W-M²³A⁷²E³⁰ pro duodenomatoidní zprávy. – L. N.

(*Rukou psaný příspěvek*): Ty mamlase, zase zmatkuješ. Teď se musíme podívat do ZZ, aby se spojení dalo do pořádku. Tady máš opravné číslo, ty číslo:

The Magazine of Fantasy and Science Fiction 12/1961

překlad Jiří Markus

(revize a doplňky Jan Vaněk jr.)

František Novotný: Druhý oceán Solarisu

Ač od napsání *Solarisu* již uplynulo téměř třicet pět let a tento bezesporu nejproslulejší Lemův román se i na české scéně stal evergreenem, což dokládá letošní druhé vydání, jak čtenáři, tak i odborná kritika jej chápou jednostranně. Ulpívají na vnějškovém faktu, že jde o příběh nezdařeného kontaktu, že se jedná o knihu popisující nemožnost porozumění mezi lidstvem a kosmickou civilizací, když bude tak naprosto nepochopitelně reagovat, jak právě reaguje zřejmě inteligentní solarijský Oceán.

I kritikové, kteří postřehli (jako třeba Andrzej Stoff či Andrzej Wójczik), že autorovi jde spíše o jiný oceán – a sice o ten, jenž každý z nás nosí v sobě –, nedokázali jít po této stopě dále a zůstali jen u obecných frází. Kupříkladu Stoff píše, že Oceán odhaluje v člověku tragický rozpor mezi zlem a dobrem. Wójczik je o něco důkladnější, navíc si všímá paradoxu, jehož Stanisław Lem v románu použil. „Ti, kteří přiletěli na Solaris experimentovat na hmotě?, těle?, myslí? Oceánu, se sami stávají objektem experimentu,“ sice píše v knize *Wizjonerzy i szarlatani*, ale tím končí a Solaris podle něj jak na začátku, tak na konci zanechává jeden velký otazník. Závěrem posléze opakuje Stoffovu tezi. I podle něj se dá pouze konstatovat, že hrdinové příběhu, stejně jako všichni lidé, jsou tavicími tyglíky, v nichž je dobro neoddělitelně slito se zlem.

Jak je zřejmé, zatím žádnému kritikovi nezáleželo na tom, aby se pokusil hlouběji analyzovat onen experiment, jenž Oceán provedl na Gibarianovi, Snautovi, Sartoriovi a Kelvinovi, natož aby se pokusil stanovit, co tedy vlastně vyplavalo na povrch zkoumaných myslí solaristů z pozemské Stanice.

K tomu je totiž třeba učinit něco ve světě sci-fi literatury neobvyklého. A sice porušit tabu, které se jmenuje sex, a pak jít ještě dále, hrabat se i v žumpě podvědomí, kam každý člověk ukládá své potlačené sexuální představy. Udělejme to tedy, zkusme se ponořit do oceánů podvědomí, kam se obvykle odvažují jen psychoanalytici. Lemův román za to stojí.

Neexistuje bílý muž, který by alespoň jednou nesl o pohlavním aktu s černoškou (stejně jako neexistuje černý muž, který by nesl o pohlavním aktu s běloškou; a právě tato představa je dmychadlem, které vhná militantní rasisty do takových organizací, jako je Ku-Klux-Klan). Gibarian je nejen vynikající vědec, ale i bílý muž, a uvedená představa je u něho dominantní. Solarijský Oceán jeho sen plní, posílá mu černošku s přebujelými pohlavními znaky.

K další postavě se Oceán na přání autora chová ještě krutěji. U doktora Sartoria již nejde jen o normální potlačenou sexuální představu, Stanisław Lem zde uplatňuje své odborné vzdělání a z rejstříku sexuálních deviací přisuzuje suchopárněmu a ctihodnému vědci pedofilii, tedy pohlavní náklonnost k dětem. A tak v jeho kabině cupitají zlatovlasá děcka ve slamáčcích.

K úplnosti panoptika nám ještě chybí doktor Snaut. U robotika Stanice jsou ale náznaky nejslabší. Z toho, že při prvním setkání si spletl doktora Kelvina se svým hostem, a z dalších sporých narážek na postřeh a inteligenci dalších hostů se můžeme jen dohadovat, že to byly homosexuální představy, jež v jeho případě Oceán zhmotnil.

Tak funguje Stanice a to je mechanismus experimentu, který s její osádkou dělá Oceán. Naprosto cíleně vytahuje z každého jedince, za co se nejvíce stydí, co by neprozradil nikomu na světě, i kdyby měl zemřít (a Gibarian, poté co zájmem vědy své tajemství obětoval, skutečně sebevraždu páše). Tak jako Edgar A. Poe ve své pověstné básni *Havran* konstruuje Stanisław Lem stejně chladnokrevně i zde ten největší kontrast, jaký je vůbec možný. Na jedné straně jas racionality, vítězství lidského rozumu nad vesmírem, moudrost a čistota poznání, vznešenost existence mezi hvězdami. Na straně druhé kal a bahno zvířecosti, nízká pudovost, nutkání k odporostem, temné neukojené vášně, jichž se nelze zbavit a které se proměňují v o to větší běsy, o co více se jim člověk brání.

Proto Snaut, Sartorius a hlavně Gibarian tak trpí. Upsali se vědě, čtenář z podtextu chápe, že jí obětovali vše, i svou sexualitu, žijí dobrovolně v celibátu podobně jako katolický klér, jen místo Boha se klaní stejně abstraktní solaristice, a náhle jejich posvátný idol nepředstavitelně zlomyslně a krutě vytáhl na světlo to, čím oni sami nejvíce opovrhují, co je nejvíce pálí, co je jejich špinavým tajemstvím, a tím jejich obět znehodnotil, pošpinil.

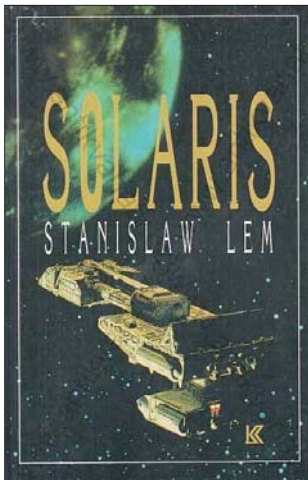
Je to ten nejkrutější paradox, jaký se může asketickým vědcům na Stanici přihodit. To, co je mělo odvést od nízké tělesnosti k čistému poznání, tedy jejich věda, se d'ábelsky zvrhává a katapultuje každého z nich přímo do náruče odporých chtíčů.

A to je situace, do níž přichází Kelvin.

Kelvin není asketa. Kelvin miloval a byl milován, působil utrpení. I své velké lásce Harey, jež spáchala sebevraždu. A to je právě Kelvinova třináctá komnata, tajemství, kterého se nejvíce bojí. Jen on ví, že příčinou její sebevraždy byl on sám.

Nicméně právě toto je skutečnost, která ho zachraňuje v okamžiku, kdy i on je podroben experimentu. Na rozdíl od kolegů, kteří jsou citově prázdní a Oceánu nezbyvá než zkopírovat jen „podprahový šum“ jejich potlačených představ, z Kelvinovy mysli podle téhož předpisu Oceán vyvolává to, o co je bohatší než jeho kolegové, kvůli čemu více trpěl – citový program s názvem Harey. Ukazuje se tedy, že Oceán není úmyslně krutý, spíše funguje jako netečné zrcadlo, kterému je jedno, co zobrazuje. I tak je to pro osazenstvo Stanice těžko stravitelný fakt, který z postižené dvojice dokáže překousnout jediné kybernetik Snaut.

Nejlépe vychází ze zrcadlového testu doktor Kelvin. A to je



další perfektní paradox knihy. Ten z hrdinů, jenž ublížil jinému člověku, ten, jenž má nejméně čisté ruce, není potrestán, ba právě naopak, je Oceánem odměněn. Někdo může namítnout, že to není žádná odměna, nýbrž ještě horší trest než zahanbující obrazy jeho kolegů. Vždyť Kelvin ztrácí i druhou Harey, do níž se stihl zamilovat, a znovu trpí. Snad ještě hůře. Avšak Stanisław Lem je natolik dobrý autor, aby dokázal přesvědčit čtenáře, že to je již jiný Kelvin, Kelvin právě tím dalším utrpením vnitřně obohacený. Proto může závěrem knihy říci – *Nebyla ve mně naděje. Ale žilo ve mně očekávání, poslední věc, která mi po ní zůstala. Jakých stvoření, jakých výsměchů, jakých utrpení se ještě dočkám?* – a my cítíme, že v těch budoucích zkouškách obstojí.

Neboť Kelvin svůj souboj se solarijským Oceánem vyhrál. Podroben drsnému experimentu, konfrontaci se sebou samým, začal reagovat jinak než jeho kolegové. *On se za svoji obnaženou „zvrhlost“ nestydí, akceptuje situaci, a jako jediný pochopí, že i jeho host, ať už je to kdokoliv a vznikl jakkoliv, ať pobuřuje a zahanbuje svůj lidský protějšek tím nejodpornějším způsobem, má právo na vlastní důstojnou existenci.* To je to, co Oceán tak úporně testuje (a k čemuž použil hnůj, který my, lidé, v sobě nosíme) a co je základní podmínkou smysluplného kontaktu mezi nesourodými, navzájem si zcela cizími kosmickými inteligencemi! Proto Kelvin, jenž jako jediný úspěšně testem prošel, si získává respekt Oceánu, takže budou následovat testy další, a neméně kruté, jak je napovězeno v závěru.

Zde se dostáváme k snad jediné slabině knihy. Mám na mysli pokus doktora Sartoria, jenž vede k úspěchu, či spíše k Pyrrhovu vítězství. Po bombardování tvrdým zářením, které je modulováno encefalogramem doktora Kelvina, zastavuje Oceán produkci fantómů. Nic proti pokusu jako takovému, ale v celé knize nenajdeme zdůvodnění, proč byl vybrán k modulaci právě Kelvinův záznam. Teprve nyní, na základě všeho toho, co bylo uvedeno, si tuto volbu můžeme zdůvodnit. Aniž se o tom Lem někde zmiňuje, *jak Sartorius, tak Snaut mlčky uznávají Kelvinovu lidskou převahu, intuitivně cítí, že jedině on prošel úspěšně testem, a tedy může být Oceánu rovnocenným partnerem.* Samozřejmě že by bylo neobratné tuto skutečnost čtenáři přímo prozradit, avšak tím více vyvstává potřeba volbu doktora Kelvina zdůvodnit jinak. To však chybí.

Poznámka k básni na straně 9

Kritické vydání zahrnuje vedle této verze publikované ve sbírce *Be Angry at the Sun* (1941) i původní rukopis pod názvem Padesáté třetí narozeniny (tj. leden 1940) s odlišnou variantou závěru místo 5. sloky výše (poslední slova 15. verše autor přeškrtl):

Time to grow old
And scornful: you have seen old men soften: be warned.
It's a foul hour when the hawk turns pigeon or the leopard purrs.

Time to grow old
And drink the dregs; mind will slow, eyes will dim.
This also is life: take it: take all.

Čas zestárnout
a zopovrživět: viděl jsi starce měknout: buď varován.
Je zlá hodina, v níž se jestřáb stane holubem nebo leopard přede.

Čas zestárnout
a pít zbytky od dna; mysl se zpomalí, oči zakalí.
Toto je také život: vem si to: vem si vše.

(s přihlížením ke starému ne zcela dobrému překladu Kamila Bednáře pře-přeložil Jan Vaněk jr.)

Atraktor Lem

Ke chvílím, do kterých se v paměti rád vracím, patří debaty s přáteli nad knihami autorů, jež společně ctíme. Takhle jsem si před lety povídal s Ivanem Adamovičem o Henrym Kuttnerovi a H. P. Lovecraftovi, s Wolfgangem Jeschkem o Bruce Sterlingovi a A. E. van Vogtovi, s Ondřejem Neffem vedeme bezmála nepřetržitý dialog o Julesu Vernovi... Zdá se mi dokonce, že čtenáři si nevybírají autora, ale naopak autor si vybírá čtenáře a pak je dle své vůle jako tajemný atraktor poutá k sobě. Jedním z mocných atraktorů jsou pro mě po léta Philip K. Dick a Stanisław Lem.

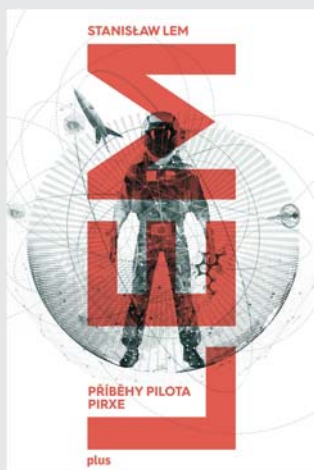
Vždy jsem chtěl Lema vydávat, protože jsem k němu zahořel náklonností již v dětství po přečtení *Astronautů*, ale vždy tu byl někdo jiný přede mnou. Byl jsem rád, když jsem se během mého působení v nakladatelství Winston Smith seznámil s Pavlem Weiglem a s radostí zjistil, že se zná se Stanisławem Lemem osobně. Pavel měl tehdy v úmyslu přeložit jeho veledílo *Summa technologiae*. Aby získal grant, napsal jsem mu za nakladatelství dopis se žádostí, která měla grant podpořit. Jak víme, Pavel grant získal a knihu vskutku přeložil. Když jsem začal pracovat v Albatrosu, chodíval za mnou na besedu o polské sci-fi či o tom, co právě překládá. Z těchto rozprav vznikl český překlad *Edenie* od Janusze A. Zajdela. Kniha vyšla v roce 2000 jako 5. svazek v obnovené edici Karavana, kterou jsem tehdy žánrově vymezil pouze na SF & F. Když se mi podařilo iniciovat založení značky Albatros Plus, později jen Plus, která se soustředila na literaturu pro dospělé, přišel Pavel s nápadem vydat z Lemova díla sbírku všeho, co nespadá do nějakých cyklů, řad ani do již vydaných sbírek. Vznikla svého druhu lemovská čítanka s názvem *Invaze* a vyšla roku 2010 v Plusu. Některé komentáře na internetu ji označují za posbírané drobtý, a mají v podstatě pravdu. Ta kniha je však paměťohodná ve dvou ohledech. Za prvé nás s Pavlem Weiglem sblížila, takže jsme se rozhodli pustit se společně do nového vydání Lemova díla s komentáři a zasvěcenými doslovy, a za druhé jsem se při přípravě této knihy seznámil s dvěma výtvarníky a grafiky Danielem Špačkem a Milanem Malíkem, s nimiž spolupracuji dodnes. Tehdy společně vytvořili neotřelou grafickou úpravu knihy *Invaze*. Dan poté pro Albatros ilustroval hned několik originálně pojatých knížek (např. s Tomášem Končinským titul *Do nepaměti*), Milana jsem požádal, aby vytvořil design autorské řady Raye Bradburyho a – právě Stanisława Lema. Na hřbety těchto řad se dívám každý den od pracovního stolu a mám z nich stále radost!

Ted' trochu předbíhám, na jaře 2015 jsme s Pavlem teprve rozvrhli autorskou řadu Lemova díla a Pavel tehdy napsal jeho synovi Tomaszovi, že se pouštíme do práce. Užijte jsme byli ve fázi příprav knihy s pořadovým číslem jedna – *Příběhy pilota Pirxe* –, když v tom mi Pavel v létě toho roku po telefonu několikrát kladl na srdce, že budeme muset přípravu knih odložit a že ho teď nemůžu navštívit, protože je nemocný.

Když jsem se dva měsíce nato dozvěděl, že Pavel zemřel, byl to pro mě šok. Na redakční práci na Lemově díle jsem pak dlouho neměl ani pomyslení. Proč? Bylo pro mě potěšením na něm pracovat právě s Pavlem, protože on – díky tomu, že se s autorem znal – měl ke každé knize zajímavou historku a se svým suchým humorem trefně komentoval Lemovy tehdejší názory. Mezitím jsem se však několikrát setkal s Františkem Novotným, a na tomto místě musím prozradit, že podle našeho edičního záměru jsme s Pavlem už tehdy počítali s tím, že doslov by k některým svazkům „Lemologie“, jak jsme řadě přezdívali, napsal právě František. A Františkovo nadšení pro Lemovo dílo mě doslova popostrčilo k tomu, že přesně tři roky po Pavlově smrti jsem se k rozdělanému projektu vrátil, napsal jsem opět Lemovu synovi Tomaszovi, že v projektu pokračujeme, a oslovil Františka, zda by napsal ke každému z děl své zamyšlení. A tak vznikla Lemova řada v Plusu, v níž později pokračovala Kniha Zlín.

Díky, Františku, za tvé nadšení a zaujetí, s nímž se vždy pouštíš do debaty o Tvých oblíbených knihách a jejich autorech – je víc než nakažlivé a povzbuzující!

Ondřej Müller



Pohled na současný režim a ten, který bude následovat

Jak by vypadala antologie pravivé science fiction? No, vypadala by podobně jako *After the War: Stories from the Next Regime* (Po válce: Příběhy z nového režimu) od momentálně nového nakladatelství Passage Publishing. Jak by měla vypadat pořádná antologie pravivé science fiction? Určitě ne jako *After the War*. Možná jsem až příliš přísný... Na rozdíl od jejich první knihy, *Passage Prize Volume 1: Exit from the Longhouse*, nemá *After the War* příliš vysoké ambice: neaspiruje na to být uměním. Cíle knihy jsou, jak jsem pochopil, dva: prvním je pobavit a druhým je pomoci věci jistého Douglasse Mackeyho. Pojdme se nejprve zabývat tím druhým cílem.

Všechny autorské honoráře z knihy *After the War: Stories from the Next Regime* jsou určeny na Mackeyho fond právní ochrany a kniha je věnována Rickymu Vaughnovi, Mackeyho online alter egu. Proč ale Mackey vůbec takový fond potřebuje? V roce 2023 byl totiž odsouzen za spiknutí s cílem zbavit občany volební práva v rámci amerických prezidentských voleb v roce 2016. Byl odsouzen k sedmi měsícům vězení. Možná se ptáte, čeho se dopustil? Falšoval hlasovací lístky? Pokusil se zapálit volební místnost? Obtěžoval nebo vyhrožoval voličům? Ne, Mackey pouze zveřejnil meme, který vtipně naznačoval, že voliči nemusí chodit do volební místnosti, ale mohou jednoduše hlasovat pro Hillary Clintonovou prostřednictvím textové zprávy. „Volte ji. Volte z domova,“ stálo v jednom z jeho postů.

Mackey byl v říjnu 2023 odsouzen k sedmi měsícům vězení. Bidenem jmenovaný okresní prokurátor Breon Peace při oznámení rozsudku prohlásil: „Jedním ze základních práv, která jako Američané máme, právem, za jehož získání mnozí tak tvrdě bojovali, je právo volit. Obžalovaný použil dezinformaci jako zbraň a měl nebezpečný záměr zabránit cílovým skupinám, včetně černochů, Hispánů a žen, v účasti na naší demokracii.“ Mackeyho právníci protestovali proti velmi přísnému trestu, který jejich klient dostal za něco, co nebylo ničím jiným než pár kliknutí myší.

Může se zdát, že Mackeyho činy si nezaslouží obhajobu; jeho vystupování na internetu bylo nepřijemné, jeho taktika „trollingu“ vulgární a zbytečná. Pravivý mediální tisk tento dojem příliš nezlepšil. Donald Trump mladší, člověk ne zrovna známý svými intelektuálními schopnostmi, prohlásil, že účet Rického Vaughna je jeho „nejoblíbenějším twitterovým účtem všech dob“, zatímco Tucker Carlson nepravdivě tvrdil, že Mackey byl uvězněn za to, že si „dělal legraci z Hillary Clintonové“.

Přesto tento případ vyvolává mnoho vážných otázek ohledně stavu svobody projevu v USA a zdá se, že je politicky motivovaný. Když Passage Publishing uvádí, že Mackey je „obětí současného režimu“, tak se tak úplně nemylí. Profesor práva Eugene Volokh vznesl v souvislosti s tímto případem několik vážných otázek a odvolává se na nejistý precedent. Jiní komentátoři přirovnávají zacházení s Mackeyem k „honu na čarodějnice“ a poukazují na to, že jeho memy nejsou ničím výjimečným. Vtip o tom, že „demokraté hlasují v úterý a republikáni ve

středu“, se opakuje tak často, že místo smíchu vzbuzuje spíše povzdech. V den voleb v roce 2016 navíc liberální komička Kristina Wongová na Twitteru vyzvala Trumpovy voliče, aby „se vyhnuli frontám u volebních úřadů v #Election2016 a svůj hlas poslali prostřednictvím textovky“. Z nějakého důvodu jí však sedm měsíců vězení nehrozí.

Komentátor Andrew McCarthy napsal: „V normálním světě by se nad Mackeyho pochybným jednáním jen pokrčilo rameny jako nad politicky motivovaným špinavým trikem, který je sice neetický a nečestný, ale nejde o federální zločin.“ Mackey by rozhodně neměl čelit nepřátelsky naladěnému a zpolitizovanému ministerstvu spravedlnosti a FBI. Bez ohledu na to, jak závažné podle vás Mackeyho činy byly – a nad jejich závažností by se nemělo úplně mávnout rukou –, trest se zdá být velmi nepřiměřený. Jsem rád, že mě kniha *After the War* na tuto kauzu upozornila, a nevádí mi, že mé peníze půjdou na Mackeyho obranu, ačkoli bych byl raději, kdyby šlo o podporu svobody slova než o nějaký pro-trumpovský politický program.

Když už jsme si vyjasnili kontext knihy *After the War*, přejděme k jejímu obsahu. Jedná se o sbírku flash fiction, nikoliv povídek, ale mikropovídání, z nichž většina nemá více než jen pár stránek. V úvodu knihy se forma flash fiction přirovnává k určité době vtipu: je tu sice zápletka a pointa, ale cílem pointy není rozesmát. Sice vás rozesmát může, ale na rozdíl od vtipu to tak být nemusí – ve flash fiction může být pointou jakákoli jiná emoce: hněv, rozčilení, překvapení, potěšení... Nejlepší ze čtyřiačtyřiceti povídek obsažených v knize to dokážou. Mají dobrý nápad, jsou výborně vystavěné a vypointované. Méně dobré povídky připomínají vtipy rádoby komiků během stand-up amatérské soutěže. Přesto má krátkost jednotlivých povídek ve sbírce své výhody. Ačkoli je tu forma poměrně obtížně zvládnout a jen málokterému autorovi se to podaří, jsou povídky čtivé a stravitelné. Že se vám nějaká povídka nebo styl psaní nelíbí? Nebojte se, je tu další, doslova na další stránce. Jak žertuje v úvodu knihy spisovatel Zero H. P. Lovecraft: „Když opravdu zatnete zuby a prokousáte se tím, dokážete přečíst celé dvě stránky, aniž byste byl jen jednou... zkontrolovali své účty na sociálních sítích.“

Povídky se většinou zabývají blízkou budoucností, bájným příštím režimem. Mnohé z nich se odehrávají během války, obvykle občanské války, kterou někteří představitelé americké pravice s obavami i nadšením očekávají. Jsou tu příběhy o karibských eskadrách smrti, odvážných vesmírných pirátech a prezidentství Barrona Trumpa. Největší chybou knihy *After the War* je totální selhání představivosti. Je příznačné, že většina alternativních budoucností, které se v publikaci objevují, jsou dystopie. Někdy v nich vystupují pravičáci jako utlačovaná třída, ale většinou bývá v těchto příbězích zdánlivým vítězem pravice. Přesto však ony světy i nadále zůstávají dystopiemi, protože jejich pohled na svět je velmi bezútěšný. V jedné povídce vystupuje otec, jehož syn se narodil postižený ve společnosti, která prosazuje eugeniku. Syn je vyhoštěn ze společ-

nosti a otec se rozhodne k němu připojit, čímž zahanbí svou ženu a celou rodinu. Příběh je podobenstvím o nebezpečí přílišné empatie, ale nefunguje, protože nucená eugenika je morálně odsouzená a příběh, který jí tak nevnímá, je znepokojivý a sám o sobě odporný. Pokud si takto autor představuje utopii, nerad bych viděl tu dystopii.

Téma občanské války a vysloveně politický charakter většiny textů působí otupujícím dojmem. Povídky v podstatě splývají jedna s druhou a vystupuje z nich jen několik málo výrazných textů, a to jak z hlediska stylu, tak z hlediska obsahu. Působí strojeně a úspěchaně, nejspíš proto, že tak byly i sepsány; rozhodně se nezdá, že by autoři měli ambice sepsat povídky na vysoké umělecké úrovni. Přesto bych knihu *After the War* opatrně doporučil, už jen kvůli samotné neotřelosti pravcové sci-fi. Nicméně sbírka obsahuje i několik povídek, které jsou skutečně dobré a zajímavé. V antologii o čtyřiačtyřiceti povídkách jich alespoň několik musí být dobrých, a také tam jsou. Čtyřiačtyřicet představených autorů je směsicí pravcových internetových osobností píšících pod pseudonymy, včetně Mencia Moldbugmana, Bronze Age Perverta a Raw Egg Nationalisty (podle jejich jmen si můžete udělat představu o jejich politickém postoji), a jmenovaných spisovatelů. Možná není náhodou, že nejlepší povídky napsali autoři, kteří nejsou profesionálními internetovými provokatéry.

Michael Anton přispěl jednoduchou alegorií nazvanou „Float 93“, což je slovní hříčka k jeho vlivné esejí „The Flight 93 Election“. Anton, který později působil v Radě pro národní bezpečnost v Trumpově administrativě, sepsal těsně před volbami v roce 2016 esej, v níž podpořil Donalda Trumpa. Ve svém textu přirovnal volby, před nimiž Američané stáli, k volbě pasažérů letu American Airlines 93 z 11. září 2001. Let 93 byl jediným ze čtyř unesených letadel, které nezasáhlo zamýšlený cíl; cestující se teroristům postavili, ale letadlo se zřítilo dříve, než se jim podařilo převzít nad strojem kontrolu. V úvodu své eseje Anton píše, že „rok 2016 je volbou letu 93: Zaútočit na pilotní kabinu, nebo zemřít. Možná, že zemřete tak jako tak. Vy – nebo vůdce vaší strany – se můžete dostat do kokpitu a neumět letadlo řídit ani s ním přistát. Žádné záruky neexistují. Kromě jedné: pokud se o to nepokusíte, je vaše smrt jistá.“ Anton chápe volbu Donalda Trumpa jako snahu o obsazení kokpitu americké vlády.

„Float 93“ (Loď 93) tuto metaforu opakuje, ale tentokrát se odehrává na lodi. Loď narazí do ledovce a jeden z cestujících si toho všimne. Začíná upozorňovat na to, že loď nabírá vodu a potopí se, ale personál mu řekne, že tím jen znepokojuje os-

tatní cestující. Každopádně posádka tvrdí, že lodi zatím žádné nebezpečí nehrozí, protože kdyby hrozilo, tak by se už potápěla. Muž jde na můstek za kapitánem, který mu vysvětlí, že když už je voda na palubě, bylo by kruté ji odčerpát. Muž je stále více znepokojen, a tak jde za lodním kaplanem, který mu řekne, že voda je přece přírodní živel, a obviní ho, že má akvafobii.

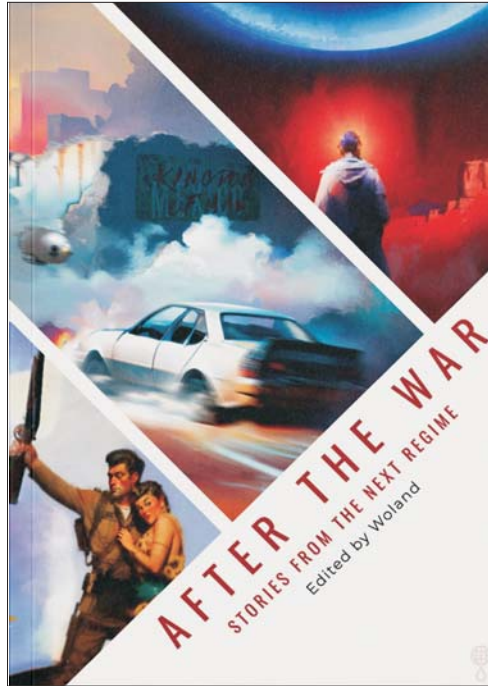
Nakonec muž najde dva sympatizující cestující, kteří chápou, v jaké situaci se loď nachází. Jeden z nich je vysloužilý vojenský důstojník, který je přesvědčen, že je třeba upozornit cestující na nebezpečí a že pokud posádka nezakročí, měli by kontrolu nad situací převzít cestující. Druhý muž je profesor politické filozofie a tvrdí, že plán důstojníka je „jistým způsobem ušlechtilý, ale je odsouzen k neúspěchu“. Místo toho předkládá vlastní řešení: „Jelikož je konec stejně nevyhnutelný, bude mnohem příjemnější prožit ho tady, v pohodlí a v družném rozhovoru – s brandy a doutníky v ruce.“ Hlavní hrdina nedokáže profesory argumenty vyvrátit, ale nakonec se rozhodne, že postup důstojníka je čestnější, a rozhodne se bojovat.

Antonovu metaforu jistě dokáže

pochopit každý, stejně jako její politické důsledky. Příběh je působivý – rozuzlení je velmi povedené a vypointované. A to vše se obejde bez hyperonline jazyka a odkazů, které zahlcují většinu ostatních povídek. „Float 93“ mohla být napsána před padesáti nebo sto lety, a to je dobrým znamením kvality.

Další výraznou povídku ve sbírce napsal Justin Lee, redaktor katolického časopisu *First Things*. Leeho povídka je reminiscencí na „Harrisona Bergerona“, Vonnegutovo varování před nebezpečím rovnostářství. V „Harrisonu Bergeronovi“ jsou postavy totality státem nuceny nosit masky, závaží a ušní bzučáky, aby nikdo nebyl chytřejší, krásnější nebo zdatnější než ostatní. Lee přebírá základní motiv Harrisona Bergerona [vizte IK 3/2022] a přizpůsobuje ho rovnostářství 21. století. „Lidé se od sebe odlišovali, a to způsobovalo spoustu problémů. Takže to bylo třeba vyřešit. Mám na mysli tu jinakost. Muselo se skoncovat se vším odlišným,“ píše Lee. Jak byla odlišnost odstraněna? Prostřednictvím eugeniky: lidé byli šlechtěni tak, aby si byli podobní. Muži se stali menšími a slabšími, ženy silnějšími, až se vše srovnalo. Všichni měli stejnou barvu pleti a oříškově hnědé oči.

Bylo dosaženo ráje na zemi a rozdíly byly odstraněny. Dokud se všichni nezačali nudit. „Ve své dychtivosti stát se bratry a sestrami jsme jaksi pozapomněli, že se sourozenci hádají.“ A tak se rozpoutala krvavá jatka. Lidé se od sebe odlišovali jen smrtí a násilím. Základní myšlenkou příběhu je, že lidstvo znovu objevilo rozdíly a zabíjení ustalo. Ukáže se, že myšlenka míru „pokud není pro co zabít ani umírat / a ani žádné nábožen-



ství“ tak docela nefunguje. V Leeově příběhu vyvraždování zastaví až znovuzrození odlišného náboženství, svébytné kultury a jazyka, i když není jisté, na jak dlouho: „Všichni víme, že jednoho dne přetvářka ztratí svou moc. V temnějších chvílích našich životů pociťujeme, že nám pod maskami pučí uniformita.“ Eugenika je nezvratná a vykonstruovaná odlišnost nás může zabavit jen po určité době.

Leeovo podobenství nám připomíná sílu a pravdivost myšlenky, kterou teoretik Albert O. Hirschman popsal jako „rétoriku reakce“. Hirschman se domníval, že konzervativní či reakcionářské argumentace lze zjednodušeně rozdělit do tří typů: 1) *Zvrácenost*, podle níž bude mít určitý krok směřující ke zlepšení současného stavu opačný výsledek, než bylo zamýšleno; 2) *Marnost*, protože daný krok nebude mít vůbec žádný vliv a nebude schopen „nabourat“ současný stav, a 3) *Nebezpečí*, protože daný krok povede ke zničení dosavadních výtěžků a pokroku. Hirschman kritizoval zmíněné rétorické prostředky jako výmysly, které znemožňují skutečnou diskusi a neumožňují posunout se za hranice status quo. Ačkoli je jeho analýza konzervativní argumentace pronikavá, neznamená to, že dané argumenty nejsou správné. Lze poměrně snadno propojit Leeovo povídku s *Úvahami o revoluci ve Francii* od Edmunda Burka (*Reflections on the Revolution in France*). Lee se přiklání spíše na stranu teze o zvrácenosti a nebezpečí. Je však zajímavé, že „Float 93“ přináší zcela opačné ponaučení: je třeba přijmout drastická opatření; loď se doslova potápí. Možná se jedná o pohled na rozdíly mezi tradičním konzervatismem a konzervatismem populističtějšího ražení.

Poslední sbírkou antologie *After the War*, která stojí za pozornost, jsou „Dead White Astronauts“ (Mrtví bílí astronauti) od laureáta ceny Passage V. N. Eberta. Nejde o žádné podobenství, ale o lehkou satiru na wokenismus, s nímž se setkáváme stále častěji, i když tentokrát se sci-fi nádechem. Nedávné filmy, jako například *Tár* Todda Fielda nebo *Dream Scenario* (To se mi snad zdá) Kristoffera Borgiho, si vzaly na paškál #MeToo a kulturu rušení (cancel culture). V. N. Ebert politiku identit mírně zesměšňuje a pohrdá jí, což si ostatně i zasluhuje.

Odposlechnuto

Některí seriózní investoři považují kryptoměny v podstatě za obdobu holandské tulipánové mánie ze 17. století. Ale tehdy vám alespoň zůstala tulipánová cibulka. **Drieu Godefridi**

Bůh stvořil veterinu, aby udržovala psa zdravého a člověka na mizině. **Název fóra na FB**

Green Deal byla myšlenka (*exkomisaře pro klima*) Franse Timmermanse, který řekl, pojd' me z toho udělat páteční politiku této komise, abychom měli Zelené na naší straně a zajistili si většinu v parlamentu. Von der Leyenová to přejala. Já považuju Green Deal za příklad dobré myšlenky, která se nepodařila. V komisi nebyl za celou dobu nikdo, kdo by řekl: „Moment. Navrhli jsme těchto pět zákonů, teď počkejme, co to udělá s realitou.“ Místo toho hrnuli další a další povinnosti a teď se do hradu dobývá krajní pravice. **Jean Quatremer / Brusel**

Stejně jako v případě Heinleinovy knihy *Měsíc je drsná milenka* (The Moon is a Harsh Mistress) se povídka „Mrtví bílí astronauti“ odehrává na měsíční kolonii v blízké budoucnosti. Hlavním hrdinou je lunární pilot. Kolonie začínala v libertariánském duchu a lá Heinlein, ale postupně se proměnila v šedivou byrokracii – nic tragického, tak to prostě chodí. Kultura na Měsíci se oddělila od „zelené tečky“, takže pilot je lehce rozladěn, když nově přichází ze Země začne rozdávat letáky s duhovými vlajkami a afektovanými nářky o tom, jak se chystá konec světa. Aktivismus nově přichází ženy podle očekávání nikam nevede. V obzvlášť vyhocené části textu pilot líčí svůj rozhovor s aktivistkou: „Řekla mi, že Měsíc byl kolonizován. Že všichni astronauti jsou mrtví běloši a že rakety postavili nacisté, aby bombardovali Londýn, a pak ti samí nacisté odjeli na Floridu, aby postavili rakety, které jako první doletěly na Měsíc. Chovala se, jako by to byly nové informace, a já předpokládám, že pro ni i byly.“ Příběh končí tím, že se nově přichází po několika měsících vrací z Měsíce zpět na Zemi.

Povídka „Mrtví bílí astronauti“ vnáší do jinak velmi ponuré sbírky tolik potřebný humor. Na literárních dílech, které před něčím varují, není nic špatného: dějiny science fiction jsou jich plné a je třeba konstatovat, že některé z lepších povídek v této antologii jsou pouhými varováními. Ebertův příběh se však vyznačuje lehkostí a kreativním ztvárněním světa, aniž by se z něj vytratila hlavní myšlenka vyprávění. Náznorně se v něm také odráží i hlavní problém celé sbírky: příliš mnoho povídek je bezútešných, pesimistických a dystopických. Chybí jim jiskra a lidskost. Možná je to tím, že ve skupině čtyřiačtyřiceti vybraných spisovatelů není ani jedna žena, což musí být buď záměr, nebo směšná shoda okolností. Jiný úhel pohledu a perspektiva, přístup, který se tak výrazně neupíná k násilí a maskulinitě, jako je tomu v převážné většině slabších povídek v knize, by mohl antologii jedinečně prospět. Je třeba konstatovat, že sbírka *After the War* nenaplnila to, co si vytkla, protože se nevěnuje tomu, co science fiction umí nejlépe: vymýšlí lepší světy. Pro začátek by bylo dobré se vůbec válce vyhnout, spíš než si přát obnovu jejích následků.

Petr Svoreň, jr.

Jak poznáte, že žijete v jednadvacátém století?

Za posledních pět let pracujete už ve čtvrté firmě, šéfy ani nepočítáte, ale přitom sedíte pořád ve stejné kanceláři na stejné židli... **ZIDANE**

Kosmonaut z Čech končí jako příliš našlehané nic. Produkt kulturního marketingu, na kterém je nejpodivuhodnější, kolik lidí dokázal ošálit. Od novinářů (včetně autora tohoto článku) až po nadějně režiséry. **Jonáš Zbořil**

Pak že pokrok neexistuje, v renesanční Florencii by takhle úspěšného politika rozsápal na náměstí rozružený dav, v Paříži by se gilotina postarala o kulturní program bodrých sanskuloťů, v rodném Německu by ji zavřeli v pokoji s pistolí a jedním nábojem, v Rusku by dostala kulku do týlu cestou na jakoby další výslech. A tady jí nabídli čestné předsednictví strany, kterou takřka zničila. **Grobenius o Angele Merkllové**

● Encyklopedii hororového filmu

Které filmové horory jsou nejlepší? Odpověď dost záleží na každém z diváků, ale většinové názory hrají taky roli. Ani tak nebude vybírání snadné, horor je pojem až zbytečně širý. Výsledek výběrů bude vždy subjektivní. *Encyklopedie hororového filmu*, která nedávno vyšla, konstatuje bez chlučení, že je prvou „od českých autorů“. Má slušných 424 stran (ve větším formátu) i obrázky. Koupí ji přesto ještě někdo v čase webu? Vždyť „v tom“ nelze klikat☺. Ale koupí. Kdyby ne, asi by Albatros tento konglomerát informací na trh neuvedl.

I tak mají podobné encyklopedie, obávám se, již charakter reliktu. Jakéhosi. Ale sedmice autorů těhle knihy to ví, našťestí, a nesoustředí se pouze na ploše mechanická a rutinní hesla (o filmech). Ne. Vklíní-li sem také solidní stati o hororových subžánrech a celek se třípyti osmnáctkou oddílů. Ale současně autoři očividně pochopili, že zašlo slunce za dobou, kdy ještě bylo smysluplné strašidelné snímky kategorizovat na základě prostých archetypů. To jest pryč. S rostoucí hybridizací se i hranice mezi subžánry rozpíjejí a slévají a máte zde i filmy na rozhraní pěti příhrádek. Kam je řadit?

Swazek uvádí obecnější oddíl *Gotický horor*, což je nepřesné označení pro všechny klasické majstrštyky začátku zvukové éry (s monstry studia Universal), ale už německý expresionismus (třeba film *Kabinet doktora Caligariho*). Ale stejná kapitola mluví jedním dechem i o návaznostech v moderní době alias produkci britského studia Hammer. O nové Herzogově verzi *Upíra Nosferatu*, Burtonově *Ospalé dítě*, Coppolově *Draculovi*.

Jasněji má čtenář v dalších dvou oddílech knihy nazvaných *Upířský horor* a *Vlkodlačí horor*. Následuje část o různých duchařinách, ta je hodně rozmanitá. Až moc: *Čarodějky z Eastwicku* jsou adaptací románu Johna Updika – a vedle bizarní série *Hellraiser* dle Cliva Barkera. Z ní jsou doporučeny ke zhlédnutí jen první tři „kusy“. „Ale šest dalších dílů, které se objevily po úspěchu *Inferna*, už nic nového nepřineslo. Jde o ztrátu času. A přece *Hellraiser* znovu a znovu vstává z mrtvých, aby děsil víc recenzenty než diváky.“

Další oddíl je o hororech s monstry (Godzilla, King Kong, obří tarantule) a následuje *Satanský horor*, v jeho základu tkví trojice zdařilých filmů *Rosemary má děťátko*, *Exorcista* a *Přichází satan!* Tzv. *folklórní horor* (téma dalšího oddílu) vykvetl koncem šedesátek, když vznikli *Lovci čarodějnic* (1968), a vedle „Kingových“ *Děti kukuřice* tu je zařazeno naše *Kladivo na čarodějnice* (1969) či nedávný artový *Maják* (2019).

Ve specifickém oddílu *Pomsta přírody* je – samozřejmě – většina filmů s monstry, nicméně se míní především *Čelísti a Ptáci*. A taky, opět Kingův, pes *Cujo*.

V oddílu o „biologickém“ hororu jde o příběhy mutací a fy-

zických destrukcí. Průkopníkem je zde, jak víte, kanadský David Cronenberg.

Co znamená (titul dalšího oddílu) *Found Footage*? Přístup, jenž zpolarizovala *Záhada Blair Witch* (1999). Stála tři sta tisíc, vydělala čtvrt miliardy.

Vágně definovaná kategorie *Psychologický horor* zahrnuje pak filmy od *Amerického psycha* (2000) přes *Carrie* (první verze je z roku 1976) po odpudivost Larse von Triera *Jack staví dům* (2018). Na samém vrchu pyramidu psycho-filmů se skví veledíla (každé jiného typu) *Osvícení* (1980) a *Mlčení jehňátek* (1991); z našich sem spadají horory *Spalovač mrtvol* či (krátká) *Vlčí bouda*.

Na pevnější půdě stanuli autoři při vymezení typu *Zombie horor* a je zajímavé, že legendární provokace George Romera *Night of the Living Dead* (1968) slovo zombie nepoužila: jde o „ghúly“.

Další ošidnou kategorií jsou *Splattery a torture filmy* a já sám vnímám podstatný rozdíl mezi unikátem *Smrtné zlo 2* (1987) Sama Raimiho a tupou nechutárnou *Hostel* (2005) Eli Rotha. Mezi adaptací Lovecraftovy povídky *Re-Animator* (1985) a *Páterem Thomasem* (1980). Opakovaně tu končíme při diskusi, že strach se nerovná hnusu.

Kde přesně vede linie mezi tímto oddílem a *Slashery*, nevím. Dle našich tvůrců jsou slashery *Psycho* (1960) či *Candyman* (1992), ale taky *Stopař* (1986), *Halloween* (roku 1978 geniálně natočený Johnem Carpenterem, když tu odmítli hlavní roli jak Peter Cushing, tak Christopher Lee). A série jako *Dětská hra*, *Nezvrtný osud*, *Pátek třináctého* a *Noční můra v Elm Street*.

Naposled zmíněná řada obluďáren má zvláštnost, že stojí na osobnosti herce Roberta Englund. Dosud vznikl jediný remake prvního dílu, kde tento muž nehrál, a film vyšuměl. Jakkoli má série odpudivou mytologii, sama myšlenka nebezpečí smrti přicházející „ze sna“ překvapivě zabrala.

Zato zabíjaka od jezera z *Pátku třináctého* (Jason Voorhees) může hrát kdokoli, když nosí masku hokejového brankáře (byť teprve od třetího dílu). A komickým by se stal každý, kdo by se chlubil, že dostal roli vraha ze zmiňovaného *Halloweenu*. Zdejší Michael Myers měl původně nosit masku klauna, jenže neděsila, i obětovány dva dolary z rozpočtu a koupena maska kapitána Kirka ze *Star Treku*. Vybělena, rozšířeny očníce a *fajrum*: výsledná tvář vyjadřuje nulové emoce. Děsí to dost. Podobně jako ve zmíněném už *Pátku třináctého*, který vznikl později a na principu *Halloweenu* bez skupulí staví: je zajímavé srovnat některé momenty obou sérií.

Mezi slashery se neztrácí ani série *Vřískot* a typickou masku vraha v ní má pokaždé někdo jiný. Sama maska není ani tak odkazem na známý Munchův obraz *Výkřik*, jako využitím dosti



běžné masky od firmy Fun World, co se (1991–1992) prodávala před Halloweenem.

Filmaři na ni dokonce koupili licenci.

Do zvláštní kategorie patří filmy o útoku na něčí domácí soukromí a následné pomstě, což jsou, pravda, spíše thrillery než horory. Příklad? *Strew Dogs* (1971) režiséra Sama Pecinpaha s Dustinem Hoffmanem co mstiteltem.

Ty nejobzvláštnější nechuťárny pak autoři vpravili do oddílu *Exploatace*, kde existuje i příhrádka pro kanibaly, a kupodivu tu zase zavádíme o mstitelky a mstitele: v *Plivu na tvůj hrob* (1978) či v *Poslední dům nalevo* (1972). *Plivu na tvůj hrob* přitom skutečně je film na samé hraně snesitelnosti a zvlášť repetitivností scén deptá i otrlé čumily.

Vzorem k *Poslednímu domu nalevo* (režie Wes Craven) si ce byl klasický *Pramen panny* (1960), nicméně brutálnost brakové variace vám pohne žaludkem.

Kapitolou samotnou pro sebe je *Texaský masakr motorovou pilou*. Ten úplně první (1974) od Tobe Hoopera se překvapivě obešel bez explicitní brutality a funguje co podobenství. Klíčový je zde zvuk. Bez něj by „vedilo“ (zvláště Tarantino je klade na piedestal) zhaslo.

A pak jsou v encyklopedii ještě oddíly o komedii a sci-fi. Hororovými komedii jsou série o strašidelných rodinách (Adamsovi, Munsterovi), ale i řady *Gremlini* a *Krotitelé duchů*. Celá strana je v oddílu věnována kultovní klasice *Rocky Horror Picture Show* (1975).

A sci-fi? Paleta věru rozmanitá. *Critters*, *Invaze lupičů těl*, *Já, legenda...* Kvalitním sci-fi hororem je i Carpenterovo *Městečko prokletých* (1960) dle románu Johna Wyndhama, A jistěže nás dodnes pobaví *Predátor* (1987) s Arnoldem Schwarzeneggerem, ale encyklopedie klade na vrchol *Věc* (1982) a *Vetřelce* (1979).

Češi moc filmových hororů netočí, a když, jsou specifické. Např. Erben, tento národní klasik, stojí za *Kyticí* (2000) i *Polednicí* (2016). Známe i *Chocking Hazard* (2004), animák *Čarodějův učeň* (1977) – jinak dobráckého Karla Zemana –, stejně ale zůstane v hledáčku jediný režisér vhodný pro trůn. Herz. Ale jeho *Morgiana* (1972) se skvělou Ivou Janžurovou byla po natočení označena za sadomasochismus a Juraj Herz nesměl dva roky točit.

Encyklopedie hororového filmu v mnohém vrcholí na konci. Vyskytuje se zde vícero zajímavých stránek o filmových tricích, o běžných hororových klišé, nejslavnějších zbraních (mj. Pinheadovy řetězy či *Auto zabiják*), o Haysově kodexu (1930) a jeho obcházení, o ženských královnách hororu či o přístupnosti PG-13, kterou prosadil Steven Spielberg. Nu, a v závěru je stručně i charakterizováno 36 hororových televizních seriálů. Mj. *Lovecraftova země*, *Castle Rock*, *Stranger Things*, *Hanibal*, *Batesův motel*, *Akta X* či *Městečko Twin Peaks*. Samostatné kapitoly zde rovněž našli Stephen King, Roger Corman (v dubnu mu bylo již 97 let), Béla Lugosi, Boris Karloff (na plátně se s Bélou potkali osmkrát), Christopher Lee (Draculu hrál sedmkrát) anebo ladný Peter Cushing, jenž jen pro Hammer natočil 22 filmů a který celkem pětkrát hrál Abrahama Van Helinga (šestkrát doktora Frankensteinina).

Coda: jaké „nejděsivější horory všech dob“ tvůrci encyklopedie vybrali? *Psycho*, *Vymítač ďábla*, *Přichází satan!*, *Halloween*, *Vetřelec*, *Osvícení*, *Věc*, *Noční můra v Elm Street* a *Kruh*. Výběrem nic nezkažili, ale názory se tu mohou, a to je fajn, až totálně různit.

Ivo Fencel

Encyklopedie hororového filmu. Autoři: Petr Cifka, Jan Gál, Jiří Pospíšil, Milan Rozšafný, Václav Rybář. Mojmir Sedláček, Matěj Svoboda. V Albatros Media vydalo NAKLADATELSTVÍ XYZ. Praha. 2023. 424 stran.

🔪 zlomené noze

Koncem týdne přišla fotka měsíčního modulu Odyseus. Možná jste o něm slyšeli, pojí se k němu zajímavé prvenství. Je to první přistávací modul vyslaný soukromou společností. Až dosud to byly vždycky státní podniky. Takže Odyseus je soukromý, patří firmě Intuitive Machines a ze Země ho k Měsíci poslala opět soukromá firma Space X. Ano, to je ten podnik Elona Muska.

Premiéra soukromého podnikání na Měsíci nedopadla na sto procent, modul si při přistání zlomil jednu ze šesti nohou, možná dokonce víc, zprávy nejsou jednoznačné. Mohl ale – doslova – dopadnout mnohem hůř. Na povrchu Měsíce přibyl další předmět, který, jak věřím, bude jednou předmětem zájmu... koho všeho?

Myslel jsem na to, když jsem před pár lety ve firemním muzeu firmy Zeiss stál před vitrínou s vystavenými fotoaparáty Hasselblad, vybavenými zeissovskou optikou. To byly fotoaparáty lunárních expedic Apollo na přelomu šedesátých a sedmdesátých let. Američtí astronauti se tenkrát vraceli na Zemi jen s tím nejnужnějším. Tehdy se fotilo na film, takže samozřejmě brali filmy, ale fotoaparáty zůstávaly na Měsíci a dodnes tam jsou. Už tenkrát jsem si říkal, kdo asi jako první dojde ve skafandru k lunárnímu modulu a vezme fotoaparát do ruky po... po sto letech? Nebo to bude delší doba než sto let?

Tenkrát v těch šedesátých letech jsme my fandové čekali, že se dočkáme už v prvních dekádách jednadvacátého století. Určitě jsme nepředpokládali, že v polovině dvacátých let budeme pokládat za úspěch, že se podařilo na Měsíc dopravit objekt velký jako pojízdná cisterna na pitnou vodu, kterou vám přistaví na rohu, když opravují vodovod. A ještě že si ta cisterna při přistání zlomí nohu. No, stalo se a budeme muset čekat, až modul ohledá první člověk. Za jak dlouho? Bude to trvat desítky let?

Nedivte se, že mi to tolik vrtá v hlavě. V jistém smyslu na Měsíci bydlím a zrovna jsem dopsal další knížku, ve které o životě na Měsíci pojednávám. Když jsem s tím před lety začal, vystřelil jsem rok dva tisíce pětáctýřet jako datum, kdy bude život na Měsíci jaksi normálka. No, to jsem se fakt netrefil a dnes z opatrnosti raději mlžím, než abych ze sebe sypal data. Odyseus se tedy netrefil a zlomil si nohu. Přistě se to povede líp, vždyť ani ten raketový nosič Falcon ze začátku nefungoval, jak měl. Každý ten pokus, i za cenu zlámaných nohou, přiblíží okamžik, kdy někdo vezme zase do ruky fotoaparát zanechaný na Měsíci astronauty z Apolla. A já mu tu radost ze srdce přeju.

Ondřej Neff

Jakub o své mámě Evě

Milí přátelé, milá rodino, když předloni v únoru mluvila máma na pohřbu své mámy a mojí babičky, ve snu by mě nenapadlo, že se po necelých dvou letech ocitnu v této roli sám a budu postaven před úkol uvést vzpomínkovou akci věnovanou jí, která na rozdíl od naší babičky zemřela tak nečekaně a předčasně.

Přátelské setkání, které si máma výslovně přála namísto formálního obřadu, jsme se rozhodli svolat sem, do Toulcova dvora, hlavně proto, že je toto místo úzce spojené s jejím hlavním zájmem posledních let, jímž bylo permakulturní hnutí. V rámci svého působení v permakultuře zde nejen uspořádala řadu kurzů a setkání, ale v letech 2015 a 2016 se také podílela na návrhu podoby přírodního areálu, rozprostírajícího se odsud až k meandrům Botiče.

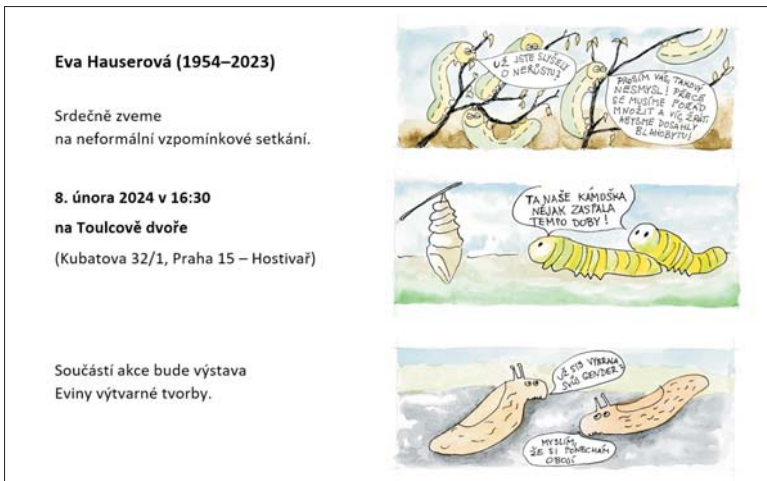
V portfoliu, které bylo součástí její cesty k diplomu aplikovaného permakulturního designu, zobrazila svoji životní cestu jako plavbu po řece, na níž se regulovaný tok 70. a 80. let mění postupně na překotně se valící peřeje let 90. a nultých. Svoje nejpřirozenější prostředí, kde se mohla cítit dobře, našla podle této kresby na „permakulturním ostrově“ v deltě řeky. Zde skutečně objevila pro sebe naplňující činnost, integrující její zájem o životní prostředí, zahradničení a komunitu, spojující možnost péče o zemi i o lidi.

Většina z vás poznala Evu v různých obdobích jejího pestrého života; její život byl opravdu jako tok řeky, která se na své cestě dotkla mnoha oblastí, aby řadu z nich zase s lehkostí opustila. Pro sci-fistickou komunitu tak zůstala zřejmě i nadále především autorkou ve své době neobvyklých vědecko-fantastických textů, integrujících do žánru její zájmy o biologii a feminismus, pro permakulturní kruhy zase mohla být už poněkud vzdálená její dřívější literární tvorba.

V každém oboru, o který se kdy začala zajímat, sehrála významnou roli – ať už to byla sci-fi literatura a celá komunita kolem ní; feminismus, jehož se stala v 90. letech jednou z hlavních tváří, ekologie; naposledy ji její zájem o permakulturu přivedl k roli předsedkyně neziskové organizace, která díky ní nabrala úplně nový směr. Všechny její zájmy a aktivity ale byly provázané a s odstupem je zřejmé, že tvořily jediný celek: ve středu jejího zájmu bylo vždy především to, jak reálně a v praktické rovině přispět ke zlepšení stavu přírody, poměrů ve společnosti, budování komunit.

Její pracovitost a pocit zodpovědnosti jí možná leckdy nedovolovaly si jen užívat života, vždycky ji něco hnalo kupředu k dalším oblastem zájmu, k učení se novým věcem. Podle své kamarádky Bernie Higgins, která tu dnes nemůže být, byla „jako oheň, který neustále vysílá nové jiskry tvořivosti a nápadů“. Nikdy jsem nerozuměl tomu, jak toho může tolik stíhat; zatímco my jsme mohli mít pocit, že spoustu času věnuje zahradě

a vnučatům, dokázala současně (a to jen v posledních letech) sestavit tři díly úspěšné encyklopedie soběstačnosti, dopsat novou knihu o práci v neziskovkách (s pracovním titulem *O dynamice lidských skupin*), experimentovat na pozemku Metrofarmy na Císařském ostrově, vést zahradnický kroužek v naší



Eva Hauserová (1954–2023)

Srdečně zveme
na neformální vzpomínkové setkání.

8. února 2024 v 16:30

na Toulcově dvoře

(Kubatova 32/1, Praha 15 – Hostivař)

Součástí akce bude výstava
Eviny výtvarné tvorby.

školce, docházet na VŠCHT na univerzitu třetího věku, začít se učit španělsky, a k tomu se žít překládáním; dosud nevydaný zůstal i její překlad kouzelné anglické dětské knihy *Prakluk ze skládky*. Už před lety také zepsala po vzoru Kafkova *Dopisu otci* svůj vlastní osobní *Dopis matce*. A to určitě zmiňují jen menší část jejich nedávných aktivit.

Jeden z jejich permakulturních kurzů nesl název „spolupráce s mikroby na zahradě“ – bohužel úplně jiní mikrobi s ní spolupracovat odmítli a přivodili jí kolaps orgánů a septický stav, ve kterém strávila posledních několik týdnů života ve Vojenské nemocnici. I v tomto stavu jedna z hlavních věcí, o které se ve světlejších chvílích zajímala, byl rukopis její poslední knihy, který si nechala přinést, na kterém ale už nedokázala pracovat. Na jejím psacím stole – a to doslova – zůstala řada dalších rozdělaných projektů: přípravné kresby k poslednímu komiksu, který vymýšlela společně s vnučaty, stejně jako plány na cesty, které už nestihla uskutečnit.

Posledních sedm let jsme bydleli s dětmi ve stejném rodinném domě, kde jsem vyrůstal a kde jsou v přízemí rozměrné nástěnné malby jako svědectví jednoho ze sci-fistických večírků – autoři většiny výjevů jsou zde pravděpodobně přítomní. I když jsme se nepotkávali denně, naše soužití bylo pro nás, naše děti a snad trochu i pro ni obohacující, v posledních letech jsem s ní i díky tomu měl snad nejlepší vztah za celý svůj život. To, co by u tolika jiných znělo jako nepřijatelné klišé, platí u ní bez výhrad: bude žít dál – v práci, kterou za sebou zanechala, v nás – svých dětech, ve svých vnučatech, ve svém domě a své zahradě, která se stala tak věrným obrazem její osobnosti: různorodá, v tom nejlepší smyslu slova experimentální, přinašející lidem své skvělé plody.

Jakub Hauser

Vzpomínky na Václava Vlka ml.

Vážení pozůstalí, vážení smuteční hosté, kolegové a kolegyně, dovoluji mi, abych se jménem České advokátní komory a jménem svým s velkou lítostí rozloučil se svým spolužákem, kolegou advokátem, neporaženým rydercupovým golfovým reprezentantem, dlouholetým matadorem komory a především kamarádem doktorem Václavem Vlkem.

Je to pro mě povinnost mimořádně smutná, protože jeho předčasný odchod nás všechny nepříjemně zaskočil a připomněl nám, jak jsou naše dny pomíjivé a naše pozemské starosti marnivé.

Jsem si ale jist, že Václava by potěšilo, že jsme se s ním přišli rozloučit v tak hojném počtu, a určitě by si přál, abychom se tady netvářili jako na pohřbu. Václav byl totiž člověkem s mimořádně rozvinutým smyslem pro humor, a to včetně takzvaného humoru černého. O tom svědčí mj. každoroční legendární novoroční péefka Unie obhájců, která pravidelně zvedala ze židle nejednoho ze samozvaných strážců takzvané politické korektnosti, aniž by však zároveň skutečně urazila adresáty britkého humoru z řad justice či advokacie, kterým byla pravidelně adresována.

Výčet aktivit Václava v advokacii je dlouhý a jistě se objeví v celé řadě vzpomínek v advokátních médiích, a proto není potřeba je všechny vyjmenovávat. Stačí poznamenat, že Václav byl dlouholetým činovníkem advokátní komory, který se intenzivně snažil o zlepšení mediálního obrazu české advokacie, a to jednak z pozice dlouholetého člena kárné komise, jejímž úkolem je se od některých hanebných činů advokátů distancovat, a jednak z pozice předsedy a člena výboru vnější vztahů, jehož úkolem je naopak chvályhodné činy advokátů propagovat.

Václav byl nepochybně výraznou a viditelnou osobností české advokacie. Byl neúnavným glosátorem a komentátorem dění nejen v advokacii, ale v celé justici. Byl obávaným oponentem, jeho souboje byly často ostré a pro protivníky nepříjemné, ale, a toho si opravdu velice vážím, vedené vždy v souladu s principy advokátní etiky, v souladu s důstojností advokátního stavu a v souladu s pravidly FairPlay.

Dovoluji mi ještě jedno osobní poděkování. V životě každého předsedy advokátní komory nastávají okamžiky, kdy někdy někam potřebuje poslat kavalerii a panikařícím kolegům vzkázat: „*Nemáte vůbec žádnéj problém. Vo všechno se postarám. Hod'te se všichni pěkně do klidu a počkejte na Wolfa, kterej už je na cestě.*“

Milovníci Pulp Fiction jistě poznali hlášku z tohoto kultovního filmu, kterou jsem pochopitelně pro dnešní příležitost musel trochu zkorigovat.

Václave, děkuji, že jsi byl naším Wolfem. Nejen pro to nám všem budeš chybět. Čest Tvé památce!

JUDr. Robert Němec, LL.M.

Lidé mají různé zájmy a pohybují se v odlišných komunitách. Čirou náhodou se stalo, že ačkoliv Vaškova tatínka (Václava Vlka staršího) jsem znala z komunity SF, jeho syna jsem před čtvrtstoletím poznala nejprve jako advokáta. Líbil se mi jeho vtip a nadhled, jeho komentáře, a že vždycky dodržel slovo. Když jsem ho požádala, aby napsal článek do časopisu nebo vystoupil na konferenci, nikdy neodmítl a vždycky respektoval datum uzávěrky.



Mnoho let jsme se potkávali na aktivitách České advokátní komory, komentovali jsme dění kolem práva a vzájemně si posílali odkazy na zajímavé články nebo na naprosté zhůvěřilosti, k nimž ve světě i u nás doma dochází stále častěji. Taky jsme čas od času spolu mluvili o dietách a o tom, jak se zdravý životní styl nedaří dlouhodobě udržovat žádnému z nás. Jak chcete komentovat veřejné dění, a přitom se nerozčilovat? Jak máte studovat nepochopitelné novelizace zákonů, a nezažít přitom znechucení? Jak pendlovat mezi soudy napříč republikou, a necítit přitom stres a bušení srdce?

Když jsem v roce 2018 s dalšími kolegy založila Unii rodinných advokátů, byl Václav jedním z prvních, kdo do naší unie vstoupili a aktivně se zapojili do její činnosti.

Naposledy jsme se setkali loni před Vánocemi právě na setkání členů Unie rodinných advokátů a domlouvali se na pracovní schůzce. Vašek se tehdy velmi zajímal o nominace na ústavní soudce, chtěl přijít všem nejasnostem na kloub a pak o svém zjištění napsat. Probrat to téma do podrobností jsme bohužel už nestihli.

Jsem ráda, že Václav Vlk ml. po mnoho let patřil do mého života. Do života plného akce, aktivit, změn, stresů, ale i vzrušujících zajímavostí, debat a setkání. Moje tělo ty stresy zatím překonává. Jaká škoda, že Vaškovo třiapadesátileté srdce ten nápor nevydrželo.

Daniela Kovářová

Časem s vědou - březen

● velkých činech vědy, techniky a medicíny

V roce 1870 americký fyzik Homer Lane zveřejnil práci s nadpisem: *O teoretické teplotě Slunce za předpokladu, že je plynnou hmotou zachovávající svůj objem vnitřní teplotou a závisící na zákonech fyziky, jaké jsou známé z pozemských pokusů.*

Stal prvním člověkem, který se pustil do výpočtů modelů hvězd.

Stejným problémem se kolem roku 1916 začal zabývat britský astronom Arthur Eddington, vynikající fyzik a nadobytější zdatný matematik. V té době už se o hvězdách leccos znalo: jejich svítivosti (zářivé výkony), hmotnosti, poloměry, tedy i střední hustoty (ta vypovídá o povaze látky, z níž hvězda je).

Ukázalo se, že z hlediska hustoty lze hvězdy rozdělit do dvou zcela odlišných skupin: na hvězdy obří s hustotou menší než vzduch a na trpaslíky, jejichž hustota odpovídá hustotě pozemských kapalin či pevných látek. Nabízel se jednoduchý závěr: obří jsou z plynů, trpaslíci jsou kapalní. Do výpočtu stavby hvězdných trpaslíků se nikomu moc nechtělo; zákonitosti chování kapalin jsou mnohem složitější než prosté zákony plynů. Proto se všechny první modely hvězd termaly stavby zaručeně plynných obrů, kteří by se měli řídit termodynamickými vztahy mezi tlakem, teplotou a hustotou plynu.

Škoda, že se sem nevejde podrobnější postup, jakým Eddington uvažoval, je opravdu fascinující...

Tlak plynu je dán jeho teplotou a počtem částic v jednotce objemu. V nitru hvězdy, která se nerozpíná ani nesmršťuje, musí být v každé vrstvě váha plynů nad ní stejná jako tlak plynů v ní. Jenže plyny jsou stlačitelné, jejich hustota směrem ke středu roste vlivem váhy shora. Vertikální rozložení hustoty se dá s přijatelnou nepřesností spočítat, pokud známe hmotnost hvězdy a její průměr, a tudíž lze vypočítat teplotu plynu v různých vrstvách.

Dalším nepominutelným faktorem je tlak záření. Ten se v podmínkách žhavého nitra stává obrovský a vedle tlaku plynu významně přispívá k rovnováze s vahou horních vrstev, a to hlavně u obrů (hvězd nejméně několikrát větších než Slunce), kde nese skoro celou váhu. To má velký vliv na počítání tlaků a teplot uvnitř velkých hvězd – a mimo jiné to znamená, že teploty ve velkých hvězdách nejsou tak vysoké, jak by vyplývalo ze samotného tlaku plynu. Dále pak tlak záření přispívá k tomu, že navzdory obrovským rozdílům v rozměrech, hustotě a svítivosti se hvězdy jen málo liší hmotnostmi – velká většina stálíc má mezi 1/3- a 10-násobkem Slunce.

Dalším Eddingtonovým krokem bylo určit podmínky, které ovlivňují svítivost. Je zřejmé, že tok záření skrze hvězdu ven bude stoupat s centrální teplotou a jejím gradientem k povrchu. Avšak cesta ven je proces velmi bouřlivý a křivolaký (Eddington o tom uměl náramně barvitě psát). I tady působí dva protichůdné procesy: Jednak tok záření z nejteplejšího středu k nejméně chladnějšímu povrchu, jednak schopnost atomů toto záření při srážkách pohlcovat a rozptylovat. (Příčemž záření cestou k povrchu neustále ztrácí energii, „chladne“, například Slunce má ve středu 16 milionů °C, na povrchu 5800.) Proces absorp-

ce záření ve hvězdě tedy závisí nejen na teplotě a hustotě, ale i na jakési „konstantě odporu k průchodu“, tehdy zrovna teoreticky vypočítané v Holandsku. V lednu 1924 Eddington propočítal první hvězdu, jasnou, tudíž dobře proměřenou Capellu. Vyšla mu svítivost 10krát větší než pozorovaná. Tak to zkusil odzadu: U Capelly dosadil za svítivost naměřenou hodnotu a vypočítal naopak konstantu neprůchodnosti. Tu pak použil do vztahu mezi hmotou a svítivostí ostatních hvězd. Výsledky seděly u 45 ze 46 počítaných hvězd. A právě ta jediná neposlušila ho přivedla k dalšímu objevu. Pokud by totiž ona „špatná“ (tedy původní teoretická) konstanta neprůchodnosti byla přece správně, pak by se svítivostí vypočítaná a pozorovaná shodovaly jedině v tom případě, že by hvězda obsahovala hodně vodíku, což se tehdy považovalo za velmi nepravděpodobné.

Poslední krok byl nabíledni: Brát původní konstantu za správnou, ale počítat s vysokým obsahem vodíku ve hvězdě. A všechno si sedlo.

Na sjezdu Královské astronomické společnosti 14. března 1924 v Londýně pak Eddington předložil vztah mezi hmotností hvězdy a její svítivostí, přičemž jen tak mimochodem objevil, že hvězdy jsou převážně z vodíku a ten že se i při vysokých tlacích chová jako ideální, tedy vysoce zředěný plyn. (Při vysokých teplotách ve hvězdách jsou všechny atomy ionizované, tedy zbavené elektronového obalu, a holé jádro atomu zabírá víc než bilionkrát menší místo než atom s elektrony okolo. I velmi stlačený ionizovaný plyn je tedy „zředěný“.)

Zákon hmoty a svítivosti umožnil vypočítat hmotnost jakékoli hvězdy, jejíž svítivost byla známa z měření její zdánlivé jasnosti a jejíž povrchová teplota byla známá z jejich spekter nebo barvy. To byl pokrok, neboť předtím se hvězda dala (z gravitačních účinků) zvážit jen tehdy, byla-li součástí dvojhvězdy. A jelikož Arthur Eddington při odvozování zákona první skutečně do hloubky využil zákonů fyziky, je dnes považován za prvního astrofyzika a 14. březen 1924 za den zrození astrofyziky.

František Houdek

Odposlechnuto (woke matematika)

Palestinská feministická teoretička Tihi Bhattacharya vyčetla z demografického plánu Bena Guriona, že by počet Arabů v Izraeli neměl překračovat 20 % celkové populace, že se Židé chystají vyvraždit 80 % Palestinců.

druhasmena.cz

Johana Nejedlová zase tvrdí, že pokud skoro 50 % případů znásilnění skončí u soudu podmínkou, že jde o pravidlo.

Další soudružka, jméno mi vypadlo, argumentovala ve prospěch zrušení rodiny tím, že právě v rodinách probíhá nejvíce domácího násilí. Možná šlo také o nějaké bytosti z Druhé směny, protože ty nedávno získaly od MK grant 160 000 Kč na vydání 128 stránkové brožury Sophie Lewis: *Zrušte rodinu.*

Od té doby se bojím, že nám v našem vlastním zájmu zakážou postele, vždyť přece právě v nich umírá nejvíce lidí.

Věda pro zábavu a poučení

Třeštění letitého popularizátora 135

William Wilberforce byl koncem 18. století jedním z politiků, kteří při budování kariéry nemysleli jen na sebe. On nejen bojoval proti otroctví, ale věřil také, že podporou vědy lze dosáhnout pokroku a skrze ten zlepšit úděl chudých lidí v zemi. Za tímto účelem založil v roce 1796 v Londýně *Bettering Society* (celým názvem *Společnost pro zlepšení podmínek a zvýšení pohodlí chudiny*), ve které badatelé vysvětlovali a předváděli své objevy. Z této *Zlepšovacích společností* pak 7. března 1799 vznikla veřejná vzdělávací organizace nazvaná *Královský institut* (*Royal Institution*, RI). Mezi jeho zakladatele patřili třeba předseda Královské společnosti botanik Joseph Banks, fyzik, vynálezce a filantrop Benjamin Thompson-Rumford nebo Henry Cavendish, fyzik, který první zvážil Zemi. Prvním prezidentem byl vysoký dvořan George Finch, který pro RI zajistil přízeň krále.

RI se zabýval šířením vědeckých poznatků a podporoval zavádění užitečných vynálezů. K tomu využíval přednášky a demonstrační experimenty, jakož i ukázky, jak mohou některé objevy usnadnit práci i život.

Největšími hvězdami RI v počátcích existence byli tři excelentní badatelé.

Lékař, fyzik a polyhistor Thomas Young, ještě ne třicetiletý tvůrce vlnové teorie světla, zde v letech 1801-3 přednesl 91 přednášek. Pak odešel, aby se mohl víc věnovat lékařské praxi.

Humphry Davy nastoupil roku 1801 jako třidvacetiletý. Krátce předtím objevil oxid dusný N_2O a stal se jeho prvním narotizovaným čičačem, v laboratoři RI později objevil alkalické kovy draslík a sodík a alkalické zeminy baryum a stroncium.

Historik Paul Johnson píše: „Moderní vědecká epocha v Anglii se datuje od chvíle, kdy Davy přijal nabídnuté místo. Nejenže z laboratoře vytvořil první vědecký výzkumný ústav, ale naučil se také mimořádně dobře seznamovat veřejnost s výsledky, takže se stal nejlepším přednášejícím v Evropě.“ (Jeden Davyho charakteristický výrok se mimo jiné stal mottem prvního čísla českého popularizačního časopisu *Vesmír* z května 1871: „Ne výbojem zbraní stali se Angličané národem mocným, národem slavným a bohatým, nýbrž neúnavným pěstováním věd na poli přírodnickém.“)

Od ledna 1802 Davy zahájil v RI cyklus přednášek z chemie, které měly doslova senzační úspěch, vůbec největší pak pokusy se sodíkem nebo draslíkem. Ty jsou tak reaktivní, že vloženy ve větším kusu do vody, začnou s intenzivním sykotem rejdit po hladině a rozpouštět se na hydroxid. Přitom z vody vytěsňují vodík, který teplem vyvíjeným při rozpouštění může bleděmodře vzplanout. Draslík (někdy i sodík) se rozpouštěním zahřeje tak, že vzplanou, u draslíku plamenem fialovým, u sodíku žlutým, přičemž se přehřáté hořící barevné koušky rozstříkují kolem.

Na přednášky chodilo pravidelně přes 300 lidí včetně dam z vyšší společnosti. (Když Davy v roce 1807 onemocněl, pro obrovský zájem musel sluha na venkovní dveře každou hodinu vyvěšovat jeho aktuální zdravotní stav včetně tělesné teploty.)

Davyho nástupcem v RI se v roce 1813 stal Michael Faraday, tehdy dvaadvacetiletý, který v něm roku 1826 založil tradiční pátečních přednášek a vánočních přednášek pro mládež, které trvají dodnes. A který v něm roku 1831 objevil elektromagnetickou indukci.

V době zrodu RI bylo Mary Fairfaxové osmnáct let a všechno špelo k tomu, aby se co nejdřív a co nejlíp pro(v)dala. Formální vzdělání neměla kdovíjaké, ale spousta si toho přečetla. Když ji otec, námořní viceadmirál, jednou přistihl s Euklidem, zavolal na manželku: „Peg, musíme tomu udělat přítrž, nebo Mary jednou skončí ve svěrací kazajce. Znal jsem jednoho, co se zbláznil ze zeměpisné délky.“ Maryin první manžel si o ženách myslel, že patří leda do postele, do kuchyně, k dětem, na nejvyšší ještě do salonu. Brzy však zemřel a vdovu zajistil slušným dědictvím. Mary se provdala podruhé, tentokrát za osvícence jménem Somerville, který její intelektuální spády podporoval. Napsala několik vědeckých prací z fyziky, v roce 1816 vydala úspěšnou monografii *Fyzická geografie*. Přitom porodila šest dětí, zcela běžně studovala při kojení. Zároveň se nechtěla zřeknout dalších koníčků: Malovala vynikající obrazy, bravurně hrála na piano, které si sama ladila i opravovala, sama si šila šaty včetně plesových. V roce 1831 jí vyšel překlad Laplaceovy pětidílné *Nebeské mechaniky*, kterou doplnila vlastním matematickým výkladem. Vzápětí ji tehdejší lord kancléř požádal o srozumitelnou knihu o astronomii a fyzice. Vyšla počátkem roku 1834. Jmenovala se *O propojení fyzikálních věd* a bez přemíry grafů a složitě matematiky podávala shrnutí tehdejšího vědění ve všech „neživých“ přírodních vědách. Pravděpodobně šlo o vůbec první popularizační knihu na světě. Vyšla v několika vydáních a řadě překladů; okouzila i polyhistora Williama Whewella, který hned v březnu 1834 v časopise *Čtvrtletní přehled* otiskl recenzi, která rovněž vstoupila do dějin vědy. Autor v ní totiž jako první na světě použil výraz „vědec“ (předtím se říkalo „přírodní filosof“).

Věru zlaté časy popularizace, tenkrát ve staré Anglii...

František Houdek

Odposlechnuto

Dlouho jsem patřil ke kritikům způsobu, jakým se tato hegemonie [USA] projevovala, ale teď se mi zdá, že to byla situace, kdy to měl alespoň někdo pod kontrolou. I když občas udělal akce, které byly přímo zavrženíhodné, alespoň jsme věděli, na koho si máme stěžovat. Nyní máme na celém světě mnoho potenciálních narušitelů míru, bezpečnosti a práva, kteří mají pocit, že mohou používat sílu proti pravidlům.

Pavel Barša (profesor politologie)

Jednomu se vybaví programátorské pravidlo: nevtej do toho, dokud to (alespoň nějak) funguje.

Grob

Bybyt Adama a Evy v Ráji se podezřele přesně kryje s obdoby, kdy neměli děti.

JYRKA

Časem s vědou - duben

● velkých činech vědy a techniky

Dnešní téma je věnováno Františku Novotnému k jeho vstupu mezi staré mořské vlky.

V roce 1843 vyplula v Británii první zaoceánská loď se železnou kostrou a obšitá železnými pláty. Jednou z těchto lodí budoucnosti byl i parník *Tayleur*. Dne 19. ledna 1854 vyrazil z Liverpoolu na svou první plavbu do Austrálie. Hned požití se dostal do obrovské bouře a prakticky neovladatelný se zničehonic ocitl v blízkosti ostrova Lambay, který měl ležet desítky mil od plavební trasy! Loď narazila na jeho skalnaté pobřeží, ze zhruba 660 lidí přežila slabá třetina. A co víc, takřka stejně během předchozího roku ztroskotalo pět dalších nejmodernějších železnáků! V té době už jich slané vody brázdilo přes šedesát a v Británii se stavělo devět z deseti námořních lodí železných...

Výslechem kormidelníka *Tayleuru* – kapitán zahynul – se zjistilo toto: Na palubě byly dva lodní kompas, jeden na kapitánském můstku, druhý u předního stěžně. Před vyplutím ukazovaly oba shodně, avšak už druhý den plavby se jejich údaje začaly rozcházet. Kapitán přikázal řídit se přístrojem na můstku... Závěr vyšetřování: Za katastrofu může nevysvětlitelné selhání lodního kompasu.

Dvacet let po zániku *Tayleuru* se uprostřed jižního Pacifiku začíná odvíjet příběh jiného plavidla – dřevěného dvojstěžníku *Poutník*. Jedné noci se lodní kuchař Negoro připlížil ke kormidlu a „vložil pod schránku s kompasem dost těžký předmět, který držel v ruce. Pak chvíli pozoroval osvětlený číselník kompasu a vrátil se, aniž ho někdo spatřil.“

Jules Verne, autor dobrodružného románu *Patnáctiletý kapitán*, vlastnil jachtu, kterou sám vodil, takže tajemství nautiky jistě ovládal. V románu píše: „Každá loď používaná k dalekým plavbám má zpravidla dva kompas... Údaje obou přístrojů se musí důsledně srovnávat a vzájemně kontrolovat.“

Negoro se však už dřív postaral, aby se druhý kompas rozbil. Takže: „Kdyby byl Dick Sand (onen Patnáctiletý kapitán, FH) druhého dne uviděl předmět, který Negoro vložil pod kompas, byl by jej ihned odstranil. Byl to totiž kus železa, jehož vliv musel nezbytně měnit údaje kompasu. Magnetická střelka jím byla vychýlena ze směru tak, že místo k severnímu magnetickému pólu, který je od zeměpisného pólu trochu stranou, ukazovala na severovýchod. Byla to výchylka čtyřiceti pěti stupňů neboli půl pravého úhlu.“

Místo doplutí do zamýšleného Chile tedy *Poutník* podklouzl pod Jižní Amerikou a poté, co „bídák Negoro“ na úrovni mysu Hoorn železo zase odstranil, doputoval přes Atlantik do rovníkové Afriky.

Avšak zpět o dvacet let a do reálu. Tři měsíce po záhubě *Tayleuru*, v dubnu 1854, se v Liverpoolu sešly špičky *Britské asociace pro rozvoj vědy* k diskusi o příčinách selhávání lodních kompasů a o způsobech, jak tomu zabránit. Prim zde hrál pětadesátiletý mořský vlk William Scoresby, zkušený mořeplavec, polárník, objevitel, fundovaný přírodovědec (i praktiku-jící teolog) a také dlouholetý badatel v oblasti magnetismu. Ten krátce předtím podnikl v novém parníku *Royal Charter*

plavbu do Austrálie a zpátky, aby mohl v reálu studovat vliv železa na kompas. V referátu nazvaném *O ztrátě Tayleuru a změnách v kompasech na železných lodích* vysvětlil, že příčinou dezorientace střelky kompasu není jen magnetismus samotné lodi, který vznikl v loděnici při vyklepávání plátů trupu bucharem. (To už se vědělo stejně jako to, že úder se železo, nanejvýš za horka, magnetizuje ve směru siločar zemského magnetického pole. Proto se pláty nyní začínaly kovat a do kýlu nýtovat v severojižním směru, takže celá loď byla vlastně jedna obrovská střelka. To zjednodušovalo její vliv na lodní kompas.) Nově však Scoresby objevil, že trup se částečně magnetizuje i úderem vln (u *Tayleuru* třeba při oné fatální bouři), pravidelným otřásáním při chodu parního stroje nebo při pohybu šroubu či koles. Proto navrhl, aby se každý kompas umístil do pole silného permanentního magnetu (takzvaného kompenzačního), což umožní vliv magnetismu trupu zanedbat. (Další řešení problému lodního železa přinesl počátkem 20. století gyrokompas. Nu a dneska GPS atd. Nicméně pokud se někdo chce přece plavit podle kompasů, musí si je čas od času okalibrovat.)

Historie je plná případů, kdy objev, vynález či společenský vývoj vedle užítka přináší i nové otázky a problémy (skoro bych řekl, že takováto emerze je přímo zákonitá a tvoří takřka-jíc „součást ceny“, něco jako „progresivní daň ze zisku“). V oblasti mořeplavby mi tanou dva další příklady. Ztroskotání pěti britských válečných lodí u ostrůvku Scilly na jihozápadě Anglie v roce 1707, při kterém se utopilo skoro 2000 lidí včetně admirála, zavinila chybně určená zeměpisná délka, což přimělo hodináře Johna Harrisona vynalézt přesnější časomíru (bez ní délku pořádně určit nešlo). Nu a roku 1859 v téže prostoru v náhlé bouři troskotá při návratu z Austrálie parník *Royal Charter* (ano, ten, na kterém se krátce předtím projel Scoresby) a zahynulo kolem 450 lidí. Což zase vyprovokovalo admirála Williama Fitzroye (toho, který zamlada na lodi *Beagle* protáhl Charlese Darwina kolem světa) k založení námořní předpovědní meteorologie. Ale o tom třeba jindy...

František Houdek

Odposlechnuto

Přítelkyně se mě ptala na budoucnost. Po hodině mého vyprávění o teleportaci, antigravitaci a vesmírných lodích s foto-novým pohonem se ukázalo, že jsem neporozuměl otázce...

ILTU

Jak poznáte, že žijete v jednadvacátém století?

Za posledních pět let pracujete už ve čtvrté firmě, šéfy ani nepočítáte, ale přitom sedíte pořád ve stejné kanceláři na stejné židli...

ZIDANE

Pane primáři, opravdu mě budou operovat studenti?

Ano, studenti z fakulty musí mít praktickou výuku.

A co když umřou?

Tak budou opakovat ročník.

XMEDA

Věda pro odříkání

Třeštění letitého popularizátora 136

Minule jsem *třeštil* o vědě pro zábavu a poučení, o popularizaci vědy. Zároveň s ní se před oněmi 200 lety výzkum začal stávat společensky uznávanou činností. Symbolicky v téže době se odehrál objev, který vědě udělil rozhodující impuls stát se i uznávanou *silou*. V létě 1831 Michael Faraday objevil magnetickou indukci, která umožňuje přeměnu mechanické energie v elektrickou. Dostupná elektřina změnila svět. A konečně v roce 1834 se dosavadní *přírodní filosofové* stali *vědci*.

Skrývá se v tom jistá symbolika – s tím, jak z označení pro badatele zmizely „příroda“ a „filosofie“, jako by se vytratily i z jejich mysli. Vědci začali zkoumat ne v kontextu celku, ale jednotlivé procesy izolované tak, aby se daly co nejjednodušeji vyjádřit matematicky. Věda začala žít vlastním, na přírodě nezávislým životem. To vedlo k explozi poznatků ne už o přírodě, ale o fyzice, chemii... Vědec coby pokračovatel přírodního filosofa učinil z přírody mrtvý, neosobní předmět zkoumání a výsledky vyjadřoval čísly a vzorci. („Myslí mu to v kovu a v kolečkách,“ vzpomínáte na Stromovouse?)

Lidské úsilí se zaměřilo na hmotnou stránku života a zanedbalo tu duchovní, jedince přesahující (zdaleka ne jen náboženskou). Nikoli náhodou to byla také doba *masového vymírání* lidí, kteří přírodu znali a chápali jako celek. Hvězdným příkladem přírodního polyhistora byl Carl Linné (zemřel v roce 1778), u nás třeba Jan Svatopluk Presl (+ 1749); posledním mohykánem byl podle mě Alexander Humboldt (+ 1859).

Dnes se po právu pyšníme tím, jak jsme skrze vědu a její dceru techniku zlepšili život lidí. Nicméně ne zadarmo... Pokud dnes tak rádi opakujeme ono chlubné *a*), měli bychom objektivně dodat i s ním spojená *ostudná b*) a *c*), která *vzestup člověka* provázela – a bez nichž by pokrok tak rychle nepostupoval:

b) Ničení životního prostředí momentálně nejzřetelněji vystává ve změně klimatu, která dál rozvrací vodní hospodářství, zesiluje degradaci půdy, ovlivňuje vegetaci, zvířenu, na řadě míst mění podmínky v neobyvatelné. Boj s klimatickou změnou se vede na dvou liniích – ta urgentní se snaží napravovat vzniklé škody, ta preventivní se snaží zmírňovat skleníkový efekt redukcí vypouštěného oxidu uhličitého. Navíc, prostředí zamořené jedy (těžké kovy, některé chemikálie) a biologicky aktivními látkami (hormony, pesticidy, antibiotika) spolu se způsobem života stále vzdálenějšímu tomu, pro který jsme se vyvinuli, vyvolává změny na těle (alergie, metabolický syndrom, autoimunitní a nádorové nemoci i další *fyzické* civilizační choroby, nově možná i variace v sexuální identitě) i na duši (ADHD, deprese, úzkosti, fobie a další *psychické* civilizační choroby).

c) Sociální nespravedlnost (otroctví, kolonialismus, neokolonialismus, nadměrné vykořisťování lidí lidmi, států státy, států korporacemi) se ve své nejdřnsnější podobě utlumuje, nicméně dodnes se vymstívá nevráživostí zemí třetího světa k Západu a tím pádem příklonem k nedemokratickým, agresivním režimům podle hesla „nepřítel mého tyрана je mým spojencem“.

Všechny tyto linky si nárokují nové položky výdajů, které ve starých rozpočtech nefigurují, jsou tedy jaksi „navíc“ k požadavkům dosavadním, z nichž některé je třeba podstatně navýšit (školství a nyní i obrana, přinejmenším). To vše aktuálně pod Damoklovým mečem válek a pandemií. Přitom nejde o žádné rány osudu, tohle všechno jsme si nadrobili sami houbou za stále větším blahobytem a pohodlím.

Sečteno: Sanace výše jmenovaných škod a hrozeb bude vyžadovat obrovskou spoustu peněz. Kde je vzít?

Můžeme pokračovat jako dosud – drancovat zítřek s tím, že zatím pokaždé jsme si nějak poradili. To je legitimní názor a pokud ho bude zastávat určující většina, zvolené vlády ho budou provádět. Problém vězí v tom, že dnešní problémy jsou nerosovatelně hlubší, dlouhodobější a rozsáhlejší, tudíž stěží jen tak „nějak“ řešitelné...

Druhou principiální možností je namísto dosavadního dělání dalších dluhů snažit se splácet ty už nadělané a předcházet novým. Což se i při veškerém pokroku VaT neobejde bez výrazného *uskrovnění*, a to nechceme. Proto o druhé cestě jen mluvíme, ale dál jdeme po té první (s dětinskou nadějí, že se to „nějak“ vyřeší).

Uskrovněvat se můžeme buď direktivně, ale taková vláda by nepřežila příští volby, nebo dobrovolně jako akt *přijetí poznané nutnosti*. K tomu je zapotřebí většinu lidí přesvědčit, aby opustili dosavadní, od věků zažitou hierarchii hodnot, aby opustili ideu neustálého materiálního růstu a v podmínkách stále bližších hře s nulovým součtem upřednostnili systém hodnot jiný, materiálně, energeticky i prostorově úspornější.

A co víc, snažit se, aby lidem takhle konverze nevadila, aby se s ní smířili či dokonce aby ji přivítali – což jde přímo proti zásadám biologické evoluce. Musíme se tedy vzepřít svému čistě biologickému údělu, postavit se té *překonané části přírody v nás*. V tom nám nepomůžou ani jaderná fúze, ani lék na rakovinu, ani další svaté grály současné VaT. Rozhodující bitva o budoucnost se neodehrává v laboratořích, továrnách či na polích, ale v našich závitech.

František Houdek

Odposlechnuto

Napíchal jsem špendlíky do voodoo panenky svého úhlavního nepřítel a toho hajzla opustila chronická bolest zad a přestal kouřit.

CHROCHTADLO

Sedí vejce a slepice v čekárně u doktora.

Vyjde sestra: „Kdo tu byl první?“

Vejce: „Běžte s tím už někam!!!!“

LEON_KOWALSKI

Proč v Británii nejsou pyramidy?

Protože se nevejdou do Britského muzea...

Upozornění pro silničáře:

Pozor, ať při odklizení sněhu nezraníte klimatické aktivisty přilepené k silnici kvůli globálnímu oteplování!

ZIDANE

Jarní porada SFK (program)

Zahájení 10:00, oběd cca 12:12, odpolední blok 14:00
U Moravců v Březové nad Svitavou 20. 4. 2024

1. Prezence (pošle se jako papír)
 2. Schválení programu
 3. Kalendář akcí (taky se pošle jako papír)
 4. Zpráva o činnosti Rady a jejích členů od poslední Porady
 5. Zprávy klubů o činnosti
 6. Schválení data a místa Jarní Porady 2025
 7. Kontrola členství klubů a zpráva o prezenci
 8. Kontrola splnění úkolů z Jarní porady a společné porady na Fénixconu 2023
 9. Schválení výroční zprávy 2023
 10. CKČ 2023 – informace o stavu
 11. Ceny Mlok a Ludvík – rekapitulace
 12. Ceny ESFSF
 13. Zpráva o přípravě Parconu 2024
 14. Parcon 2025 a Parcon 2026
- Oběd
16. Hlasování – Mlok a Ludvík
 17. Přijetí nových členů
 18. Různé

Právě vychází nová kniha Františka Novotného
ze světa po Křížníku Thor
Čínská hra o Dvou tazích



Vydal Elka Press, Praha, 2024, 320 str., 330 Kč

Lachland

Vila Pellé, Pelléova 91/10, Praha 6, 24. 1. - 24.3. 2024

A SAIGON TRIBUTE



NON FICTION

Vladimír Papoušek a kol.

Chór a disonance

Česká literatura 1947–1963

V první části knihy se autorský tým, který tvoří literární a umělečtí historici a teoretici z filozofických fakult Jihočeské a Karlovy univerzity, zabývá kulturními a ideovými souvislostmi této komplikované doby, kdy se po roce 1948 komunistický režim v Československu pokoušel o manipulaci celé společnosti ve jménu realizace utopického projektu příštího „ráje“.

Pozornost je věnována i – mnohdy osamoceným – kulturním aktivitám vzdorujících jedinců či malých skupin, které usilovaly o svobodný projev a autonomní tvůrčí gesto, a to navzdory totalitárnímu úsilí o jejich ovládnutí a uzavření neprospurnou hranicí, jež oddělovala takzvaný socialistický tábor od zbytku světa.

Druhá část pak mapuje morfologické proměny jednotlivých literárních druhů v daném období – lyriky, epiky a dramatu, a to vždy s ohledem na jejich širší kulturní a společenský kontext. Knihu doplňují též přehledy vybrané soudobé literární a kulturní produkce doplněné o významné společenské a politické události.

Vladimír Papoušek a kol.:
Chór a disonance, Akropolis
2022, 672 str., 899 Kč

